

U S T A W A

z dnia 21 listopada 1967 r.

o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej

DZIAŁ I

Przepisy ogólne

Art. 1. Obrona Ojczyzny jest sprawą i obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. Umacnianie obronności Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowanie ludności i mienia narodowego na wypadek wojny oraz wykonywanie innych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych, a także do każdego obywatela w zakresie określonym w ustawach.

Art. 3. 1. Na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju stoją Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „Siłami Zbrojnymi”.

2. Siły Zbrojne mogą ponadto brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

2a. Siły Zbrojne, realizując zadania konstytucyjne, w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia, z uwzględnieniem konieczności i celu wykonania tych zadań, w sposób adekwatny do zagrożenia oraz w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym.

2b. Siły Zbrojne użyte w celu określonym w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. z 2014 r. poz. 1510) mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia na warunkach określonych w tej ustawie, w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym, a także z uwzględnieniem celu użycia Sił Zbrojnych poza granicami państwa.

3. W skład Sił Zbrojnych wchodzi jako ich rodzaje:

- 1) Wojska Lądowe;
- 2) Siły Powietrzne;
- 3) Marynarka Wojenna;
- 4) Wojska Specjalne;
- 5) Wojska Obrony Terytorialnej.

4. Siły Zbrojne składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych.

4a. Dowódcami rodzajów Sił Zbrojnych są Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych, zwany dalej „Dowódcą Generalnym”, Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych, zwany dalej „Dowódcą Operacyjnym”, i Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej.

5. Przez jednostkę wojskową rozumie się jednostkę organizacyjną Sił Zbrojnych, funkcjonującą na podstawie nadanego przez Ministra Obrony Narodowej etatu określającego jej strukturę wewnętrzną, liczbę, rodzaje i rangę wszystkich stanowisk służbowych występujących w tej jednostce, jak również liczbę i rodzaje uzbrojenia, środków transportu i innego wyposażenia należnego jednostce, oraz posługującą się pieczęcią urzędową z godłem Rzeczypospolitej Polskiej i nazwą (numerem) jednostki.

6. Przez związek organizacyjny rozumie się jednostki wojskowe zorganizowane w określoną strukturę, w szczególności w korpus, dywizję lub brygadę, funkcjonującą samodzielnie albo w składzie rodzaju Sił Zbrojnych.

7. W skład Sił Zbrojnych wchodzi również Żandarmeria Wojskowa, jako ich wyodrębniona i wyspecjalizowana służba.

8. W razie ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji oraz w czasie wojny Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego stają się, z mocy prawa, częścią Sił Zbrojnych.

9. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, tryb i sposób przygotowania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego do włączenia w skład Sił Zbrojnych, w przypadku o którym mowa w ust. 8, mając na uwadze zapewnienie sprawnego włączenia tych służb w skład Sił Zbrojnych, w tym przebiegu operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych oraz koniecznych rezerw osobowych dla tych służb.

Art. 3a. 1. Jednostki wojskowe i ich związki organizacyjne są rozmieszczone w garnizonach.

2. Minister Obrony Narodowej powierza pełnienie funkcji dowódcy garnizonu żołnierzowi zawodowemu zajmującemu stanowisko służbowe w tym garnizonie, a także zwalnia z tej funkcji.

3. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi garnizony, określa zadania ich dowódców oraz siedziby i terytorialny zasięg właściwości, z uwzględnieniem w szczególności podziału terytorialnego państwa.

Art. 4. 1. Powszechnemu obowiązkowi obrony podlegają wszyscy obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku. Obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa nie podlega powszechnemu obowiązkowi obrony, jeżeli stale zamieszkuje poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W ramach powszechnego obowiązku obrony obywatele polscy są obowiązani do:

- 1) pełnienia służby wojskowej,
  - 2) wykonywania obowiązków wynikających z nadanych przydziałów kryzysowych i przydziałów mobilizacyjnych,
  - 3) świadczenia pracy w ramach pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych,
  - 4) pełnienia służby w obronie cywilnej,
  - 5) odbywania edukacji dla bezpieczeństwa,
  - 6) uczestniczenia w samoobronie ludności,
  - 7) odbywania ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji i pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych,
  - 8) wykonywania świadczeń na rzecz obrony
- na zasadach i w zakresie określonych w ustawie.

2a. Przeznaczanie do służby zastępczej, kierowanie do jej odbywania oraz odbywanie służby zastępczej następuje na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 885).

3. Ochotnicze spełnianie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej jest prawem wszystkich obywateli polskich.

Art. 4a. 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium, w szczególności:

- 1) zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategię bezpieczeństwa narodowego;
- 2) wydaje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, w drodze postanowienia, Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne dokumenty wykonawcze do strategii bezpieczeństwa narodowego;
- 3) zatwierdza, na wniosek Rady Ministrów, plany krajowych ćwiczeń systemu obronnego i kieruje ich przebiegiem;
- 4) postanawia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, o wprowadzeniu albo zmianie określonego stanu gotowości obronnej państwa;
- 4a) w razie konieczności obrony państwa postanawia, na wniosek Rady Ministrów, o dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W tym samym trybie postanawia o dniu, w którym czas wojny kończy się;
- 4b) kieruje obroną państwa, we współdziałaniu z Radą Ministrów, z chwilą mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i przejęcia przez niego dowodzenia;
- 5) może zwracać się do wszystkich organów władzy publicznej, administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorców, kierowników innych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych o informacje mające znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa;
- 6) inicjuje i patronuje przedsięwzięciom ukierunkowanym na kształtowanie postaw patriotycznych i obronnych w społeczeństwie.

1a. Postanowienia, o których mowa w ust. 1 pkt 4a, niezwłocznie ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

1b. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego jest organem pomocniczym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w procesie kierowania obroną państwa.

2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 5, przekazywane są bezzwłocznie.

Art. 5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, sprawując zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi, w szczególności:

- 1) określa, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych oraz ich przygotowań do obrony państwa;
- 1a) wskazuje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, osobę przewidzianą do mianowania na stanowisko Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
- 2) może uczestniczyć w odprawach kierowniczej kadry Ministerstwa Obrony Narodowej i Sił Zbrojnych;
- 3) zatwierdza, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w drodze postanowienia:
  - a) narodowe plany użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa,
  - b) organizację i zasady funkcjonowania wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi.

Art. 5a. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 pkt 1a, przygotowuje się do realizacji zadań wynikających z kompetencji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, do czasu mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych lub wskazania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej innej osoby przewidzianej do mianowania na to stanowisko.

2. Przygotowania, o których mowa w ust. 1, obejmują w szczególności udział w strategicznych grach i ćwiczeniach obronnych, planowaniu użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa oraz w przygotowywaniu wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi.

Art. 6. 1. Do zadań Rady Ministrów wykonywanych w ramach zapewniania zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju należy w szczególności:

- 1) opracowywanie projektów strategii bezpieczeństwa narodowego;
- 2) planowanie i realizacja przygotowań obronnych państwa zapewniających jego funkcjonowanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny, w tym planowanie przedsięwzięć gospodarczo-obronnych oraz zadań wykonywanych na rzecz Sił Zbrojnych i wojsk sojuszników;
- 3) przygotowywanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, i organów władzy publicznej do funkcjonowania na stanowiskach kierowania;
- 4) utrzymywanie stałej gotowości obronnej państwa, wnioskowanie do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o jej podwyższenie w razie zewnętrznego zagrożenia

bezpieczeństwa i w czasie wojny oraz o jej obniżanie stosownie do zmniejszania stopnia zagrożenia;

- 5) określanie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa państwa, w tym obronności, oraz przygotowywanie ich szczególnej ochrony;
- 6) przygotowanie na potrzeby obronne państwa i utrzymywanie w stałej gotowości jednolitych systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania;
- 7) przygotowanie systemu stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny;
- 8) określanie zasad wykorzystania służby zdrowia i infrastruktury technicznej państwa na potrzeby obronne, w tym sposobu zabezpieczania przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny;
- 9) zapewnianie funkcjonowania systemu szkolenia obronnego w państwie;
- 10) prowadzenie kontroli stanu przygotowań obronnych w państwie.

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, tryb realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) warunki i tryb planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa realizowanych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego, sposób ich nakładania oraz właściwość organów w tych sprawach, w tym ujętych w planowaniu operacyjnym i programach obronnych;
- 2) organizację i tryb przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, oraz warunki funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania;
- 3) stany gotowości obronnej państwa, ich rodzaje, warunki wprowadzania, zadania związane z podwyższaniem gotowości obronnej państwa i tryb ich realizacji, organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
- 4) obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa, ich kategorie, a także zadania w zakresie ich szczególnej ochrony oraz właściwość organów w tych sprawach;
- 5) organizację i warunki przygotowania oraz sposób funkcjonowania systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach na

- terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwość organów w tych sprawach;
- 6) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania transportu morskiego, kolejowego, samochodowego, lotniczego, żeglugi śródlądowej oraz infrastruktury drogowej i kolejowej na potrzeby obronne państwa, a także ich ochrony w czasie wojny oraz właściwość organów w tych sprawach;
  - 7) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
  - 8) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
  - 9) organizację szkolenia obronnego w państwie, podmioty objęte tym szkoleniem, zadania w zakresie planowania i realizacji szkolenia obronnego oraz właściwość organów w tych sprawach;
  - 10) zakres i sposób prowadzenia przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego kontroli realizacji zadań obronnych wykonywanych przez jednostki organizacyjne i przedsiębiorców.

Art. 7–10. (uchylone)

Art. 11. 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wykonuje zadania w zakresie bezpieczeństwa i obronności przy pomocy Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

2. Do pracowników Biura Bezpieczeństwa Narodowego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Przewidziane w tych przepisach uprawnienia właściwych organów przysługują odpowiednio Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Biurem Bezpieczeństwa Narodowego kieruje sekretarz stanu wyznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Działalność Biura Bezpieczeństwa Narodowego jest finansowana ze środków budżetowych Kancelarii Prezydenta.

5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określa organizację oraz zakres działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Art. 11a. 1. Dowódca Generalny jest właściwy w zakresie dowodzenia jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi Sił Zbrojnych z wyłączeniem jednostek wojskowych lub związków organizacyjnych Sił Zbrojnych:

- 1) bezpośrednio podporządkowanych Ministrowi Obrony Narodowej albo innym organom lub podmiotom;
- 2) podporządkowanych Dowódcy Operacyjnemu;
- 3) podporządkowanych Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej.

2. Do zakresu działania Dowódcy Generalnego w szczególności należy:

- 1) realizacja programów rozwoju Sił Zbrojnych;
- 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych Sił Zbrojnych;
- 3) organizowanie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk;
- 4) szkolenie rezerw osobowych na potrzeby użycia w sytuacji kryzysowej lub w razie wojny oraz utrzymywanie ich w gotowości do tego użycia;
- 5) realizacja zadań dotyczących logistyki wojskowej w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych Sił Zbrojnych;
- 6) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
- 7) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. poz. 1092).

3. Dowódca Generalny wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, zwanego dalej „Dowództwem Generalnym”.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Generalnego.

Art. 11b. 1. Dowódca Operacyjny jest właściwy w zakresie dowodzenia operacyjnego częścią Sił Zbrojnych podporządkowaną mu na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej.

2. Do zakresu działania Dowódcy Operacyjnego w szczególności należy:

- [1) *planowanie, organizowanie i prowadzenie operacji w ramach użycia Sił Zbrojnych do czasu mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i przejęcia przez niego dowodzenia;*]
- 2) wykonywanie zadań Ministra Obrony Narodowej w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny;
- 3) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia organów dowodzenia Sił Zbrojnych, zgodnie z wojennym systemem dowodzenia, a także zapewnienie ich

Przepis uchylający pkt 1 w ust. 2 w art. 11b wejdzie w życie z dn. 23.12.2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2182).

współdziałania z dowództwami jednostek wojskowych i związków organizacyjnych Sił Zbrojnych, które mają zostać mu podporządkowane;

- 4) określanie wymagań operacyjnych dla Sił Zbrojnych w zakresie planowania operacyjnego oraz programowania rozwoju Sił Zbrojnych;
- 5) przygotowanie stanowiska dowodzenia Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
- 6) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej;
- 7) przewodniczenie Radzie SAR, o której mowa w art. 121 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2018 r. poz. 181 i 1137).

3. Dowódca Operacyjny wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, zwanego dalej „Dowództwem Operacyjnym”.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Operacyjnego.

Art. 11c. 1. Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej jest właściwy w zakresie dowodzenia jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi Wojsk Obrony Terytorialnej.

2. Do zakresu działania Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej należy w szczególności:

- 1) realizacja programów rozwoju Sił Zbrojnych;
- 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych;
- 3) planowanie oraz organizowanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz użycia Wojsk Obrony Terytorialnej;
- 4) przygotowanie sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej do działań bojowych;
- 5) wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- 6) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;

7) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej.

3. Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej.

Art. 12. (utracił moc)

Art. 13. (uchylony)

Art. 13a. (uchylony)

Art. 13b. (uchylony)

Art. 13c. 1. W Siłach Zbrojnych tworzy się stanowisko Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych.

[1a. Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych podlega Dowódcy Generalnemu.]

<1a. Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych podlega bezpośrednio Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.>

2. Do zakresu działania Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych w szczególności należy:

- 1) organizowanie i kierowanie systemem wsparcia logistycznego Sił Zbrojnych, w tym zabezpieczeniem logistycznym jednostek wojskowych użytych lub przebywających poza granicami państwa;
- 2) kierowanie procesem planowania i realizacji zadań wynikających z pełnienia funkcji państwa-gospodarza (HNS) i państwa wysyłającego;
- 3) zarządzanie wydzielonymi siłami inżynierii wojskowej i obrony przed bronią masowego rażenia;
- 4) dowodzenie podległymi związkami organizacyjnymi i jednostkami wojskowymi niewydzielonymi w podporządkowanie Dowódcy Operacyjnego;
- 5) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych na zasadach i w trybie określonych w przepisach o kontroli w administracji rządowej;
- 6) planowanie oraz realizacja mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych;
- 7) szkolenie podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych;

Nowe brzmienie ust. 1a w art. 13c wejdzie w życie z dn. 23.12.2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2182).

- 8) wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także w oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- 9) zapewnianie uzupełnienia potrzeb jednostek wojskowych;
- 10) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa.

3. Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych wykonuje swoje zadania przy pomocy Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, szczegółowy zakres działania, strukturę organizacyjną oraz siedzibę Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych.

Art. 14. 1. Terenowymi organami wykonawczymi Ministra Obrony Narodowej w sprawach operacyjno-obronnych i rządowej administracji niezespólonej są:

- 1) (uchylony)
- 2) szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych;
- 3) wojskowi komendanci uzupełnień.

2. (uchylony)

3. Szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych w sprawach, o których mowa w ust. 1, wykonują w szczególności zadania z zakresu:

- 1) organu wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1257 oraz z 2018 r. poz. 149 i 650), w stosunku do wojskowych komendantów uzupełnień;
- 2) zapewnienia operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- 3) koordynacji rozwijania i użycia oddziałów i pododdziałów wojskowych na potrzeby zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcji poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego;
- 4) gromadzenia informacji na potrzeby realizacji przedsięwzięć wykonywanych w ramach obowiązków państwa-gospodarza oraz planowania użycia przydzielonych sił i środków do wsparcia wojsk sojuszniczych;

- 5) zapewniania uzupełnienia potrzeb osobowych jednostek wojskowych oraz innych jednostek wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa;
- 5a) koordynacji czynności realizowanych w ramach gromadzenia zasobów osobowych na potrzeby uzupełnienia mobilizacyjnego Sił Zbrojnych oraz Narodowych Sił Rezerwowych i w czasie wojny;
- 5b) udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego w województwie;
- 5c) koordynacji przedsięwzięć prowadzonych w ramach pomocy w zakresie aktywizacji zawodowej żołnierzy i osób zwolnionych z czynnej służby wojskowej oraz członków ich rodzin (rekonwersji);
- 5d) organizowania szkoleń lub kursów dla żołnierzy rezerwy posiadających nadane przydziały kryzysowe oraz żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie w celu nabywania przez nich kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, w tym wykorzystując również współpracę z pracodawcami zatrudniającymi tych żołnierzy;
- 6) planowania wykorzystania sił układu pozamilitarnego na potrzeby obronne;
- 7) administracji rezerw osobowych i świadczeń na rzecz obrony;
- 8) udziału w planowaniu przestrzennego zagospodarowania, ze względu na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa;
- 9) współpracy z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa.

4. Wojskowi komendanci uzupełnień w sprawach, o których mowa w ust. 1, wykonują w szczególności zadania z zakresu:

- 1) zapewnienia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- 2) administrowania rezerwami osobowymi;
- 3) świadczeń na rzecz obrony;
- 4) współpracy z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
- 5) rekrutacji i naboru ochotników do czynnej służby wojskowej, w tym do zawodowej służby wojskowej i służby kandydackiej;
- 5a) realizacji czynności w ramach gromadzenia zasobów osobowych na potrzeby uzupełnienia mobilizacyjnego Sił Zbrojnych i w czasie wojny;
- 6) udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego w ramach terytorialnego zasięgu działania wojskowych komend uzupełnień;
- 7) promocji obronności i służby wojskowej.

5. (uchylony)

6. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi wojewódzkie sztaby wojskowe i wojskowe komendy uzupełnień, określa szczegółowe zadania szefów wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komendantów uzupełnień, jako organów rządowej administracji niezespolonej, oraz określa siedziby i terytorialny zasięg działania wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komend uzupełnień, z uwzględnieniem w szczególności podziału terytorialnego państwa. W rozporządzeniu należy również określić stanowiska kierownicze i komórki organizacyjne wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komend uzupełnień.

Art. 15. (uchylony)

Art. 16. (uchylony)

Art. 17. 1. Centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju.

2. Szefa Obrony Cywilnej Kraju powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

3. Szef Obrony Cywilnej Kraju podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

4. Do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:

- 1) przygotowywanie projektów założeń i zasad działania obrony cywilnej;
- 2) ustalanie ogólnych zasad realizacji zadań obrony cywilnej;
- 3) koordynowanie określonych przedsięwzięć i sprawowanie kontroli realizacji przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego zadań obrony cywilnej;
- 4) sprawowanie nadzoru nad odbywaniem zasadniczej służby w obronie cywilnej.

5. Szef Obrony Cywilnej Kraju w sprawach należących do swojego zakresu działania wydaje zarządzenia, wytyczne, instrukcje i regulaminy.

6. Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).

7. Do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne działające na ich terenie.

8. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia szczegółowy zakres działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju oraz szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, jak również zasady i tryb kierowania oraz koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej.

Art. 18. 1. Zadania wykonywane w ramach powszechnego obowiązku obrony przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne oraz organizacje wymienione w art. 2 określają ustawy i wydane na ich podstawie akty prawne właściwych organów.

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, ogólne zasady wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez ministrów, wojewodów, marszałków województw, starostów i wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także organizacje społeczne.

3. Ministrowie organizują wykonywanie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez podległe ministerstwa, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców, dla których są organami założycielskimi.

4. Wojewodowie organizują wykonywanie zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez urzędy wojewódzkie, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców, dla których są organami założycielskimi, a ponadto przez organy samorządu terytorialnego, organizacje społeczne oraz przedsiębiorców niebędących jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi lub nadzorowanymi przez ministrów.

Art. 19. Organy administracji i kierownicy jednostek określonych w art. 18 uwzględniają w toku wykonywania zadań w zakresie obronności postulaty dotyczące potrzeb Sił Zbrojnych, przekazywane przez Ministra Obrony Narodowej lub organy wojskowe przez niego upoważnione, oraz postulaty dotyczące potrzeb obrony cywilnej, przekazywane przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju lub terenowe organy obrony cywilnej.

Art. 20. 1. Kierowanie sprawami obronności w województwie należy do wojewody.

2. Wojewoda w ramach kierowania, o którym mowa w ust. 1, wykonuje zadania w zakresie i na zasadach określonych w ustawach, a w szczególności:

- 1) określa szczegółowe kierunki działania dla kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży, organów administracji niezespolonej oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań obronnych;
- 2) kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa wykonywanych przez marszałków województw, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast), przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne mające swoją siedzibę na terenie województwa;
- 3) koordynuje przedsięwzięcia niezbędne dla zabezpieczenia mobilizacji jednostek wojskowych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony;
- 4) kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z przygotowaniem stanowisk kierowania dla organów terenowych;
- 5) organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym;
- 6) kontroluje i ocenia wykonywanie zadań obronnych przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne i organizacje, o których mowa w pkt 1 i 2;
- 7) organizuje edukację społeczeństwa dotyczącą przygotowania obronnego oraz prowadzi szkolenia i ćwiczenia obronne.

Art. 21. (uchylony)

Art. 22. Przepisy ustawy dotyczące:

- 1) ministra – stosuje się odpowiednio również do przewodniczącego komitetu wchodzącego w skład Rady Ministrów, centralnego organu administracji rządowej, kierownika innego państwowego urzędu centralnego lub instytucji państwowej, prezesa lub zarządu banku oraz zarządu głównego organizacji społecznej;
- 2) przedsiębiorców – stosuje się do osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, które prowadzą działalność gospodarczą;
- 3) pracodawców – stosuje się do osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, które zatrudniają pracowników.

DZIAŁ II

Administracja rezerw osobowych

Rozdział 1

Właściwość organów

Art. 23. Administrowanie rezerwami osobowymi dla celów powszechnego obowiązku obrony obejmuje:

- 1) przeprowadzanie rejestracji i kwalifikacji wojskowej;
- 2) określanie zdolności do służby wojskowej;
- 3) przeznaczanie do:
  - a) służby wojskowej,
  - b) służby w obronie cywilnej,
  - c) służby w jednostkach zmilitaryzowanych;
- 4) uzupełnianie Sił Zbrojnych;
- 5) prowadzenie ewidencji wojskowej;
- 6) wykonywanie innych czynności w tym zakresie.

Art. 24. 1. Administrowanie rezerwami osobowymi, z wyjątkiem czynności określonych w art. 23 pkt 1 i 2, należy do Ministra Obrony Narodowej.

2. Terenowymi organami administracji wojskowej właściwymi w sprawach określonych w ust. 1 są szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych oraz wojskowi komendanci uzupełnień.

Art. 25. 1. Do przeprowadzania czynności związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony oraz do współdziałania z organami wojskowymi w zakresie określonym w art. 24 ust. 1 są właściwy wojewoda oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub starosta sprawujący władzę administracji ogólnej oraz organy samorządu terytorialnego.

2. W sprawach dotyczących spełniania powszechnego obowiązku obrony przez obywateli polskich przebywających za granicą oraz współdziałania w tym zakresie z organami wojskowymi są właściwe polskie urzędy konsularne.

3. Instytucje państwowe, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne są obowiązane do współdziałania z organami wojskowymi i właściwymi wojewodami oraz wójtami (burmistrzami, prezydentami miast) lub starostami sprawującymi władzę administracji ogólnej i organami samorządu terytorialnego w zakresie administracji rezerw osobowych oraz do wykonywania

związanych z tym czynności określonych w ustawie i przepisach wydanych na jej podstawie.

Art. 26. 1. Określenie zdolności do czynnej służby wojskowej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej należy do powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich, z zastrzeżeniem art. 29 ust. 1.

1a. W ramach czynności, o których mowa w ust. 1, osoby stawiające się do kwalifikacji wojskowej, poddaje się obowiązkowym badaniom lekarskim, a także, stosownie do potrzeb i według decyzji przewodniczącego komisji lekarskiej, badaniom specjalistycznym, w tym psychologicznym, oraz obserwacji szpitalnej.

1b. Osoba stawiająca się do kwalifikacji wojskowej jest obowiązana przedstawić komisji lekarskiej posiadaną dokumentację medyczną, w tym wyniki badań specjalistycznych, przeprowadzonych w okresie dwunastu miesięcy przed dniem stawienia się do kwalifikacji wojskowej.

1c. Osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej, w stosunku do których orzeczono stałą albo długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2017 r. poz. 2336 oraz z 2018 r. poz. 650 i 858), osób całkowicie niezdolnych do pracy oraz niezdolnych do samodzielnej egzystencji lub uznanych za całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1383, z późn. zm.¹⁾), jak również osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej zaliczonych do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, 1000 i 1076), można nie poddawać badaniom lekarskim, o których mowa w ust. 1a, jeżeli przedstawią komisji orzeczenie albo wypis z treści orzeczenia stwierdzającego tę niezdolność lub niepełnosprawność, na podstawie którego można określić zdolność tych osób do czynnej służby wojskowej.

2. Powiatowe i wojewódzkie komisje lekarskie powołują wojewodowie w porozumieniu z szefami wojewódzkich sztabów wojskowych.

2a. Wojewódzka komisja lekarska sprawuje nadzór nad działalnością powiatowych komisji lekarskich.

---

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1386 i 2120 oraz z 2018 r. poz. 138, 357, 730, 912 i 1076.

3. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, skład, tryb powoływania i postępowania oraz terminy urzędowania powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich oraz zasady przeprowadzania badań lekarskich, a także zasady współdziałania komisji z wojewodami oraz wójtami (burmistrzami, prezydentami miast) lub starostami sprawującymi władzę administracji ogólnej i organami samorządu terytorialnego.

4. (uchylony)

Art. 27. (uchylony)

Art. 28. 1. Orzeczenie powiatowej komisji lekarskiej doręcza się osobie stawiającej się do kwalifikacji wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień na piśmie wraz z uzasadnieniem.

2. Od orzeczenia powiatowej komisji lekarskiej przysługuje osobie stawiającej się do kwalifikacji wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojewódzkiej komisji lekarskiej w terminie czternastu dni od dnia doręczenia orzeczenia. Orzeczenie to może być zmienione przez wojewódzką komisję lekarską również z urzędu, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa.

3. Członkom powiatowej komisji lekarskiej przysługuje prawo wnoszenia do wojewódzkiej komisji lekarskiej sprzeciwów od orzeczeń powiatowej komisji lekarskiej w terminie czternastu dni od dnia wydania orzeczenia.

4. Ostateczne orzeczenie o zdolności do czynnej służby wojskowej ustalające kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej A lub B może być zmienione przez powiatową komisję lekarską z urzędu albo na pisemny wniosek osoby stawiającej się do kwalifikacji wojskowej lub wojskowego komendanta uzupełnień, jeżeli stan zdrowia tej osoby uległ istotnej zmianie.

4a. O wszczęciu z urzędu postępowania, o którym mowa w ust. 4, zawiadamia się wojskowego komendanta uzupełnień oraz osobę stawiającą się do kwalifikacji wojskowej.

4b. Wniosek o zmianę kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej A lub B składa się za pośrednictwem wojskowego komendanta uzupełnień. Do wniosku osoba stawiająca się do kwalifikacji wojskowej dołącza zaświadczenie lekarskie stwierdzające zmiany w jej stanie zdrowia, jakie nastąpiły od dnia ostatniego orzeczenia ustalającego kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej.

4c. Do powiatowej komisji lekarskiej nie kieruje się osób, wobec których wydano ostateczne orzeczenie ustalające kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej D lub E.

4d. Wobec osób, dla których ustalono kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej D lub E, przewodniczący powiatowej komisji lekarskiej wszczyna z urzędu postępowanie w sprawie zmiany kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej, jeżeli ostateczne orzeczenie o stopniu zdolności tych osób do czynnej służby wojskowej zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa. O wszczęciu tego postępowania powiadamia się wojskowego komendanta uzupełnień oraz osobę, wobec której orzeczona została kategoria zdolności do czynnej służby wojskowej D lub E.

5. Ostateczne orzeczenia komisji lekarskich są wiążące dla wojskowych komendantów uzupełnień.

Art. 29. 1. Wojskowe komisje lekarskie są właściwe do orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej:

- 1) osób o nieuregulowanym stosunku do służby wojskowej w okresie, kiedy nie urzęduje powiatowa komisja lekarska;
- 2) żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową;
- 3) żołnierzy rezerwy;
- 4) osób przeniesionych do rezerwy niebędących żołnierzami rezerwy;
- 5) innych niż wymienione w pkt 1–4 osób, podlegających ze względu na wiek obowiązkowi służby wojskowej, które zgłosiły się ochotniczo do jej odbywania.

1a. Niezależnie od orzekania, o którym mowa w ust. 1, wojskowe komisje lekarskie orzekają również o:

- 1) zdolności do pełnienia służby poza granicami państwa;
- 2) zdolności do pełnienia służby w rodzajach wojsk i służb oraz na stanowiskach służbowych i funkcjach wojskowych wymagających szczególnych predyspozycji zdrowotnych;
- 3) potrzebie udzielenia żołnierzowi urlopu zdrowotnego;
- 4) ustaleniu związku chorób oraz śmierci ze służbą wojskową;
- 5) prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do służby z powodu choroby lub prawidłowości wykorzystania zwolnienia lekarskiego.

2. Osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3–5, do wojskowej komisji lekarskiej kieruje – z urzędu lub na wniosek tych osób – wojskowy komendant uzupełnień, a osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 2 – dowódca jednostki wojskowej. W celu ustalenia zdolności osób do pełnienia służby poza granicami państwa wojskowy

komendant uzupełnień lub dowódca jednostki wojskowej kieruje te osoby, z urzędu lub na ich wniosek, do wojskowej komisji lekarskiej.

2a. O skierowaniu osoby, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lub 3–5, do wojskowej komisji lekarskiej wojskowy komendant uzupełnień, a w przypadku skierowania do wojskowej komisji lekarskiej osoby, o której mowa w ust. 1 pkt 2 – dowódca jednostki wojskowej, informuje przewodniczącego tej komisji i przesyła w załączeniu posiadaną dokumentację medyczną dotyczącą stanu zdrowia osoby skierowanej.

3. Badania diagnostyczne i konsultacje specjalistyczne dla potrzeb orzekania przez wojskowe komisje lekarskie realizują placówki medyczne wybrane przez Ministra Obrony Narodowej.

3a. W czasie pokoju nie kieruje się do wojskowej komisji lekarskiej osoby, wobec której wydano ostateczne orzeczenie ustalające kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej E.

3b. Orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej doręcza się na piśmie wraz z uzasadnieniem osobie skierowanej do wojskowej komisji lekarskiej oraz organowi, który skierował tę osobę do wojskowej komisji lekarskiej.

3c. Od orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej osobie skierowanej oraz organowi, który skierował tę osobę do wojskowej komisji lekarskiej, przysługuje odwołanie do wojskowej komisji lekarskiej będącej organem wyższego stopnia, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia orzeczenia.

3d. Przewodniczący wojskowej komisji lekarskiej informuje organ, który skierował daną osobę do wojskowej komisji lekarskiej, o niestawieniu się tej osoby przed wojskową komisją lekarską.

3e. Ostateczne orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej jest wiążące dla wojskowych komendantów uzupełnień i dowódców jednostek wojskowych.

4. Do zamówień na realizację świadczeń, o których mowa w ust. 3, nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579 i 2018).

5. Skierowanie do wojskowej komisji lekarskiej na wniosek osób, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lub 3–5, może nastąpić wyłącznie w przypadku występowania uzupełnieniowych potrzeb Sił Zbrojnych.

6. (uchylony)

7. Do orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej osób, o których mowa w ust. 1 pkt 1, przez wojskowe komisje lekarskie przepisy art. 26 ust. 1a–1c stosuje się odpowiednio.

8. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia:

- 1) tworzy, przekształca i znosi wojskowe komisje lekarskie oraz określa ich siedziby, zasięg działania, a także właściwość, z uwzględnieniem w szczególności podziału terytorialnego państwa;
- 2) określi tryb udzielania zamówień na badania diagnostyczne i konsultacje specjalistyczne dla potrzeb orzekania przez wojskowe komisje lekarskie, uwzględniając równe traktowanie placówek medycznych.

Art. 30. 1. Podmioty lecznicze udzielają zwolnienia od pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia, lekarzom wchodzącym w skład powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich oraz pracownikom średniego personelu medycznego wyznaczonym do powiatowych komisji lekarskich w razie konieczności ich udziału w pracach komisji w godzinach pracy zawodowej.

2. Osobom wchodzącym w skład komisji lekarskich, o których mowa w ust. 1, orzekających o stopniu zdolności do czynnej służby wojskowej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej, oraz pracownikom średniego personelu medycznego, o których mowa w ust. 1, przysługuje dodatkowe wynagrodzenie za pracę związaną z określeniem zdolności tych osób do czynnej służby wojskowej, wykonywaną poza godzinami pracy zawodowej, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia zgodnie z ust. 1.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób ustalania dodatkowego wynagrodzenia osób wchodzących w skład komisji lekarskich orzekających o stopniu zdolności do czynnej służby wojskowej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej oraz pracowników średniego personelu medycznego wyznaczonych do powiatowych komisji lekarskich. Wysokość wynagrodzenia za każdy dzień pracy nie może przekraczać 10% przeciętnego wynagrodzenia ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych za kwartał poprzedzający wypłatę wynagrodzenia.

4. Wojewodowie zlecają podmiotom leczniczym przeprowadzanie na potrzeby powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich badań specjalistycznych, w tym psychologicznych, oraz obserwacji szpitalnej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej.

4a. W razie niemożności zlecenia przeprowadzania badań specjalistycznych lub badań psychologicznych podmiotom leczniczym wojewodowie mogą zawierać

umowy o przeprowadzanie takich badań przez lekarzy prowadzących indywidualne specjalistyczne praktyki lekarskie lub grupowe praktyki lekarskie oraz przez psychologów.

4b. Przy powoływaniu powiatowych i wojewódzkich komisji lekarskich oraz do zamówień na realizację świadczeń, o których mowa w art. 30 ust. 4 i 4a oraz w art. 26 ust. 1a, nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych.

5. Koszty wynagrodzeń, o których mowa w ust. 1 i 2, oraz badań specjalistycznych i obserwacji szpitalnej, o których mowa w ust. 4, pokrywa się z budżetu państwa, z części, którą dysponuje wojewoda.

Art. 30a. 1. Ustala się następujące kategorie zdolności do czynnej służby wojskowej:

- 1) kategoria A – zdolny do czynnej służby wojskowej, co oznacza zdolność do odbywania lub pełnienia określonego rodzaju czynnej służby wojskowej, o którym mowa w art. 59, a także zdolność do odbywania służby w obronie cywilnej oraz służby zastępczej;
- 2) kategoria B – czasowo niezdolny do czynnej służby wojskowej, co oznacza przemijające upośledzenie ogólnego stanu zdrowia albo ostre lub przewlekłe stany chorobowe, które w okresie do dwudziestu czterech miesięcy od dnia badania rokują odzyskanie zdolności do służby wojskowej, o której mowa w pkt 1, w czasie pokoju;
- 3) kategoria D – niezdolny do czynnej służby wojskowej, o której mowa w pkt 1, w czasie pokoju, z wyjątkiem niektórych stanowisk służbowych przeznaczonych dla terytorialnej służby wojskowej;
- 4) kategoria E – trwale i całkowicie niezdolny do czynnej służby wojskowej, o której mowa w pkt 1, w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

2. Orzeczenie o zaliczeniu danej osoby do jednej z kategorii, o których mowa w ust. 1, właściwe komisje lekarskie wydają na podstawie badania lekarskiego fizycznej i psychicznej zdolności tej osoby do odpowiedniego rodzaju służby wojskowej, z uwzględnieniem wyników badań specjalistycznych, a w razie potrzeby również obserwacji szpitalnej.

3. W razie stwierdzenia kilku chorób i ułomności przy określaniu zdolności do czynnej służby wojskowej rozpatruje się łącznie wszystkie ograniczenia spowodowane tymi chorobami i ułomnościami. Osobę badaną można w takim

wypadku zaliczyć do niższej kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej, niż wynikałoby to z kategorii zdolności ustalonej dla poszczególnych chorób i ułomności; w takim wypadku decyduje ocena ogólnej sprawności psychofizycznej badanego.

4. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych i ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wykaz chorób i ułomności uwzględniany przy orzekaniu o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz do służby poza granicami państwa;
- 2) wykaz chorób i ułomności uwzględniany przy orzekaniu o zdolności do pełnienia służby w rodzajach wojsk i służb oraz na stanowiskach służbowych i funkcjach wojskowych wymagających szczególnych predyspozycji zdrowotnych;
- 3) szczegółowe warunki orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej przez wojskowe komisje lekarskie;
- 4) szczegółowe warunki orzekania o zdolności do służby wojskowej poza granicami państwa;
- 5) tryb postępowania wojskowych komisji lekarskich;
- 6) sposób ustalania związku chorób oraz śmierci ze służbą wojskową przez te komisje;
- 7) sposób orzekania o potrzebie udzielenia żołnierzowi urlopu zdrowotnego.

5. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 4, należy wskazać kategorie zdolności do służby orzekane w razie stwierdzenia poszczególnych chorób i ułomności, uwzględniając oznaczenie tych chorób i ułomności według paragrafów i punktów w celu zapewnienia ochrony danych osobowych w procesie orzecznictwa, a także określić tryb kierowania do wojskowych komisji lekarskich i tryb ich postępowania, z uwzględnieniem prowadzenia dodatkowych badań specjalistycznych wymaganych w poszczególnych rodzajach wojsk i służb, na poszczególnych stanowiskach służbowych i funkcjach wojskowych oraz do służby poza granicami państwa, tryb wydawania orzeczeń i ich zatwierdzania, niezbędne elementy orzeczenia, tryb rozpatrywania odwołań i sprzeciwów od tych orzeczeń oraz ich uchylania w trybie nadzoru, niezbędną dokumentację lekarską i inne dokumenty mogące stanowić podstawę orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej, wzór skierowania do wojskowych komisji lekarskich, jak również wzory orzeczeń i certyfikatów wydawanych przez te komisje.

Rozdział 2

Rejestracja i kwalifikacja wojskowa

Art. 31. 1. Obywatele polscy, którzy ukończyli osiemnaście lat życia, podlegają rejestracji.

2. Rejestrację prowadzi wójt lub burmistrz (prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące osoby objętej rejestracją w dniu ukończenia przez nią osiemnastu lat życia. W pozostałych przypadkach właściwość miejscową ustala się według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

3. Rejestrację prowadzi się na potrzeby założenia ewidencji wojskowej oraz prowadzenia kwalifikacji wojskowej.

4. Rejestrację prowadzi się na podstawie danych osobowych określonych w art. 8 pkt 1–5, 7, 9–11, 14, 17–21 i 26 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz. U. z 2017 r. poz. 657 i 2286 oraz z 2018 r. poz. 138, 696, 730 i 771), o których mowa w art. 49 ust. 2b pkt 1, uzyskanych z ewidencji ludności prowadzonej przez wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

5. Dane, o których mowa w ust. 4, ujmuje się w rejestrze osób objętych rejestracją oraz w wykazach osób podlegających wezwaniu do kwalifikacji wojskowej.

6. Jeden egzemplarz rejestru osób objętych rejestracją przekazuje się właściwemu wojskowemu komendantowi uzupełnień na potrzeby założenia ewidencji wojskowej.

7. Prowadzenie rejestracji nie wymaga zgłoszenia się, zgody lub powiadomienia osoby, o której mowa w ust. 1.

Art. 31a. 1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny rejestracją mogą zostać objęte również inne, niż wymienione w art. 31 ust. 1, osoby.

2. Osoby podlegające rejestracji mogą zostać obowiązane do zgłoszenia się do rejestracji w określonym terminie i miejscu.

3. Obowiązki, o których mowa w ust. 1 i 2, może wprowadzić, w drodze rozporządzenia, Rada Ministrów, w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, a także w przypadku dużej migracji ludności, wystąpienia zakłóceń w przekazywaniu na potrzeby rejestracji danych z ewidencji ludności prowadzonej przez wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) lub w razie potrzeby rozszerzenia zakresu osób objętych obowiązkiem zgłoszenia się do kwalifikacji wojskowej, wskazując

jednocześnie grupy osób objęte rejestracją oraz obowiązkiem zgłoszenia się do rejestracji.

4. Do prowadzenia rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio przepisy art. 3, z zastrzeżeniem ust. 5–9.

5. Obowiązkowi zgłoszenia się do rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, nie podlegają osoby, w stosunku do których orzeczono stałą albo długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, osoby całkowicie niezdolne do pracy oraz niezdolne do samodzielnej egzystencji lub uznane za całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jak również osoby zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jeżeli przedstawią wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) dokument stwierdzający tę niezdolność lub niepełnosprawność.

6. Rejestrację w przypadku, o którym mowa w ust. 2, prowadzi wójt lub burmistrz (prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące osoby podlegającej rejestracji. W pozostałych przypadkach właściwość miejscową ustala się według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

7. Do rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, wzywa osobę podlegającą temu obowiązkowi wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

8. Osoby podlegające obowiązkowi zgłoszenia się do rejestracji, które nie zgłosiły się do tej rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, w określonym terminie i miejscu, są obowiązane to uczynić niezwłocznie po ustaniu przeszkody.

9. W razie niezgłoszenia się bez uzasadnionej przyczyny do rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, osoby podlegającej temu obowiązkowi, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) nakłada grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do urzędu gminy, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 31b. 1. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb prowadzenia rejestracji i wzory dokumentów prowadzonych w ramach rejestracji, uwzględniając pisemny lub elektroniczny sposób ich prowadzenia oraz wskazując szczegółowy

zakres danych ujmowanych w poszczególnych dokumentach. Rozporządzenie powinno zapewniać realizację celu prowadzenia rejestracji, w tym wskazywać organy, którym mogą być udostępniane dokumenty związane z rejestracją.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, należy również uwzględnić możliwość wprowadzenia obowiązku osobistego zgłoszenia się osób do rejestracji, w tym wskazywać tryb i sposób ich wzywania.

Art. 32. 1. Mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym kończą dziewiętnaście lat życia, są obowiązani stawić się, w określonym terminie i miejscu, do kwalifikacji wojskowej.

2. Osoby podlegające stawieniu się do kwalifikacji wojskowej, które nie dopełniły tego obowiązku w określonym terminie i miejscu, są obowiązane to uczynić niezwłocznie po ustaniu przeszkody.

3. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1 i 2, trwa do końca roku kalendarzowego, w którym osoba objęta tym obowiązkiem kończy dwadzieścia cztery lata życia.

4. Do kwalifikacji wojskowej mogą się stawić również ochotnicy, w tym kobiety, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą dwadzieścia cztery lata życia, niezależnie od posiadanych kwalifikacji i wykształcenia, jeżeli ukończyli co najmniej osiemnaście lat życia. Ochotnicy, którzy stawili się do kwalifikacji wojskowej, z dniem tego stawienia się, podlegają obowiązkowi czynnej służby wojskowej na zasadach ogólnych.

5. Stawienie się do kwalifikacji wojskowej obejmuje stawienie się przed wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta), powiatową komisją lekarską oraz wojskowym komendantem uzupełnień.

6. W ramach kwalifikacji wojskowej wykonuje się czynności związane z:

- 1) sprawdzeniem tożsamości osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej;
- 2) ustaleniem zdolności do czynnej służby wojskowej osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej;
- 3) wstępnym przeznaczeniem osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej do poszczególnych form powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, określonych w art. 4 ust. 2, oraz przyjęciem wniosków o przeznaczenie do służby zastępczej;
- 4) założeniem lub aktualizacją ewidencji wojskowej i przetwarzaniem danych gromadzonych w tej ewidencji;
- 5) wydaniem wojskowych dokumentów osobistych;

6) przeniesieniem osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej do rezerwy i wydaniem na ich wniosek zaświadczeń o uregulowanym stosunku do służby wojskowej;

7) przygotowaniem rekrutacji wojskowej do ochotniczych form służby wojskowej.

7. Czynności, o których mowa w ust. 6, wymienione w:

1) pkt 1 – należą do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) albo upoważnionego pracownika urzędu gminy (miasta);

2) pkt 2 – należą do powiatowej komisji lekarskiej;

3) pkt 3–7 – należą do wojskowego komendanta uzupełnień albo jego upoważnionego przedstawiciela.

8. Do stawienia się do kwalifikacji wojskowej w przypadku, o którym mowa w ust. 1, wzywa wójt lub burmistrz (prezydent miasta), zapewniając planowe stawiennictwo osób do kwalifikacji wojskowej.

9. W czasie kwalifikacji wojskowej wójt lub burmistrz (prezydent miasta):

1) prowadzi listę stawiennictwa osób do kwalifikacji wojskowej, uwzględniając następujące dane osobowe tych osób:

a) nazwisko,

b) imię lub imiona,

c) nazwisko rodowe,

d) numer ewidencyjny PESEL,

e) miejsce urodzenia,

f) serię i numer dowodu osobistego,

g) miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące,

h) adres do korespondencji;

2) wypłaca świadczenia, o których mowa w art. 52 ust. 2 i 3.

10. W razie niestawienia się do kwalifikacji wojskowej bez uzasadnionej przyczyny, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) z urzędu albo na wniosek przewodniczącego powiatowej komisji lekarskiej lub wojskowego komendanta uzupełnień nakłada na osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do kwalifikacji wojskowej w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

11. Przepisy ust. 5 i 6 pkt 3–7 nie naruszają uprawnień wojskowego komendanta uzupełnień związanych z wykonywaniem czynności, określonych w tych przepisach,

niezależnie od trwania kwalifikacji wojskowej oraz związanych z nią uprawnień osób podlegających kwalifikacji wojskowej oraz tych, którzy się do niej stawili.

11a. W okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego, w ramach kwalifikacji wojskowej:

- 1) wojskowy komendant uzupełnień może również wykonywać czynności związane z udzieleniem odroczeń czynnej służby wojskowej oraz służby w obronie cywilnej;
- 2) wójt lub burmistrz (prezydent miasta) może również wykonywać czynności związane z przyjęciem wniosków o orzeczenie konieczności sprawowania przez osoby podlegające stawieniu się do kwalifikacji wojskowej bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny.

12. Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny obowiązek stawienia się do kwalifikacji wojskowej osób, które w danym roku kalendarzowym kończą co najmniej osiemnaście lat życia, trwający do końca roku kalendarzowego, w którym te osoby kończą pięćdziesiąt pięć lat życia, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych, zagrożenie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa oraz wskazując granice wieku osób, których ten obowiązek dotyczy.

Art. 32a. 1. Starosta (prezydent miasta na prawach powiatu) na potrzeby przeprowadzenia kwalifikacji wojskowej:

- 1) zapewnia lokal dla wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), powiatowej komisji lekarskiej i wojskowego komendanta uzupełnień wraz z wyposażeniem oraz przedmioty niezbędne do pracy tych organów, a także pomieszczenia wraz z wyposażeniem, niezbędne przy wprowadzaniu danych do ewidencji wojskowej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej;
- 2) może zatrudnić, na podstawie umowy o pracę na czas określony lub umowę zlecenia, nie więcej niż cztery osoby do prac związanych z wprowadzaniem danych do ewidencji wojskowej osób stawiających się do kwalifikacji wojskowej i wydawaniem wojskowych dokumentów osobistych oraz osobę do prowadzenia zajęć z osobami zgłaszającymi się do kwalifikacji wojskowej w lokalu, w którym jest prowadzona kwalifikacja wojskowa;
- 3) zapewnia porządek w lokalu, w którym jest prowadzona kwalifikacja wojskowa oraz bezpieczeństwo pracy organów, o których mowa w pkt 1, a także odpowiada za zabezpieczenie pomieszczeń i dokumentacji po zakończeniu urzędowania tych organów.

4) (uchylony)

2. Osobom, o których mowa w ust. 1 pkt 2, przysługuje wynagrodzenie nie niższe niż wynagrodzenie referentów z wykształceniem średnim lub średnim branżowym, określone w przepisach wydanych na podstawie art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 902 oraz z 2017 r. poz. 60 i 1930).

3. Osobom, o których mowa w ust. 1 pkt 2, wykonującym prace związane z wprowadzaniem danych do ewidencji wojskowej i wydawaniem wojskowych dokumentów osobistych osobom zgłaszającym się do kwalifikacji wojskowej, wojskowy komendant uzupełnień wydaje pisemne upoważnienie do wykonywania tych prac na zasadach określonych w przepisach o ochronie danych osobowych. Czynności te są wykonywane pod nadzorem wojskowego komendanta uzupełnień.

Art. 32b. 1. Wojewoda zapewnia lokal dla wojewódzkiej komisji lekarskiej wraz z wyposażeniem oraz przedmioty niezbędne do pracy tej komisji.

2. Wojewoda, w miarę potrzeby, zapewnia szkolenie osób wchodzących w skład wojewódzkich i powiatowych komisji lekarskich, pracowników urzędów gmin (miast) prowadzących sprawy kwalifikacji wojskowej, a także osób, o których mowa w art. 32a ust. 1 pkt 2.

3. Wojskowy komendant uzupełnień prowadzi szkolenie osób, o których mowa w art. 32a ust. 1 pkt 2.

Art. 33. 1. Osoby podlegające kwalifikacji wojskowej stawiają się przed wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta), powiatową komisją lekarską oraz wojskowym komendantem uzupełnień, właściwymi ze względu na miejsce ich pobytu stałego. Osoby zameldowane na pobyt czasowy trwający ponad trzy miesiące stawiają się przed wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta), powiatową komisją lekarską oraz wojskowym komendantem uzupełnień, właściwymi ze względu na miejsce tego pobytu.

2. Osoby podlegające stawieniu się do kwalifikacji wojskowej, które w okresie od dnia ogłoszenia kwalifikacji wojskowej do dnia jej rozpoczęcia zmieniły miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące, zgłaszają się do wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), właściwego ze względu na ich nowe miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) wyznacza im miejsce i termin stawienia się do kwalifikacji wojskowej.

3. Osoby podlegające stawieniu się do kwalifikacji wojskowej, które po rozpoczęciu kwalifikacji wojskowej na danym terenie zamierzają zmienić miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące, stawiają się do kwalifikacji wojskowej przed opuszczeniem miejsca dotychczasowego pobytu. W pozostałych przypadkach właściwość miejscową ustala się według przepisów art. 21 § 1 pkt 3 i § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się również do ochotników.

Art. 34. Osoby, które podlegały obowiązkowi stawienia się do kwalifikacji wojskowej i z jakichkolwiek powodów nie stawiły się do niej, są obowiązane zgłosić się do wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na ich miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony. Obowiązek ten trwa do czasu ukończenia pięćdziesięciu pięciu lat życia, a w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny – do czasu ukończenia sześćdziesięciu lat życia.

Art. 35. 1. Kwalifikację wojskową przeprowadzają wojewodowie przy współudziale szefów wojewódzkich sztabów wojskowych, wojskowych komendantów uzupełnień i starostów, a także wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

2. Za przeprowadzenie kwalifikacji wojskowej na terenie powiatu (miasta na prawach powiatu) odpowiada starosta (prezydent miasta).

3. Kwalifikację wojskową przeprowadza się corocznie, z zastrzeżeniem, że jej przeprowadzenie w kilku okresach danego roku kalendarzowego może nastąpić wyłącznie w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

4. Minister właściwy do spraw wewnętrznych i Minister Obrony Narodowej określają corocznie, w drodze rozporządzenia, termin lub terminy ogłoszenia kwalifikacji wojskowej i czas jej lub ich trwania na terytorium państwa oraz roczniki i grupy osób podlegających obowiązkowi stawienia się do kwalifikacji wojskowej. Rozporządzenie powinno w szczególności uwzględniać osoby, które mają obowiązek zgłosić się przed wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta), powiatową komisją lekarską i wojskowym komendantem uzupełnień, a także przewidywać, że termin lub terminy ogłoszenia kwalifikacji wojskowej będą wyprzedzać, co najmniej o czternaście dni, dzień jej lub ich rozpoczęcia.

Art. 36. (uchylony)

Art. 37. 1. Zwierzchni nadzór nad przeprowadzaniem kwalifikacji wojskowej, w tym także kontrole, sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych.

2. Bieżący nadzór nad przygotowaniem i przebiegiem kwalifikacji wojskowej sprawują wojewodowie.

3. Kontrolę prowadzenia kwalifikacji wojskowej przez wojewódzkie i powiatowe komisje lekarskie oraz wojskowych komendantów uzupełnień wykonuje Minister Obrony Narodowej i szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych, a przez organy samorządowe Prezes Rady Ministrów i wojewodowie.

Art. 38. (uchylony)

Art. 39. 1. Odroczenia zasadniczej służby wojskowej udziela się osobie podlegającej obowiązkowi odbycia tej służby na jej udokumentowany wniosek ze względu na:

- 1) wybór na posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, lub senatora – na czas pełnienia mandatu;
- 2) kandydowanie do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Senatu Rzeczypospolitej Polskiej lub Parlamentu Europejskiego – do dnia ogłoszenia wyników wyborów;
- 3) konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nią zamieszkałym, który nie ukończył szesnastego roku życia lub został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy i do samodzielnej egzystencji albo który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jeżeli nie ma innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa obowiązane do sprawowania tej opieki, albo ze względu na obowiązek sprawowania opieki wynikającej z prawomocnego orzeczenia sądu – na czas sprawowania tej opieki, z zastrzeżeniem ust. 4;
- 4) pobieranie nauki w szkole wyższej, jeżeli jest ona studentem – na czas pobierania tej nauki;
- 5) (uchylony)
- 6) pobieranie nauki w szkole ponadpodstawowej – na czas pobierania tej nauki;
- 7) kształcenie w celu zdobycia kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych na podstawie umowy zawartej z wojskowym komendantem uzupełnień, o której mowa w art. 132a ust. 3, albo skierowania określonego w art. 132b ust. 2 – na czas tego kształcenia.

1a. Odroczenia zasadniczej służby wojskowej nie udziela się osobie powołanej do terytorialnej służby wojskowej.

2. Odroczenia ze względu na pobieranie nauki udziela się także osobom podlegającym obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej będącym alumnami wyższych seminariów duchownych, osobami zakonnymi (po profesji czasowej), nowicjuszami w zakonach albo słuchaczami szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych mających osobowość prawną – na czas pobierania tej nauki.

3. Odroczenia zasadniczej służby wojskowej można udzielić również ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, a w szczególności związane z zaistnieniem trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, które nie upoważniają do udzielenia tej osobie odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny albo z powodu konieczności załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez nią przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej.

4. Odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, udziela się każdorazowo na okres określony w decyzji, o której mowa w art. 39a ust. 1.

5. Odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 7 i w ust. 3, udziela się tylko jeden raz na okres od trzech do dwunastu miesięcy.

6. Skreślenie z listy studentów, słuchaczy lub uczniów oraz niewywiązywanie się osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej z umowy, o której mowa w art. 132a ust. 3, lub z obowiązku określonego w skierowaniu wskazanym w art. 132b ust. 2, powodują utratę udzielonego odroczenia zasadniczej służby wojskowej z tytułu pobierania nauki.

7. Osoba podlegająca obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, której udzielono odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 4–6, po zakończeniu roku szkolnego (studiów), nie później jednak niż w terminie czternastu dni od dnia rozpoczęcia kolejnego roku szkolnego (studiów), przedstawia wojskowemu komendantowi uzupełnień właściwemu ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące zaświadczenie o ukończeniu poprzedniego i rozpoczęciu nowego roku szkolnego (studiów).

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb udzielania odroczeń zasadniczej służby wojskowej, uwzględniając wymóg, że odroczenia udziela się osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej na jej udokumentowany wniosek. Rozporządzenie powinno określać również dokumenty, jakie należy dołączyć do wniosku o udzielenie odroczenia.

Art. 39a. 1. O konieczności sprawowania przez osobę podlegającą obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 3, orzeka wójt lub burmistrz (prezydent miasta), na uzasadniony wniosek osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej lub członka jej rodziny, określając zgodnie z wnioskiem okres sprawowania opieki, nie dłuższy jednak niż dwanaście miesięcy.

2. Decyzję wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) doręcza się osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień na piśmie wraz z uzasadnieniem.

3. Od decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługuje osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojewody w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje powołania do zasadniczej służby wojskowej osoby podlegającej obowiązkowi odbycia tej służby.

4. Ostateczne decyzje w sprawach, o których mowa w ust. 1, są wiążące dla wojskowych komendantów uzupełnień.

5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb orzekania o konieczności sprawowania przez osobę podlegającą obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny oraz dokumenty wymagane w tych sprawach, uwzględniając wymóg, że orzekanie o konieczności sprawowania przez osobę podlegającą obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny następuje na uzasadniony wniosek osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej lub członka jej rodziny.

Art. 40. Osoba podlegająca obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej korzystająca z odroczenia zasadniczej służby wojskowej jest obowiązana stawić się przed wojskowym komendantem uzupełnień niezwłocznie po upływie okresu odroczenia.

Art. 41. (uchylony)

Art. 42. 1. Orzekanie o udzieleniu osobom podlegającym obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej odroczeń tej służby należy do wojskowych komendantów uzupełnień.

2. Decyzję o udzieleniu odroczenia można ogłosić ustnie, z zastrzeżeniem ust. 3. W takim przypadku potwierdzenia wydanej decyzji administracyjnej dokonuje się w formie wpisu lub zamieszczenia danych w wojskowym dokumencie osobistym i przez wprowadzenie danych do ewidencji wojskowej.

3. Odmowa udzielenia odroczenia lub udzielenie odroczenia w treści innej niż żądanie osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, określone w jej wniosku o udzielenie tego odroczenia, a także udzielanie odroczeń, o których mowa w art. 39 ust. 3, następuje w drodze decyzji administracyjnej, którą doręcza się osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, na piśmie wraz z uzasadnieniem.

4. Od orzeczenia wojskowego komendanta uzupełnień przysługuje osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego w terminie czternastu dni od dnia doręczenia orzeczenia. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje powołania do zasadniczej służby wojskowej osoby podlegającej obowiązkowi odbycia tej służby.

5. Orzeczenie wojskowego komendanta uzupełnień może być zmienione przez szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego również z urzędu, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa.

6. Z dniem upływu okresu trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego wygasają decyzje o udzieleniu osobom podlegającym obowiązkowi odbywania zasadniczej służby wojskowej odroczenia tej służby.

7. Osoby, o których mowa w ust. 6, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy z dniem następującym po dniu, w którym upłynął okres trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej.

8. Przeniesienie do rezerwy, o którym mowa w ust. 7, następuje z urzędu i nie wymaga zgody lub udziału osób, o których mowa w ust. 6.

Art. 43. Minister właściwy do spraw wewnętrznych i Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określają, w drodze rozporządzenia, sposób wzywania do kwalifikacji wojskowej oraz treść obwieszczeń i wzory wezwań w tych sprawach, sposób organizacji i przebieg kwalifikacji wojskowej oraz dokumenty, jakie osoby podlegające temu obowiązkowi powinny przedstawić przy kwalifikacji wojskowej, uwzględniając czynności wojewodów, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) i wojskowych komendantów uzupełnień w tym zakresie. Rozporządzenie powinno umożliwić

współpracę organów wykonujących zadania w czasie kwalifikacji wojskowej oraz zapewnić warunki do obsłużenia przez te organy określonej liczby osób w danym dniu, w sposób jak najmniej uciążliwy dla tych osób, a także uwzględnić możliwość stawiania się do kwalifikacji wojskowej ochotników, w tym kobiet.

Art. 44. 1. Nie powołuje się do czynnej służby wojskowej osób podlegających obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej uznanych za zdolne do tej służby:

- 1) obywateli polskich, którzy stale zamieszkują za granicą i którzy nie posiadają miejsca pobytu stałego lub czasowego trwającego ponad trzy miesiące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) absolwentów szkół i ośrodków szkolenia Państwowej Straży Pożarnej, którzy w terminie do trzech miesięcy od dnia zakończenia studiów (nauki) podjęli służbę w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Policji, Straży Granicznej, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej lub Państwowej Straży Pożarnej;
- 3) absolwentów szkół wyższych, którzy bezpośrednio po zakończeniu studiów podjęli służbę w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Policji, Biurze Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa lub Straży Granicznej.

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka wojskowy komendant uzupełnień na wniosek osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej. Decyzję wojskowego komendanta uzupełnień doręcza się osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej na piśmie wraz z uzasadnieniem.

3. Od decyzji wojskowego komendanta uzupełnień przysługuje osobie podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

4. Decyzje w sprawach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, wygasają z dniem powrotu osoby podlegającej obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej do kraju i zameldowania się na pobyt stały lub pobyt czasowy trwający ponad trzy miesiące. Przepis art. 46 ust. 3 pkt 4 stosuje się odpowiednio.

5. Osobę, o której mowa w ust. 1 pkt 2, wojskowy komendant uzupełnień na jej wniosek, udokumentowany zaświadczeniem o podjęciu służby, wystawionym przez

kierownika jednostki organizacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Służby Więziennej lub Państwowej Straży Pożarnej, przenosi do rezerwy z dniem poprzedzającym dzień podjęcia służby.

6. Osobę, o której mowa w ust. 1 pkt 3, wojskowy komendant uzupełnień, na podstawie otrzymanego od kierownika jednostki organizacyjnej Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Policji, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa lub Straży Granicznej zawiadomienia o reklamowaniu z urzędu, przenosi do rezerwy.

Art. 44a. 1. Osobę powoływaną do czynnej służby wojskowej, z wyłączeniem służby, o której mowa w art. 59 ust. 1 pkt 7, oraz żołnierza rezerwy, który złożył wniosek o zawarcie kontraktu na wykonywanie obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych, wojskowy komendant uzupełnień kieruje do wojskowej pracowni psychologicznej na badania psychologiczne w celu stwierdzenia braku przeciwwskazań do pełnienia czynnej służby wojskowej na stanowisku wymagającym szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

1a. Żołnierza w czynnej służbie wojskowej oraz żołnierza wykonującego obowiązki w ramach Narodowych Sił Rezerwowych dowódca jednostki wojskowej może skierować do wojskowej pracowni psychologicznej na badania psychologiczne w celu stwierdzenia braku przeciwwskazań do dalszego pełnienia czynnej służby wojskowej lub do pełnienia czynnej służby wojskowej na stanowisku wymagającym szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

1b. Badania psychologiczne obejmują ocenę sprawności intelektualnej, cech osobowości, sprawności psychomotorycznej oraz poziomu dojrzałości emocjonalnej i społecznej. W przypadku służby wymagającej szczególnych predyspozycji psychofizycznych obejmują one również ocenę sprawności funkcjonowania w sytuacjach trudnych i stresowych oraz ocenę sposobu działania i podejmowania decyzji w sytuacjach zagrożenia.

2. O skierowaniu do wojskowej pracowni psychologicznej wojskowy komendant uzupełnień albo dowódca jednostki wojskowej informuje kierownika tej pracowni.

3. Kierownik wojskowej pracowni psychologicznej informuje wojskowego komendanta uzupełnień albo dowódcę jednostki wojskowej o niestawieniu się skierowanego do wojskowej pracowni psychologicznej.

4. Orzeczenie psychologiczne wojskowej pracowni psychologicznej wydaje psycholog tej pracowni uprawniony do przeprowadzenia badań psychologicznych.

5. Orzeczenie psychologiczne wojskowej pracowni psychologicznej doręcza się na piśmie badanemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień albo dowódcy jednostki wojskowej.

6. Od orzeczenia psychologicznego wojskowej pracowni psychologicznej przysługuje badanemu oraz wojskowemu komendantowi uzupełnień albo dowódcy jednostki wojskowej odwołanie do wojskowej pracowni psychologicznej będącej organem wyższego stopnia.

7. Orzeczenia psychologiczne wojskowych pracowni psychologicznych wyższego stopnia są wiążące dla wojskowego komendanta uzupełnień i dowódcy jednostki wojskowej.

8. (uchylony)

9. (uchylony)

10. Wojskowe pracownie psychologiczne są również właściwe do wydawania orzeczeń psychologicznych w zakresie braku przeciwwskazań do pełnienia zawodowej służby wojskowej przez osoby, które zgłosiły chęć pełnienia tej służby na zasadach określonych w art. 5a ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 173 i 138).

10a. Kontrolę wykonywania i dokumentowania badań psychologicznych oraz wydawania orzeczeń psychologicznych przeprowadzają wojskowe pracownie psychologiczne będące organem wyższego stopnia.

11. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi wojskowe pracownie psychologiczne oraz określa ich siedziby i zasięg działania, z uwzględnieniem w szczególności podziału terytorialnego państwa i różnych rodzajów oraz wyspecjalizowanych służb Sił Zbrojnych.

12. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb odwoływania się od orzeczeń psychologicznych,
- 2) tryb kontroli wykonywania i dokumentowania badań psychologicznych oraz wydawania orzeczeń psychologicznych,
- 3) sposób postępowania z dokumentacją związaną z badaniami psychologicznymi,
- 4) wzór orzeczenia psychologicznego, z wyjątkiem wzoru orzeczenia dotyczącego badań kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami oraz wykonujących pracę na stanowisku kierowcy

– uwzględniając właściwość wojskowych pracowni psychologicznych, potrzebę zapewnienia jednolitej procedury kontroli i jednolitości wydawanych orzeczeń oraz

konieczność zapewnienia należytej ochrony dokumentacji związanej z prowadzeniem badań psychologicznych.

Art. 45. 1. Osoby uznane za zdolne do czynnej służby wojskowej i podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej wojskowy komendant uzupełnień przeznaczają do służby, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych, orzeczenie właściwej komisji lekarskiej oraz stosownie do potrzeb orzeczenie psychologiczne, kwalifikacje zawodowe, a także, w miarę możliwości, życzenia tych osób.

2. Osoby, o których mowa w ust. 1, powinny być powoływane do odbycia czynnej służby wojskowej, w miarę możliwości, w jednostce wojskowej mającej siedzibę w pobliżu ich miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące.

3. Wojskowy komendant uzupełnień na wniosek osoby, o której mowa w ust. 1, udziela jej informacji o przewidywanym terminie powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przeznaczania osób, o których mowa w ust. 1, do służby, z uwzględnieniem wymogów niezbędnych do kierowania tych osób do poszczególnych rodzajów Sił Zbrojnych i rodzajów wojsk oraz kryteriów ich kierowania na poszczególne stanowiska i funkcje wojskowe.

Art. 46. 1. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i niepowołane do jej odbycia w ciągu osiemnastu miesięcy od dnia stawienia się do kwalifikacji wojskowej albo od dnia zgłoszenia się do wojskowego komendanta uzupełnień w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony w przypadku, o którym mowa w art. 34, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu tego okresu, z zastrzeżeniem art. 47a ust. 3, art. 93 ust. 2a i art. 98l.

2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania do osób, które:

- 1) nie mogły być powołane do odbycia zasadniczej służby wojskowej w okresie, o którym mowa w ust. 1, z powodu odroczenia tej służby albo złożenia wniosku o przeznaczenie do odbycia służby zastępczej;
- 2) z przyczyn niezależnych od organów wojskowych nie mogły być powołane do odbycia zasadniczej służby wojskowej w terminie określonym w ust. 1 ze względu na:
  - a) odbywanie kary pozbawienia wolności,
  - b) orzeczenie sądu karnego pozbawienia praw publicznych,

- c) czasowe przebywanie za granicą,
  - d) niespełnienie wojskowego obowiązku meldunkowego,
  - e) niestawienie się na wezwanie organów wojskowych w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony lub niepoddanie się badaniom lekarskim lub psychologicznym;
- 3) zostały uznane za czasowo niezdolne do czynnej służby wojskowej;
  - 4) zostały uznane za niezdolne do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju;
  - 5) spełniły obowiązek służby wojskowej w innym kraju, którego równocześnie były lub są obywatelami.

3. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i niepowołane do jej odbycia z powodu:

- 1) odroczenia tej służby, z zastrzeżeniem ust. 4, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu osiemnastu miesięcy następujących po dniu uchylenia lub wygaśnięcia decyzji o odroczeniu zasadniczej służby wojskowej albo powzięcia wiadomości przez wojskowego komendanta uzupełnień o tym wygaśnięciu, a jeżeli odroczenie zostało udzielone ze względu na pobieranie nauki, w przypadku skreślenia z listy uczniów lub studentów albo wydalenia ze szkoły wyższej, zakładu kształcenia nauczycieli, szkoły ponadpodstawowej, po dniu otrzymania zawiadomienia przez wojskowego komendanta uzupełnień o tym skreśleniu lub wydaleniu;
- 2) złożenia wniosku o przeznaczenie do odbycia służby zastępczej przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu trzydziestu sześciu miesięcy, a w przypadku absolwentów szkół wyższych – osiemnastu miesięcy, następujących po dniu przeznaczenia do służby zastępczej, jeżeli osoba ta nie została skierowana do odbycia tej służby, albo w ostatnim dniu upływu okresu osiemnastu miesięcy następującego po dniu uchylenia orzeczenia o przeznaczeniu do służby zastępczej;
- 3) odbywania kary pozbawienia wolności lub orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu osiemnastu miesięcy następujących po dniu otrzymania zawiadomienia przez wojskowego komendanta uzupełnień o odbyciu kary lub zakończenia obowiązywania środka karnego;
- 4) czasowego przebywania za granicą albo niespełnienia wojskowego obowiązku meldunkowego, niestawienia się na wezwanie organów wojskowych w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony lub niepoddania się badaniom

lekarskim lub psychologicznym przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu osiemnastu miesięcy następujących po dniu otrzymania zawiadomienia przez wojskowego komendanta uzupełnień o powrocie z zagranicy albo spełnienia wojskowego obowiązku meldunkowego, obowiązku stawienia się na wezwanie organów wojskowych w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony lub poddania się badaniom lekarskim lub psychologicznym;

- 5) uznania za czasowo niezdolne do czynnej służby wojskowej przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu osiemnastu miesięcy następujących po dniu, w którym orzeczenie komisji lekarskiej stwierdzającej zdolność do czynnej służby wojskowej stało się ostateczne;
- 6) uznania za niezdolne do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju przenosi się do rezerwy z dniem uprawomocnienia się orzeczenia komisji lekarskiej;
- 7) spełnienia obowiązku służby wojskowej w innym kraju, którego równocześnie były lub są obywatelami, przenosi się do rezerwy z dniem otrzymania udokumentowanego zawiadomienia przez wojskowego komendanta uzupełnień o spełnieniu obowiązku służby wojskowej w innym kraju.

4. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i niepowołane do jej odbycia z powodu odroczenia tej służby, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 3, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu łącznego okresu trzydziestu sześciu miesięcy tych odroczeń.

5. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i przeznaczone do służby zastępczej, którym odroczone odbycie tej służby z przyczyn określonych w art. 21 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej lub które zwolniono ze służby zastępczej przed jej odbyciem na podstawie art. 31 ust. 2 pkt 2 tej ustawy, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu łącznego okresu trzydziestu sześciu miesięcy tych odroczeń lub zwolnień.

6. Termin przeniesienia do rezerwy określony w ust. 3 pkt 2 nie ma zastosowania do osób przeznaczonych do służby zastępczej, które nie mogły być skierowane do odbycia tej służby lub jej nie rozpoczęły z powodu odroczenia tej służby, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 5 oraz ust. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej lub z przyczyn niezależnych od marszałka województwa, o których mowa w ust. 2 pkt 2 lit. a–e i pkt 3 i 4.

7. Osoby, o których mowa w ust. 6, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu okresu trzydziestu sześciu miesięcy, a w przypadku absolwentów szkół wyższych – osiemnastu miesięcy, następujących po dniu uchylecia lub wygaśnięcia

decyzji o odroczeniu służby zastępczej lub ustania przyczyn niezależnych od marszałka województwa, o których mowa w ust. 2 pkt 2–4, uniemożliwiających ich skierowanie do służby zastępczej.

8. Osoby, którym przerwano odbywanie służby zastępczej z przyczyn rozwiązania umowy z podmiotem o wykonywanie pracy przez osobę skierowaną do odbycia tej służby, przenosi się do rezerwy w ostatnim dniu upływu łącznego okresu trzydziestu sześciu miesięcy, a w przypadku absolwentów szkół wyższych osiemnastu miesięcy, oczekiwania na skierowanie do odbycia tej służby, następującego po dniu rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie podmiotu lub po ustaniu innych przyczyn, które uzasadniały przerwanie tej służby.

9. Do okresu, o którym mowa w ust. 8, wlicza się czas liczony od dnia następującego po dniu przeznaczenia do służby zastępczej do dnia jej rozpoczęcia, z wyjątkiem czasu trwania odroczeń lub przyczyn określonych w ust. 2 pkt 2–4.

10. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, wobec których przeprowadzone postępowanie kwalifikacyjne do służby w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego albo Centralnym Biurze Antykorupcyjnym zakończyło się pozytywną oceną predyspozycji do służby i które zamierza się przyjąć do służby w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego albo Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, wojskowy komendant uzupełnień, na wniosek kierownika jednostki organizacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego albo Centralnego Biura Antykorupcyjnego właściwej w sprawach kadr, przenosi do rezerwy.

11. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i niepowołane do odbycia tej służby lub przeszkolenia wojskowego przenosi do rezerwy wojskowy komendant uzupełnień.

12. Minister Obrony Narodowej może zarządzić, w drodze rozporządzenia, przeniesienie określonej części osób podlegających obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, w tym również absolwentów szkół wyższych podlegających obowiązkowi odbycia przeszkolenia wojskowego, do rezerwy, przed upływem okresu, w którym podlegają powołaniu do odbycia służby wojskowej, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych dotyczące uzupełnień. Rozporządzenie w szczególności powinno

określić grupę lub grupy osób podlegających przeniesieniu do rezerwy oraz termin tego przeniesienia.

Art. 47. 1. Osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, które zostały duchownymi lub członkami zakonów (po profesji wieczystej), przenosi się do rezerwy.

2. Przepisu ust. 1 oraz innych przepisów ustawy dotyczących duchownych lub członków zakonów nie stosuje się do:

- 1) duchownych wybieranych na określoną kadencję;
- 2) duchownych lub członków zakonów kościołów i innych związków wyznaniowych nieposiadających osobowości prawnej.

Art. 47a. 1. Osoby uznane za zdolne do czynnej służby wojskowej można powołać do odbycia zasadniczej służby wojskowej, w tym również w trybie ochotniczym, wyłącznie w okresie trwania obowiązku jej odbywania, nie później jednak niż do czasu przeniesienia ich do rezerwy na podstawie art. 46.

2. Osoby podlegające powołaniu, w tym również w trybie ochotniczym, do odbycia zasadniczej służby wojskowej, po upływie okresu trwania obowiązku jej odbywania, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy.

3. W przypadku osób, o których mowa w ust. 2, ich przeniesienie do rezerwy następuje z dniem następującym po dniu upływu okresu trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego, a w przypadku osób podlegających poza tym okresem kwalifikacji wojskowej lub zgłoszeniu się do wojskowego komendanta uzupełnień w trybie art. 34 – z dniem, w którym orzeczenie o ich zdolności do czynnej służby wojskowej stało się ostateczne.

4. Przeniesienie do rezerwy osób, o których mowa w ust. 3, następuje z urzędu i nie wymaga zgody lub udziału osoby przenoszanej do rezerwy.

Art. 48. 1. Kobiety posiadające kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej oraz kobiety pobierające naukę w celu uzyskania tych kwalifikacji, które w danym roku szkolnym lub akademickim kończą naukę albo będące studentkami lub absolwentkami szkół wyższych, mogą być poddane obowiązkowi stawienia się do kwalifikacji wojskowej, poczynając od dnia 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą dziewiętnaście lat życia.

1a. (uchylony)

2. Za kwalifikacje, o których mowa w ust. 1, uznaje się wykształcenie lub kwalifikacje zawodowe wymagane do wykonywania zawodów medycznych,

weterynaryjnych, morskich oraz lotniczych, a także zawodów: psychologów, rehabilitantów, radiologów, diagnostyków laboratoryjnych, informatyków, teleinformatyków, nawigatorów oraz tłumaczy.

3. W razie wprowadzenia obowiązku stawienia się do kwalifikacji wojskowej kobiet:

- 1) dyrektorzy szkół, o których mowa w ust. 1, przesyłają wojskowemu komendantowi uzupełnień, właściwemu ze względu na siedzibę szkoły, imienny wykaz kobiet, które kończą naukę w danym roku kalendarzowym;
- 2) wojskowy komendant uzupełnień, właściwy ze względu na siedzibę szkoły, o której mowa w ust. 1, przesyła wojskowym komendantom uzupełnień, właściwym ze względu na miejsce pobytu stałego kobiet lub miejsce ich czasowego pobytu trwającego ponad trzy miesiące, imienne wykazy kobiet, podlegających obowiązkowi stawienia się do kwalifikacji wojskowej;
- 3) wojskowi komendanci uzupełnień po otrzymaniu wykazów, o których mowa w pkt 2, przesyłają je wójtom lub burmistrzom (prezydentom miast) w celu wezwania kobiet do kwalifikacji wojskowej. Wykazy te uzupełniają dodatkowym zestawieniem kobiet, o których mowa w ust. 4.

3a. W imiennych wykazach kobiet, o których mowa w ust. 3 pkt 1 i 2, w zakresie danych osobowych osób objętych tymi wykazami zamieszcza się następujące dane:

- 1) nazwisko;
- 2) imię lub imiona;
- 3) nazwisko rodowe;
- 4) numer ewidencyjny PESEL;
- 5) miejsce urodzenia;
- 6) serię i numer dowodu osobistego;
- 7) miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące;
- 8) adres do korespondencji;
- 9) rok i kierunek nauki oraz nazwę i siedzibę szkoły;
- 10) kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej, których posiadanie skutkuje obowiązkiem stawienia się do kwalifikacji wojskowej.

4. Do kwalifikacji wojskowej stawać również mogą, w terminie określonym w ust. 1, kobiety, które ochotniczo zgłosiły się do pełnienia czynnej służby wojskowej.

5. Kobiety, które stawiły się do kwalifikacji wojskowej, podlegają obowiązkowi czynnej służby wojskowej na zasadach ogólnych.

6. (uchylony)

7. (uchylony)

8. (uchylony)

9. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, nakłada obowiązek, o którym mowa w ust. 1, wskazując grupy kobiet poddane temu obowiązkowi, oraz określa stanowiska służbowe lub funkcje, na które przeznaczają się kobiety do czynnej służby wojskowej, uwzględniając przepisy w sprawie wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży lub kobiet karmiących dziecko piersią wydane na podstawie art. 176 § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 917, 1000 i 1076) i przepisy w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych wydane na podstawie art. 237¹⁵ § 1 tej ustawy oraz potrzeby Sił Zbrojnych.

Rozdział 3

Ewidencja

Art. 49. 1. Ewidencję wojskową osób podlegających rejestracji, kwalifikacji wojskowej oraz podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej, a także podlegających innym rodzajom powszechnego obowiązku obrony prowadzą:

- 1) na szczeblu centralnym – Minister Obrony Narodowej dla terytorium całego państwa;
- 2) na szczeblu wojewódzkim – szef wojewódzkiego sztabu wojskowego dla obszaru województwa;
- 3) na szczeblu terenowym – wojskowy komendant uzupełnień dla obszaru objętego terytorialnym zasięgiem działania tego komendanta.

1a. Wojskowi komendanci uzupełnień współpracują z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych.

1b. Ewidencję wojskową, o której mowa w ust. 1, w zakresie osób odbywających w jednostkach wojskowych czynną służbę wojskową oraz posiadających przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny do tych jednostek prowadzą również dowódcy tych jednostek.

1c. Organy prowadzące ewidencję wojskową są obowiązane do wzajemnego przekazywania danych zgromadzonych w tej ewidencji.

1d. Dane osobowe zgromadzone w ewidencji wojskowej mogą być udostępniane:

- 1) dowódcom jednostek wojskowych oraz ich przełożonym – jeżeli wymagają tego ich zadania;
- 2) przełożonym wojskowego komendanta uzupełnień;
- 3) sądom wojskowym, powszechnym jednostkom organizacyjnym prokuratury, w których utworzono komórki organizacyjne do spraw wojskowych, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego i Żandarmerii Wojskowej – jeżeli wymagają tego ich zadania;
- 4) sądom powszechnym, powszechnym jednostkom organizacyjnym prokuratury, Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu i Służbie Ochrony Państwa – jeżeli wymagają tego ich zadania i jest to niezbędne do prowadzonego przez nie postępowania;
- 5) pracodawcom – w zakresie stosunku zatrudnianych przez nich pracowników do powszechnego obowiązku obrony oraz rodzaju i terminu wykonania tego obowiązku;
- 6) osobom, których dotyczą dane osobowe zgromadzone w ewidencji wojskowej;
- 7) innym podmiotom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów.

1e. Udostępnianie danych osobowych zgromadzonych w ewidencji wojskowej podmiotom wymienionym w ust. 1d następuje nieodpłatnie.

1f. Podmioty, o których mowa w ust. 1d pkt 1 i 2, są uprawnione również do wglądu w dane osobowe zgromadzone w ewidencji wojskowej.

2. Organy administracji publicznej obowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych osobowych w celu ich przetwarzania w ewidencji wojskowej.

2a. Do ewidencji wojskowej prowadzonej na szczeblu centralnym, w ramach udostępniania danych osobowych, niezbędnych do jej prowadzenia, przekazuje się na informatycznym nośniku danych lub w drodze teletransmisji dane ze zbiorów Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności, zwanego dalej „PESEL”, oraz centralnej ewidencji kierowców i Krajowego Rejestru Karnego.

2b. W ewidencji wojskowej prowadzonej na szczeblu centralnym w zakresie przekazywania danych ze zbiorów, o których mowa w ust. 2a, gromadzi się następujące dane:

- 1) z rejestru PESEL – określone w art. 8 pkt 1–5, 7, 9–11, 14, 17–21 i 26 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności;

- 2) z centralnej ewidencji kierowców – określone w art. 100aa ust. 1 pkt 1–3 i ust. 4 pkt 1–16 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1260, z późn. zm.²⁾);
- 3) z Krajowego Rejestru Karnego – określone w art. 20 ust. 1 pkt 1 (obejmujące nazwisko, imiona i numer ewidencyjny PESEL) i pkt 2 (obejmujące stwierdzenie czy dana osoba figuruje lub nie figuruje w Rejestrze) ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1218).

2c. W ewidencji wojskowej mogą być gromadzone i przetwarzane następujące

dane:

- 1) imię lub imiona oraz nazwisko, w tym nazwisko rodowe, oraz nazwiska i imiona poprzednie;
- 2) data i miejsce urodzenia;
- 3) numer ewidencyjny PESEL;
- 4) imiona i nazwiska rodowe rodziców;
- 5) stan cywilny i rodzinny, w tym imiona i nazwisko oraz data urodzenia małżonka i dzieci;
- 6) obywatelstwo;
- 7) płeć;
- 8) seria i numer dowodu osobistego;
- 9) miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące oraz adres do korespondencji, a także adres najbliższej rodziny;
- 10) dotyczące wykształcenia i zawodu wyuczonego;
- 11) dotyczące nauki, w tym miejsce jej pobierania, oraz posiadane kwalifikacje zawodowe, w tym uprawnienia do wykonywania zawodów lub czynności;
- 12) dotyczące zatrudnienia lub prowadzonej działalności gospodarczej, w tym ich miejsce, rodzaj i okres oraz zajmowane stanowisko;
- 13) dotyczące zdolności do czynnej służby wojskowej;
- 13a) dotyczące szkodliwego używania alkoholu lub używania środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych;
- 13b) dotyczące orzeczeń psychologicznych;
- 14) stopień wojskowy, specjalność wojskowa, klasa kwalifikacyjna, korpus osobowy i grupa osobowa;

---

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1926 oraz z 2018 r. poz. 79, 106, 138, 317, 650, 957 i 1099.

- 15) przeznaczenie do czynnej służby wojskowej lub jej form równorzędnych oraz służby zastępczej lub innych form powszechnego obowiązku obrony;
- 16) przydział kryzysowy, przydział mobilizacyjny, pracowniczy przydział mobilizacyjny lub przydział organizacyjno-mobilizacyjny albo reklamowanie od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 17) przebieg czynnej służby wojskowej lub jej form równorzędnych albo zastępczych;
- 18) cechy wojskowego dokumentu osobistego, karty przydziału kryzysowego, karty mobilizacyjnej lub karty przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego oraz karty i tabliczki tożsamości;
- 19) dotyczące prawomocnych orzeczeń w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia;
- 20) o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, o osadzeniu w zakładzie karnym lub areszcie śledczym lub o umieszczeniu w zakładzie poprawczym oraz o zwolnieniu z tych zakładów lub aresztu;
- 21) informacje o osobie z Krajowego Rejestru Karnego;
- 22) data zgonu, numer aktu zgonu oraz oznaczenie urzędu stanu cywilnego, który sporządził akt zgonu.

2d. Przetwarzanie danych osobowych zgromadzonych w ewidencji wojskowej może odbywać się bez zgody i wiedzy osoby, której dotyczą te dane.

2e. Osoby podlegające ewidencji wojskowej są obowiązane do udzielania informacji organom prowadzącym tę ewidencję w zakresie danych dotyczących tych osób i przetwarzanych w ewidencji wojskowej.

2f. Do pozyskiwania danych ze zbiorów, o których mowa w ust. 2a, nie wymaga się odrębnego żądania, zapytania lub wniosku w tej sprawie, a ich przekazywanie następuje bezpłatnie w sposób ustalony w porozumieniu zawartym między Ministrem Obrony Narodowej i, w zakresie:

- 1) rejestru PESEL – z ministrem właściwym do spraw informatyzacji;
- 2) centralnej ewidencji kierowców – z ministrem właściwym do spraw informatyzacji;
- 3) Krajowego Rejestru Karnego – z Ministrem Sprawiedliwości.

3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia ewidencji wojskowej, szczegółowy zakres danych gromadzonych i przetwarzanych w ewidencji wojskowej, dokumenty stanowiące ewidencję

wojskową i dokumenty będące podstawą wprowadzenia danych do tej ewidencji oraz okres prowadzenia ewidencji wojskowej i przechowywania danych zgromadzonych w tej ewidencji, uwzględniając w szczególności kategorie osób objętych ewidencją wojskową, formy spełniania powszechnego obowiązku obrony oraz zakres danych, o których mowa w ust. 2c, gromadzonych i przetwarzanych w ewidencji wojskowej. Rozporządzenie powinno zapewniać prawidłowe spełnianie przez obywateli polskich powszechnego obowiązku obrony oraz niezbędną ochronę danych osobowych i informacji niejawnych gromadzonych i przetwarzanych w ewidencji wojskowej.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, zakres i sposób odtwarzania ewidencji wojskowej osób podlegających obowiązkowi służby wojskowej, z uwzględnieniem przypadków, kiedy następuje potrzeba odtworzenia ewidencji wojskowej oraz miejsca odtworzenia tej ewidencji.

Art. 49a. 1. Jednolitą ewidencję żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, w tym żołnierzy zawodowych i żołnierzy pełniących służbę kandydacką, oraz pracowników jednostek wojskowych i jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej i przez niego nadzorowanych oraz komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej, zwaną dalej „jednolitą ewidencją”, prowadzą:

- 1) Minister Obrony Narodowej;
- 2) szef komórki organizacyjnej właściwej w sprawach kadr;
- 3) szef komórki organizacyjnej właściwej w sprawach zarządzania zasobami osobowymi;
- 4) szef komórki organizacyjnej właściwej w sprawach pracowniczych;
- 5) organ właściwy do wyznaczania na stanowiska służbowe;
- 6) organ właściwy do zawierania umów o pracę;
- 7) szef wojewódzkiego sztabu wojskowego;
- 8) dowódca jednostki wojskowej i jego przełożeni;
- 9) wojskowy komendant uzupełnień.

2. W jednolitej ewidencji mogą być gromadzone i przetwarzane następujące dane:

- 1) imię lub imiona oraz nazwisko, w tym nazwisko rodowe, oraz nazwiska i imiona poprzednie;
- 2) data i miejsce urodzenia;
- 3) numer PESEL;
- 4) imiona i nazwiska rodowe rodziców;

- 5) stan cywilny i rodzinny, w tym imiona i nazwiska oraz daty urodzenia małżonka i dzieci;
- 6) obywatelstwo;
- 7) płeć;
- 8) rodzaj, seria i numer dowodu tożsamości;
- 9) miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące oraz adres do korespondencji, a także adres najbliższej rodziny;
- 10) dotyczące wykształcenia i kwalifikacji;
- 11) stopień wojskowy, specjalność wojskowa, klasa kwalifikacyjna, korpus osobowy i grupa osobowa;
- 12) dotyczące przebiegu czynnej służby wojskowej i pracy;
- 13) dotyczące prawomocnych orzeczeń w sprawach karnych, w sprawach o wykroczenia oraz w postępowaniu administracyjnym lub dyscyplinarnym, a także odpowiedzialności zawodowej;
- 14) dotyczące stanu zdrowia;
- 15) dotyczące uposażeń lub wynagrodzeń i wyróżnień.

3. Jednolita ewidencja jest prowadzona w formie elektronicznej.

4. Przetwarzanie danych osobowych zgromadzonych w jednolitej ewidencji może odbywać się bez wiedzy i zgody osoby, której te dane dotyczą.

5. Do jednolitej ewidencji stosuje się odpowiednio przepisy art. 49 ust. 1c, 1d pkt 1–4, 6 i 7 oraz ust. 1e, 1f, 2 i 2e.

6. Jednolitą ewidencję aktualizuje się niezwłocznie.

7. Żołnierz lub pracownik informuje dowódcę jednostki wojskowej, w której pełni służbę lub jest zatrudniony, o zmianach danych gromadzonych i przetwarzanych w jednolitej ewidencji i przedstawia dokumenty potwierdzające te zmiany.

8. Jednolitą ewidencję prowadzi się do dnia zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej lub wygaśnięcia stosunku służbowego służby wojskowej oraz rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy pracownika.

9. Dane gromadzone i przetwarzane w jednolitej ewidencji przechowuje się przez okres 10 lat od dnia, o którym mowa w ust. 8.

10. Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 9, dane gromadzone i przetwarzane w jednolitej ewidencji usuwa niezwłocznie komisja powołana przez Ministra Obrony Narodowej. Z czynności komisji sporządza się protokół zawierający wykaz osób, których dane zostały usunięte.

Art. 50. 1. Pracodawcy są obowiązani zawiadomić, nie później niż przed upływem czternastu dni, wojskowych komendantów uzupełnień, właściwych ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące pracownika, o jego zatrudnieniu i zwolnieniu oraz o kwalifikacjach i zajmowanym stanowisku.

2. Rektorzy szkół wyższych, dyrektorzy zakładów kształcenia nauczycieli, dyrektorzy szkół ponadpodstawowych są obowiązani zawiadomić, nie później niż przed upływem czternastu dni od dnia zaistnienia zdarzenia, wojskowych komendantów uzupełnień właściwych ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące studenta (ucznia) o przyjęciu go do szkoły, przewidywanym czasie studiów (nauki), powtarzaniu roku lub semestru studiów (nauki), skreśleniu z listy studentów (uczniów) lub wydaleniu ze szkoły wyższej oraz o uzyskaniu statusu absolwenta szkoły wyższej albo o ukończeniu przez niego nauki w szkole.

3. Zawiadomienia, o których mowa w ust. 1 i 2, dotyczą tylko określonych osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej.

4. Pracodawcy, szkoły oraz inne jednostki organizacyjne są obowiązane wydawać zaświadczenia w sprawach powszechnego obowiązku obrony na żądanie osób zainteresowanych i właściwych organów wojskowych.

5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres obowiązków i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1–4, uwzględniając pisemną formę zawiadomień i dane, jakie powinny zawierać zawiadomienia.

Art. 51. 1. Wojskowi komendanci uzupełnień, a w przypadku wprowadzenia obowiązku zgłoszenia się określonych osób do rejestracji również organy przeprowadzające tę rejestrację, są zawiadamiani:

- 1) przez sądy – o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej i o prawomocnym skazaniu tych osób;
- 2) przez zakłady karne i poprawcze oraz areszty śledcze – o osadzeniu w zakładzie karnym lub areszcie śledczym osób podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej lub o umieszczeniu takich osób w zakładzie poprawczym oraz o zwolnieniu z tych zakładów lub aresztu.
- 3) (uchylony)

2. Minister Sprawiedliwości, Minister Obrony Narodowej i minister właściwy do spraw wewnętrznych określą, w drodze rozporządzenia, zakres zawiadomień,

o których mowa w ust. 1, oraz sposób i terminy ich przesyłania, uwzględniając pisemną lub elektroniczną formę zawiadomienia.

Art. 52. 1. Osoby podlegające powszechnemu obowiązkowi obrony są obowiązane do osobistego stawienia się na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących tego obowiązku w terminie i miejscu określonym w wezwaniu oraz do poddania się badaniom lekarskim i psychologicznym.

2. Pracownikom wezwanym do osobistego stawienia się przed właściwy organ w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony, którzy nie otrzymali od pracodawcy wynagrodzenia za czas opuszczony z powodu wezwania, przysługuje, na ich żądanie, zryczałtowana rekompensata za utracone zarobki, za każdy dzień w wysokości 1/30 minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847 oraz z 2018 r. poz. 650). Rekompensatę wypłaca organ wzywający na podstawie zaświadczeń wydanych przez pracodawców.

3. Osobom wezwanym przez właściwy organ do osobistego stawienia się w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony przysługuje, na ich żądanie, zwrot kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące. Koszty te organ wzywający zwraca na podstawie udokumentowanego oświadczenia osoby wezwanej, według zasad określonych w przepisach działu 2 tytułu III ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300, 398, 770 i 914).

4. Jeżeli wezwanie do stawienia się następuje wskutek niespełnienia lub nienależytego spełnienia, z winy osoby wezwanej, obowiązków określonych w ustawie, przepisów ust. 2 i 3 nie stosuje się.

5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, przypadki, w których osoby podlegające powszechnemu obowiązkowi obrony są obowiązane do osobistego stawienia się na wezwanie organów wojskowych, tryb wzywania, organy wojskowe właściwe w tych sprawach oraz wzór wezwania, uwzględniając przypadki, w których miejsce stawienia się osoby wezwanej jest inne niż siedziba organu wzywającego.

Art. 53. 1. Osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej są obowiązane do zgłaszania wojskowym komendantom uzupełnień zmian imienia,

nazwiska, wykształcenia i zawodu, oraz miejsca pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące lub adresu do korespondencji, a także wyjazdu za granicę na okres dłuższy niż sześć miesięcy oraz powrotu z tego wyjazdu.

2. Osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej, które:

- 1) nie stawiły się do kwalifikacji wojskowej – od dnia 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym kończą dziewiętnaście lat życia, albo
- 2) zostały powołane do odbycia czynnej służby wojskowej lub szkolenia w obronie cywilnej albo służby zastępczej – od dnia doręczenia karty powołania (karty skierowania) do tej służby

– są obowiązane uzyskać zezwolenie wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące na wyjazd i pobyt za granicą. We wniosku o zezwolenie na wyjazd i pobyt za granicą należy wskazać planowany termin wyjazdu i powrotu oraz kraj wyjazdu. Do postępowań w sprawach wydawania zezwoleń na wyjazd i pobyt za granicą stosuje się ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

3. Obowiązek zgłaszania zmian, o których mowa w ust. 1, spełnia się niezwłocznie po ich zaistnieniu osobiście, przesyłką poleconą lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej. W przypadku żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie oraz osób, którym nadano przydział kryzysowy, przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny, obowiązek ten może zostać spełniony przez zgłoszenie zmian dowódcy jednostki wojskowej, w której pełnią służbę lub do której nadano przydział.

4. Osoby, o których mowa w ust. 3, powiadamiając wojskowego komendanta uzupełnień osobiście, są obowiązane przedstawić książeczkę wojskową lub dokument potwierdzający tożsamość oraz kartę mobilizacyjną.

5. Żołnierze rezerwy, którym nadano przydział kryzysowy, mają również obowiązek powiadamiania dowódcy jednostki wojskowej, w sposób ustalony z tym dowódcą, o aktualnym adresie korespondencyjnym lub sposobie ich zawiadamiania o sprawach związanych z nadanym przydziałem kryzysowym.

5a. Żołnierze pełniący terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie mają również obowiązek powiadamiania dowódcy jednostki wojskowej, w której pełnią służbę, w sposób ustalony z tym dowódcą, o aktualnym adresie korespondencyjnym

lub sposobie ich zawiadamiania o sprawach związanych z tą służbą, w tym w przypadku wystąpienia obowiązku ich stawienia się do służby pełnionej rotacyjnie.

6. Żołnierze zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo, w trybie określonym w art. 90, są obowiązani do uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej na zmianę miejsca pobytu; obowiązek ten trwa do czasu przeniesienia do rezerwy.

Art. 54. 1. Wojskowi komendanci uzupełnień wydają dla potrzeb powszechnego obowiązku obrony osobom objętym ewidencją wojskową, wojskowe dokumenty osobiste.

1a. Wpisów lub zamieszczenia danych w wojskowych dokumentach osobistych dokonują:

- 1) wojskowy komendant uzupełnień – w zakresie powszechnego obowiązku obrony;
- 2) dowódca jednostki wojskowej lub wojskowy komendant uzupełnień – w zakresie przebiegu czynnej służby wojskowej.
- 3) (uchylony)

1b. Czynności, o których mowa w ust. 1a, można dokonywać pisemnie lub w formie elektronicznej.

1c. Osoby będące żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, którym wydano wojskowe dokumenty osobiste, są obowiązane do okazania tych dokumentów na żądanie:

- 1) przełożonych;
- 2) starszych stopniem wojskowym;
- 3) terenowych organów administracji wojskowej;
- 4) dowódców jednostek wojskowych;
- 5) żołnierzy Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organów porządkowych;
- 6) sądów i jednostek organizacyjnych prokuratury;
- 7) wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast);
- 8) innych upoważnionych podmiotów.

1d. Osoby niebędące żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, którym wydano wojskowe dokumenty osobiste, są obowiązane do okazania tych dokumentów na żądanie:

- 1) terenowych organów administracji wojskowej;
- 2) sądów i jednostek organizacyjnych prokuratury;
- 3) wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast);

- 4) starostów;
- 5) marszałków województw;
- 6) organów zatrudnienia i organów rentowych;
- 7) pracodawców;
- 8) rektorów (dyrektorów) szkół wyższych i wyższych szkół zawodowych oraz dyrektorów szkół ponadpodstawowych;
- 9) innych upoważnionych podmiotów.

1e. Osoba, której wydano wojskowy dokument osobisty, nie może rozporządzać tym dokumentem i na żądanie wojskowego komendanta uzupełnień, a w przypadku żołnierzy w czynnej służbie wojskowej również dowódcy jednostki wojskowej, obowiązana jest zwrócić ten dokument organom wojskowym.

1f. Osoba, której wydano wojskowy dokument osobisty, jest obowiązana powiadomić wojskowego komendanta uzupełnień, a będąca żołnierzem w czynnej służbie wojskowej dowódcę jednostki wojskowej, w razie utraty lub zniszczenia tego dokumentu.

2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, wzór wojskowego dokumentu osobistego (książeczki wojskowej), jego przeznaczenie, sposób wydawania i ewidencjonowania oraz zwrotu, zakres informacji dotyczących powszechnego obowiązku obrony i przebiegu czynnej służby wojskowej oraz danych osobowych wpisywanych lub zamieszczonych w tych dokumentach, uwzględniając, że dane osobowe, które powinien zawierać wojskowy dokument osobisty, obejmują w szczególności imię (imiona), nazwisko, datę i miejsce urodzenia, adres zameldowania oraz stopień wojskowy; wojskowy dokument osobisty powinien zawierać również fotografię.

3. Wojskowych dokumentów osobistych nie wolno przenosić, przewozić ani przesyłać za granicę.

4. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych określa, w drodze rozporządzenia, sposób doręczania wojskowych dokumentów osobistych, tryb postępowania w razie ich utraty, zniszczenia lub nieprzyjęcia oraz organ, któremu osoba wyjeżdżająca za granicę jest obowiązana złożyć wojskowy dokument osobisty na przechowanie.

Art. 54a. 1. Organy wojskowe wyposażają żołnierzy w czynnej służbie wojskowej oraz osoby pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych przydzielonych do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, cywilny personel medyczno-sanitarny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, osoby cywilne

towarzyszące Siłom Zbrojnym Rzeczypospolitej Polskiej, personel organizacji „Polski Czerwony Krzyż” i innych ochotniczych organizacji pomocy, osoby cywilne wykonujące czynności duszpasterskie oraz inne osoby określone prawem międzynarodowym – w karty i tabliczki tożsamości.

2. Karty tożsamości, o których mowa w ust. 1, wydawane żołnierzom w czynnej służbie wojskowej wyjeżdżającym w celach służbowych za granicę stanowią również dowód tożsamości, o którym mowa w art. III ust. 2 lit. a Umowy między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. (Dz. U. z 2000 r. poz. 257 oraz z 2008 r. poz. 1052).

3. Żołnierzom, o których mowa w ust. 2, wydaje się również indywidualny lub zbiorowy rozkaz wyjazdu.

4. W kartach tożsamości, o których mowa w ust. 1, zamieszcza się odpowiednio:

- 1) nazwisko i imię (imiona) posiadacza karty;
- 2) datę urodzenia posiadacza karty;
- 3) stopień wojskowy i oznaczenie książeczki wojskowej posiadacza karty;
- 4) numer PESEL posiadacza karty;
- 5) rodzaj służby (status) posiadacza karty;
- 6) grupę krwi posiadacza karty;
- 7) fotografię i podpis posiadacza karty;
- 8) suchy odcisk pieczęci urzędowej organu wystawiającego kartę;
- 9) nazwę państwa wystawiającego kartę;
- 10) serię i numer karty;
- 11) elementy zabezpieczające kartę.

5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje oraz wzory kart i tabliczek tożsamości wydawanych osobom, o których mowa w ust. 1, organy wojskowe właściwe do ich wydawania i ewidencjonowania, tryb ich ewidencjonowania, doręczania i postępowania w razie ich zniszczenia lub utraty, z uwzględnieniem przeznaczenia oraz wykorzystania kart i tabliczek tożsamości przez osoby, o których mowa w ust. 1, a także wzór rozkazu wyjazdu.

DZIAŁ III

Służba wojskowa

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 55. 1. Obowiązek służby wojskowej polega na:

- 1) odbywaniu ćwiczeń wojskowych przez:
  - a) żołnierzy rezerwy,
  - b) osoby przeniesione do rezerwy niebędące żołnierzami rezerwy,
  - c) ochotników, którzy zgłoszą się do ich odbycia i nie podlegają obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej;
- 2) pełnieniu służby przygotowawczej przez:
  - a) osoby przeniesione do rezerwy, w tym żołnierzy rezerwy, którzy dotychczas nie odbywali czynnej służby wojskowej,
  - b) ochotników, którzy zgłoszą się do jej odbycia i nie podlegają obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej;
- 2a) pełnieniu terytorialnej służby wojskowej przez żołnierzy;
- 3) pełnieniu okresowej służby wojskowej przez żołnierzy rezerwy.

2. W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa, jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia możliwości wykonywania zadań związanych z przeznaczeniem Sił Zbrojnych, obowiązek służby wojskowej polega także na:

- 1) odbywaniu zasadniczej służby wojskowej przez osoby podlegające temu obowiązkowi;
- 2) odbywaniu przeszkolenia wojskowego przez absolwentów szkół wyższych.

3. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów, określa, w drodze rozporządzenia, termin rozpoczęcia i okres trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego, uwzględniając stopień zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

4. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny obowiązek służby wojskowej polega na pełnieniu służby wojskowej przez:

- 1) osoby podlegające kwalifikacji wojskowej;
- 2) osoby przeniesione do rezerwy, w tym żołnierzy rezerwy;
- 3) żołnierzy pozostawionych w czynnej służbie wojskowej;
- 4) inne osoby, które zgłoszą się do tej służby w ramach zaciągu ochotniczego.

5. W ramach obowiązku służby wojskowej osoby podlegające kwalifikacji wojskowej – zamiast do zasadniczej służby wojskowej – mogą być przeznaczone do odbycia zasadniczej służby lub szkolenia w obronie cywilnej.

6. Za spełnienie obowiązku służby wojskowej uznaje się również pełnienie, na zasadach określonych w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, służby kandydackiej oraz zawodowej służby wojskowej.

Art. 55a. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 55 ust. 2 i 3, z mocy prawa powstaje również obowiązek odbywania zasadniczej służby lub szkolenia w obronie cywilnej, służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych oraz służby zastępczej.

2. Żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową lub przeszkolenie wojskowe w dniu upływu okresu trwania obowiązku odbywania tej służby oraz przeszkolenia, podlegają zwolnieniu z czynnej służby wojskowej i przeniesieniu do rezerwy z tym dniem.

3. Osoby odbywające zasadniczą służbę lub szkolenie w obronie cywilnej, służbę w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych lub służbę zastępczą w dniu upływu okresu trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego, podlegają zwolnieniu z tych służb albo szkolenia z tym dniem.

4. Osoby, o których mowa w ust. 3, z dniem zwolnienia ze służby albo szkolenia, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy.

Art. 55b. Równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej przez osoby podlegające obowiązkowi jej odbycia jest pełnienie terytorialnej służby wojskowej w Wojskach Obrony Terytorialnej przez okres i na warunkach, o których mowa w art. 98l.

Art. 56. 1. Równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej przez osoby podlegające jej odbyciu jest pełnienie służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych.

1a. Służbę w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych można pełnić wyłącznie w okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego.

2. Czas trwania służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych wynosi dwanaście miesięcy.

3. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określa, w drodze rozporządzenia, terminy kierowania osób, o których mowa w ust. 1, do służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych i terminy zwalniania z tej służby, uwzględniając potrzeby uzupełnieniowe tych formacji oraz okresy szkolenia w tych formacjach. Rozporządzenie wydaje się corocznie w okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego.

4. Minister właściwy do spraw wewnętrznych może, w drodze rozporządzenia, ograniczać czas trwania służby osób, o których mowa w ust. 1, w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych, stosownie do potrzeb uzupełnieniowych tych formacji, jeżeli nie zagraża to bezpieczeństwu państwa.

5. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia bezpieczeństwa państwa, Rada Ministrów może przedłużyć, w drodze rozporządzenia, czas trwania służby osób, o których mowa w ust. 1, w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych o okres nieprzekraczający łącznie sześciu miesięcy.

6. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, formacje uzbrojone niewchodzące w skład Sił Zbrojnych, w których pełnienie służby jest równoznaczne ze spełnieniem obowiązku zasadniczej służby wojskowej.

7. Osobom, o których mowa w ust. 1, pełniącym służbę w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych i członkom ich rodzin, niezależnie od uprawnień określonych dla tych osób w przepisach z tytułu tej służby, przysługują szczególne uprawnienia przewidziane w niniejszej ustawie oraz w przepisach wydanych na jej podstawie dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i ich rodzin w zakresie określonym przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.

8. Skierowanie do służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych może nastąpić tylko za zgodą osoby, o której mowa w ust. 1.

9. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrami, którym są podporządkowane formacje, o których mowa w ust. 6, określa, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawie przeznaczania i kierowania osób, o których mowa w ust. 1, do służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych, a także przebieg tej służby, zapewniając współdziałanie w tych sprawach wojskowego komendanta uzupełnień i komendanta jednostki organizacyjnej formacji uzbrojonej niewchodzącej w skład Sił Zbrojnych lub innego właściwego w tych sprawach organu, a w zakresie przeznaczania i kierowania do tej służby uwzględniając także konieczność uzupełniania Sił Zbrojnych w pierwszej kolejności.

Art. 56a. Osoby, o których mowa w art. 56 ust. 1, pełniące służbę w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych, określonych na podstawie art. 56 ust. 6, są objęte obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1938, z późn. zm.³⁾).

Art. 56b. 1. Osoby, o których mowa w art. 56a, na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, mają prawo wyboru:

- 1) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej lub położnej podstawowej opieki zdrowotnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz. U. poz. 2217 oraz z 2018 r. poz. 1000),
- 2) świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych,
- 3) lekarza dentystry,
- 4) szpitala

– w miejscu pełnienia służby, spośród świadczeniodawców, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, będących jednostkami budżetowymi tworzonymi i nadzorowanymi przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, posiadających w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarkę podstawowej opieki zdrowotnej lub położną podstawowej opieki zdrowotnej, w rozumieniu ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej, albo będących podmiotami leczniczymi utworzonymi przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

2. W przypadku gdy osoby, o których mowa w ust. 1, nie mogą uzyskać świadczenia opieki zdrowotnej u świadczeniodawcy określonego w ust. 1, mają prawo wyboru innego świadczeniodawcy spośród świadczeniodawców, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

3. Koszty częściowej lub całkowitej odpłatności za leki wydawane osobom, o których mowa w art. 56a, na zasadach i w zakresie określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, są finansowane z budżetu państwa, z części pozostającej w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

---

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 2110, 2217, 2361 i 2434 oraz z 2018 r. poz. 107, 138, 650, 697, 730, 771, 858, 912, 932, 1115 i 1128.

4. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb finansowania kosztów leków, o których mowa w ust. 3, uwzględniając zasady i sposób wydatkowania środków publicznych.

Art. 57. 1. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, liczbę osób, które mogą być powołane w danym roku kalendarzowym do czynnej służby wojskowej, zasadniczej służby lub szkolenia w obronie cywilnej oraz do służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, należy uwzględnić odpowiednio potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych, ze wskazaniem rodzajów czynnej służby wojskowej oraz poszczególnych formacji, do których następowaloby powołanie, a także możliwość odbywania danego rodzaju służby przez ochotników w ramach limitu osób określonego w tym rozporządzeniu.

Art. 58. 1. Obowiązkowi służby wojskowej, w zakresie określonym w niniejszej ustawie, podlegają obywatele polscy, począwszy od dnia, w którym kończą osiemnaście lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą pięćdziesiąt pięć lat życia, a posiadający stopień podoficerski lub oficerski – sześćdziesiąt trzy lata życia.

2. Obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają jednak osoby wymienione w ust. 1, które zostały uznane ze względu na stan zdrowia za trwale niezdolne do tej służby.

3. Obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają kobiety:

- 1) w ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu;
- 2) sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu;
- 3) sprawujące opiekę nad:
  - a) dziećmi od lat ośmiu do szesnastu,
  - b) osobami obłożnie chorymi,
  - c) osobami, wobec których orzeczono stałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
  - d) osobami, wobec których orzeczono całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,

e) osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jeżeli osoby te wspólnie z nimi zamieszkują i opieki tej nie można powierzyć innym osobom.

3a. W przypadku kobiet, które złożyły wniosek o zawarcie kontraktu na wykonywanie obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych lub zawarły taki kontrakt, lub pozostających na przydziale kryzysowym i wykonujących obowiązki w ramach Narodowych Sił Rezerwowych albo które złożyły wniosek o powołanie do służby przygotowawczej lub do terytorialnej służby wojskowej albo które pełnią terytorialną służbę wojskową, obowiązek służby wojskowej ulega zawieszeniu na okres ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po porodzie.

4. (uchylony)

Art. 59. 1. Żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, w rozumieniu niniejszej ustawy, są osoby, które odbywają lub pełnią następujące jej rodzaje:

- 1) zasadniczą służbę wojskową;
- 2) przeszkolenie wojskowe;
- 3) terytorialną służbę wojskową;
- 4) ćwiczenia wojskowe;
- 5) służbę przygotowawczą;
- 6) okresową służbę wojskową;
- 7) służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

2. Żołnierzy w czynnej służbie wojskowej dzieli się na:

- 1) korpus oficerów, do którego zalicza się:
  - a) oficerów młodszych,
  - b) oficerów starszych,
  - c) generałów i admirałów;
- 2) korpus podoficerów, do którego zalicza się:
  - a) podoficerów młodszych,
  - b) podoficerów,
  - c) podoficerów starszych;
- 3) korpus szeregowych.

3. Korpusy oficerów, podoficerów i szeregowych dzielą się na korpusy osobowe. Korpusy osobowe dzielą się na grupy osobowe, w których występuje podział na specjalności wojskowe.

4. Żołnierza w czynnej służbie wojskowej dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, zalicza do określonego korpusu osobowego, grupy osobowej i specjalności wojskowej i stwierdza ten fakt w rozkazie dziennym.

5. Żołnierz w czynnej służbie wojskowej może być przeniesiony do innego korpusu osobowego, innej grupy osobowej lub innej specjalności wojskowej przez dowódcę jednostki wojskowej w przypadku wyznaczenia na inne stanowisko służbowe lub zmiany tego korpusu osobowego, grupy osobowej lub specjalności wojskowej na zajmowanym stanowisku służbowym.

6. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy i znosi korpusy osobowe, ustala ich podział na grupy osobowe i specjalności wojskowe, zapewniając zaspokojenie potrzeb Sił Zbrojnych.

Art. 59a. 1. Żołnierzy rezerwy, których w pierwszej kolejności przewiduje się powołać do czynnej służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, przeznacza się do tej służby przez nadanie w czasie pokoju przydziału mobilizacyjnego na stanowiska służbowe lub do pełnienia funkcji wojskowych, które są określone w etacie jednostki wojskowej i występują w czasie wojny.

1a. Przydział mobilizacyjny, o którym mowa w ust. 1, może zostać nadany również żołnierzowi w czynnej służbie wojskowej oraz pełniącemu zawodową służbę wojskową lub służbę kandydacką w dniu jego zwolnienia z tej służby, ze skutkiem następującym po dniu zwolnienia ze służby.

1b. Przydział mobilizacyjny nadaje się na wolne stanowisko służbowe lub do pełnienia nieobsadzonej funkcji wojskowej, a w razie potrzeby również na stanowiska lub funkcje, na które nadano już taki przydział.

1c. Przydziałów mobilizacyjnych nie nadaje się osobom, które są reklamowane od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, oraz osobom, którym zawieszono obowiązek służby wojskowej.

2. Pracownikom zatrudnionym w jednostkach wojskowych, a w razie potrzeby również pracownikom zatrudnionym u innych pracodawców oraz innym osobom niebędącym pracownikami, mogą być nadawane w czasie pokoju pracownicze przydziały mobilizacyjne na stanowiska pracownicze, które są określone w etacie jednostki wojskowej i występują w czasie wojny.

3. Pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych nie nadaje się osobom, które:

1) nie ukończyły osiemnastu lat życia;

- 2) ukończyły sześćdziesiąt lat życia, z wyjątkiem osób zatrudnionych w jednostce wojskowej, które wyraziły zgodę na nadanie im tego przydziału;
- 3) (uchylony)
- 4) posiadają nadany przydział kryzysowy lub przydział mobilizacyjny;
- 5) są sędziami, asesorami sądowymi lub prokuratorami;
- 6) są funkcjonariuszami Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Ochrony Kolei lub pracownikami specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w jednostkach organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez ministrów, kierowników urzędów centralnych, wojewodów, Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji;
- 7) są reklamowane od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 8) zostały uznane za stale lub długotrwale niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników lub za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

4. Przydziały mobilizacyjne oraz pracownicze przydziały mobilizacyjne nadaje oraz uchyla wojskowy komendant uzupełnień, działając w porozumieniu z dowódcą jednostki wojskowej.

5. Nadanie przydziału mobilizacyjnego oraz pracowniczego przydziału mobilizacyjnego następuje w formie karty mobilizacyjnej. Osoba, której nadano przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny, jest obowiązana przyjąć kartę mobilizacyjną.

6. Kartę mobilizacyjną wojskowy komendant uzupełnień doręcza w trybie, o którym mowa w art. 52, albo w trybie określonym w art. 39 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

6a. Kartę mobilizacyjną można również doręczyć żołnierzom w czasie pełnienia lub odbywania czynnej służby wojskowej oraz pełnienia zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej w miejscu pełnienia służby, a pracownikom zatrudnionym w jednostkach wojskowych – w miejscu pracy. Żołnierzom rezerwy, którym nadaje się przydziały kryzysowe, kartę mobilizacyjną można doręczyć razem z kartą tego przydziału.

7. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb i warunki nadawania i uchylania przydziałów mobilizacyjnych oraz pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych oraz warunki, jakie powinni spełniać żołnierze rezerwy, pracownicy lub inne osoby niebędące pracownikami do przeznaczenia ich do czynnej służby wojskowej lub pracy w jednostkach wojskowych w razie ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny, uwzględniając współdziałanie wojskowego komendanta uzupełnień i dowódcy jednostki wojskowej oraz konieczność zapewnienia mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych;
- 2) wzory kart mobilizacyjnych zawierających datę ich wydania, organ wydający, dane osobowe żołnierza rezerwy, pracownika lub innej osoby niebędącej pracownikiem, w tym stopień wojskowy, imię i nazwisko, dane jednostki wojskowej, w tym nazwę, adres, numer mobilizacyjny, pododdział, przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny, a także termin i miejsce stawienia się do jednostki wojskowej, pouczenie o skutkach uchylania się odpowiednio od obowiązku czynnej służby wojskowej lub pracy, sposób postępowania w razie utraty karty oraz w przypadku niemożliwości stawienia się w miejscu określonym w tej karcie, a także wykaz przedmiotów użytku osobistego, które żołnierz rezerwy, pracownik lub inna osoba niebędąca pracownikiem powinna zabrać ze sobą, stawiając się do jednostki wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Art. 59b. 1. Żołnierzom rezerwy mogą być nadawane w czasie pokoju przydziały kryzysowe na stanowiska służbowe, które są określone w etacie jednostki wojskowej, w tym również na stanowiska, na które nadano już taki przydział.

2. Warunkiem nadania przydziału kryzysowego jest zawarcie kontraktu na wykonywanie obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych, zwanego dalej „kontraktem”, między żołnierzem rezerwy, żołnierzem w czynnej służbie wojskowej oraz żołnierzem pełniącym zawodową służbę wojskową lub służbę kandydacką, który ochotniczo zgłosił się do wykonywania obowiązków w ramach Narodowych Sił

Rezerwowych i złożył wnioski do wojskowego komendanta uzupełnień o zawarcie kontraktu oraz spełnia warunki do jego zawarcia, a dowódcą jednostki wojskowej, w której ma być nadany ten przydział. Wniosek może być złożony za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

3. Wniosek o zawarcie kontraktu może być wycofany albo można odmówić zawarcia kontraktu. Odmowa poddania się badaniom lekarskim lub psychologicznym, niestawienie się w określonym terminie w wojskowej komisji lekarskiej, wojskowej pracowni psychologicznej lub w jednostce wojskowej jest równoznaczne z wycofaniem wniosku.

4. Kontrakt może być zawarty, jeżeli występują potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych uzasadniające nadanie przydziału kryzysowego.

5. Kontrakt zawiera:

- 1) oznaczenie stron – stopień wojskowy, imię i nazwisko oraz nazwę stanowiska służbowego dowódcy jednostki wojskowej, a także stopień wojskowy, imię i nazwisko, imię ojca, adres zameldowania, serię i numer dowodu tożsamości oraz numer PESEL żołnierza, który ochotniczo zgłosił się do wykonywania obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych;
- 2) datę i miejsce podpisania;
- 3) określenie dnia przyjęcia obowiązków wynikających z nadania przydziału kryzysowego oraz dnia, do którego kontrakt obowiązuje;
- 4) określenie rodzaju stanowisk służbowych, na których będzie pełniona służba wojskowa – w przypadku powołania do niej, oraz prognozowanego okresu pełnienia służby i trybu powołania do niej;
- 5) zobowiązanie dowódcy do informowania żołnierza o terminach odbywania ćwiczeń wojskowych, z wyjątkiem ćwiczeń prowadzonych w trybie natychmiastowego stawiennictwa;
- 6) zobowiązanie żołnierza do odbycia ćwiczeń wojskowych przygotowujących do nadania przydziału kryzysowego oraz ćwiczeń wojskowych odbywanych w ramach tego przydziału, w tym ćwiczeń wojskowych rotacyjnych;
- 7) zobowiązanie żołnierza do przyjęcia przydziału kryzysowego w określonym terminie;
- 8) zobowiązanie żołnierza do stawienia się do czynnej służby wojskowej, do której powołanie następuje w trybie natychmiastowego stawiennictwa, w terminie określonym w zawiadomieniu w tej sprawie;

9) zobowiązanie żołnierza rezerwy do pełnienia okresowej służby wojskowej, w tym poza granicami państwa, oraz jego oświadczenie, że znane mu są zasady pełnienia tej służby.

6. Kontrakt może być zawarty z żołnierzem, który spełnia następujące warunki:

- 1) nie był przeznaczony do służby zastępczej;
- 2) nie był karany za przestępstwo umyślne;
- 3) posiada wykształcenie co najmniej:
  - a) gimnazjalne albo podstawowe po ukończeniu ośmioletniej szkoły podstawowej – przewidziane dla stanowisk przeznaczonych dla szeregowych,
  - b) średnie lub średnie branżowe – przewidziane dla stanowisk przeznaczonych dla podoficerów,
  - c) wyższe – przewidziane dla stanowisk przeznaczonych dla oficerów;
- 4) posiada przygotowanie zawodowe oraz kwalifikacje i umiejętności przydatne w Siłach Zbrojnych;
- 5) zaliczył sprawdzian z wychowania fizycznego;
- 6) pełnił służbę przygotowawczą i zdał egzamin, o którym mowa w art. 98b ust. 5 – w przypadku żołnierza rezerwy, który wcześniej nie odbywał czynnej służby wojskowej.

7. Wykształcenie, o którym mowa w ust. 6 pkt 3, przewidziane dla stanowisk przeznaczonych dla danego korpusu, nie dotyczy żołnierzy rezerwy posiadających już w tym korpusie odpowiedni stopień wojskowy.

8. Zawarcie kontraktu może być również uzależnione od posiadania przez żołnierza rezerwy poświadczenia bezpieczeństwa lub posiadania orzeczenia wojskowej pracowni psychologicznej o braku przeciwwskazań do pełnienia służby wymagającej szczególnych predyspozycji psychofizycznych albo o zdolności do pełnienia służby poza granicami państwa. Przed zawarciem kontraktu dowódca jednostki wojskowej lub wojskowy komendant uzupełnień może wystąpić o przeprowadzenie postępowania sprawdzającego, o którym mowa w art. 64 ust. 5, lub skierować do wojskowej pracowni psychologicznej na badania psychologiczne.

9. Kontrakt wygasa w przypadku uchylecia lub wygaśnięcia przydziału kryzysowego, a także w przypadku pisemnej rezygnacji przez żołnierza rezerwy z zawartego kontraktu dokonanej przed dniem, w którym decyzja o nadaniu przydziału kryzysowego stała się ostateczna, albo nieprzyjęcia przydziału kryzysowego w określonym terminie.

10. Przedłużenie okresu obowiązywania kontraktu lub zmiana stanowiska służbowego nie wymaga zawarcia kolejnego kontraktu i następuje w drodze pisemnej zmiany zawartego kontraktu.

11. Właściwy do zmiany kontraktu jest dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz będzie wykonywał obowiązki w ramach Narodowych Sił Rezerwowych.

12. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb zawierania kontraktu, uwzględniając potrzebę sprawnego ustalania przydatności do służby wojskowej osób ubiegających się o jego zawarcie oraz współpracy wojskowych komendantów uzupełnień i dowódców jednostek wojskowych;
- 2) wzór wniosku zawierającego informację ochotnika o przygotowaniu zawodowym oraz szczególnych kwalifikacjach i umiejętnościach przydatnych w Siłach Zbrojnych oraz wzór kontraktu zawierającego elementy określone w ust. 5, wraz z koniecznymi pouczeniami o prawach i obowiązkach ochotnika.

Art. 60. 1. Powołanie do czynnej służby wojskowej następuje za pomocą kart powołania, kart mobilizacyjnych albo w drodze obwieszczeń lub w inny sposób określony przez Ministra Obrony Narodowej. Karta powołania jest decyzją administracyjną.

2. Powoływanie do czynnej służby wojskowej należy do wojskowego komendanta uzupełnień.

2a. Od decyzji o powołaniu do czynnej służby wojskowej służy powołanemu odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego, składane za pośrednictwem wojskowego komendanta uzupełnień w terminie czternastu dni od dnia jej doręczenia. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania decyzji. W razie ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny odwołanie nie przysługuje.

3. Dniem powołania do czynnej służby wojskowej jest określony w karcie powołania dzień stawienia się do tej służby, a w przypadku ćwiczeń wojskowych rotacyjnych dzień stawienia się do tych ćwiczeń w pierwszym dniu ich rozpoczęcia w danym roku kalendarzowym.

3a. Do karty powołania na ćwiczenia wojskowe rotacyjne dołącza się, jako załącznik, wykaz dni, w których w danym roku kalendarzowym odbywają się te ćwiczenia, będący wyciągiem z wykazu, o którym mowa w art. 101c ust. 1.

4. Zorganizowanie doręczania i doręczanie kart powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa, okresowej służby wojskowej pełnionej w trybie natychmiastowego stawiennictwa

oraz do czynnej służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, a także wezwań do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa należy:

- 1) w gminach – do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast);
- 2) w powiatach – do starostów (prezydentów miast na prawach powiatu).

5. W przypadkach, o których mowa w ust. 4, doręczenie kart powołania może nastąpić również przez jednostki wojskowe, jednostki organizacyjne Poczty Polskiej Spółki Akcyjnej lub Policję.

6. Rozplakatowanie obwieszczeń o powołaniu osób do czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny należy do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

7. Karty powołania w uzasadnionych przypadkach mogą być doręczane również w dniach ustawowo wolnych od pracy i o każdej porze doby. O potrzebie doręczenia kart powołania w dni ustawowo wolne od pracy przez jednostki organizacyjne Poczty Polskiej Spółki Akcyjnej, w celach określonych w ust. 8 pkt 1, Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego powiadamia każdorazowo Dyrektora Generalnego tego przedsiębiorstwa z co najmniej dwudniowym wyprzedzeniem przed dniem ustawowo wolnym od pracy.

7a. Powołanie do odbycia ćwiczeń wojskowych przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa oraz okresowej służby wojskowej pełnionej w trybie natychmiastowego stawiennictwa zarządza Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

8. Powołanie do odbycia ćwiczeń wojskowych, przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa, może nastąpić w celu:

- 1) sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej i bojowej jednostek wojskowych;
- 2) udziału jednostek wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków.

8a. Powołanie do okresowej służby wojskowej, pełnionej w trybie natychmiastowego stawiennictwa, może nastąpić w celu udziału jednostek wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwiania, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

8aa. Wezwanie żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową do stawienia się w trybie natychmiastowego stawiennictwa do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie może nastąpić w celu:

- 1) sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej i bojowej jednostek wojskowych;
- 2) udziału jednostek wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- 3) przeciwdziałania zagrożeniu bezpieczeństwa państwa, jeżeli jest to niezbędne do wykonywania zadań Sił Zbrojnych i roli Wojsk Obrony Terytorialnej w tym zakresie.

8b. W celu powołania żołnierzy rezerwy posiadających nadane przydziały kryzysowe do czynnej służby wojskowej, o której mowa w ust. 8 lub 8a, żołnierzom tym można doręczyć karty powołania bez określonego terminu stawiennictwa do tej służby, z jednoczesnym wskazaniem, że termin ten zostanie podany przez wojskowego komendanta uzupełnień lub dowódcę jednostki wojskowej w drodze zawiadomienia, o którym mowa w art. 53 ust. 5.

8c. Wojskowy komendant uzupełnień informuje pracodawcę osoby powoływanej o jej powołaniu do czynnej służby wojskowej, z wyjątkiem służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny oraz gdy powołanie następuje w trybie natychmiastowego stawiennictwa. W przypadku żołnierza rezerwy powołanego na ćwiczenia wojskowe rotacyjne wojskowy komendant uzupełnień powiadamia jego pracodawcę również o dniach, w których te ćwiczenia będą się odbywać, i o zmianach w wykazie tych ćwiczeń.

9. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, wzory kart powołania i ich przeznaczenie, a także wzory obwieszczeń. Wzory kart powołania powinny zawierać pouczenie o skutkach uchylecia się od obowiązku czynnej służby wojskowej i o postępowaniu w razie utraty karty oraz w przypadku niemożności stawienia się do czynnej służby wojskowej, a także wykaz dokumentów i przedmiotów użytku osobistego, które osoba powołana do czynnej służby wojskowej powinna zabrać ze sobą, stawiając się do tej służby.

Art. 61. 1. Powołani do czynnej służby wojskowej są obowiązani stawić się do tej służby w określonym terminie i miejscu. Stają się oni żołnierzami w czynnej służbie wojskowej z chwilą stawienia się do tej służby w określonym miejscu.

2. W razie niestawienia się powołanego do czynnej służby wojskowej bez uzasadnionej przyczyny, z wyjątkiem ćwiczeń wojskowych rotacyjnych, starosta (prezydent miasta na prawach powiatu) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące, na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień, zarządza przymusowe doprowadzenie powołanego przez Policję do wskazanej jednostki wojskowej, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 62. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej oraz minister właściwy do spraw łączności, określają, w drodze rozporządzenia, tryb doręczania kart powołania i rozplakatowania obwieszczeń, uwzględniając w szczególności tryb postępowania organów jednostek wojskowych, Policji i Poczty Polskiej Spółki Akcyjnej w tym zakresie oraz sposób pokrywania kosztów związanych z doręczeniem dokumentów powołania, a także wzór upoważnień dla kurierów akcji kurierskiej.

Art. 63. Sposób odbywania czynnej służby wojskowej oraz obowiązki i uprawnienia żołnierzy określa ustawa oraz wydane na jej podstawie rozporządzenia i zarządzenia, a także regulaminy i rozkazy wydane przez Ministra Obrony Narodowej.

Art. 63a. 1. Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej dowódca jednostki wojskowej może nadawać klasy kwalifikacyjne odpowiadające poziomowi ich wyszkolenia wojskowego i specjalistycznego, zgodnie z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub pełnioną funkcją wojskową, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Klasę kwalifikacyjną nadaje się żołnierzom w czynnej służbie wojskowej po zdaniu egzaminu przed komisją egzaminacyjną powołaną przez dowódcę jednostki wojskowej.

3. Ustala się cztery rodzaje klas kwalifikacyjnych: trzecią, drugą, pierwszą i mistrzowską.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób nadawania klasy kwalifikacyjnej, tryb jej nadawania, potwierdzania, podwyższania i utraty, sposób przeprowadzania i zdawania egzaminu oraz zakres wiedzy i umiejętności sprawdzanych w czasie egzaminu, a także właściwość

dowódców jednostek wojskowych i składy komisji egzaminacyjnych, uwzględniając specyfikę służby oraz fakt, że nadanie klasy kwalifikacyjnej następuje rozkazem dowódcy jednostki wojskowej.

Art. 63b. (uchylony)

Art. 64. 1. Żołnierze są obowiązani do zachowania w tajemnicy wszystkich wiadomości, z którymi zapoznali się bezpośrednio lub w związku z odbywaniem czynnej służby wojskowej, jeżeli wiadomości te stanowią informacje niejawne.

2. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej.

3. Od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić żołnierza w czynnej służbie wojskowej dowódca rodzaju Sił Zbrojnych, a żołnierza zwolnionego z czynnej służby wojskowej Minister Obrony Narodowej, z zastrzeżeniem przypadków określonych w przepisach ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, z późn. zm.⁴⁾).

3a. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej nie mogą bez zezwolenia Ministra Obrony Narodowej rozpowszechniać rezultatów swej działalności naukowej, literackiej, artystycznej lub publicystycznej, zawierających informacje niejawne. Zezwolenie stanowi decyzję administracyjną.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb udzielania żołnierzom w czynnej służbie wojskowej zezwoleń na rozpowszechnianie rezultatów ich działalności naukowej, literackiej, artystycznej lub publicystycznej, zawierających informacje niejawne, uwzględniając fakt, że zezwolenie wydaje się na wniosek żołnierza lub redaktora naczelnego, redakcji, wydawcy, kierownika podmiotu gospodarczego albo dowódcy jednostki wojskowej (instytucji wojskowej), zamierzającego rozpowszechniać rezultat działalności żołnierza, wymagający zezwolenia.

5. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej i żołnierze rezerwy, którzy w związku z nadaniem przydziałów kryzysowych lub przydziałów mobilizacyjnych mają lub będą mieć dostęp do informacji niejawnych, podlegają, na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych, właściwemu postępowaniu sprawdzającemu. Zwykłe postępowanie sprawdzające przeprowadza na pisemne polecenie dowódcy jednostki wojskowej lub wojskowego komendanta uzupełnień

---

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 2405 oraz z 2018 r. poz. 5, 106, 138, 201, 730, 771 i 942.

pełnomocnik do spraw ochrony informacji niejawnych, natomiast poszerzone postępowanie sprawdzające przeprowadza Służba Kontrwywiadu Wojskowego na pisemny wniosek odpowiednio dowódcy jednostki wojskowej lub właściwego wojskowego komendanta uzupełnień.

Art. 64a. 1. W czasie pokoju dowódca jednostki wojskowej nadaje i uchyla przydziały mobilizacyjne na stanowiska służbowe lub funkcje wojskowe określone w etacie jednostki wojskowej żołnierzom w czynnej służbie wojskowej, którzy będą pełnili służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny na stanowiskach służbowych lub funkcjach wojskowych innych niż te, które zajmują w czasie pokoju.

2. W przydziale mobilizacyjnym określa się stanowisko służbowe lub funkcję wojskową oraz nazwę lub numer jednostki wojskowej, w której żołnierz będzie pełnił służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

3. Fakt nadania lub uchylecia przydziału mobilizacyjnego, o którym mowa w ust. 1, stwierdza się w rozkazie dziennym.

4. Z rozkazem, o którym mowa w ust. 3, zapoznaje się żołnierza.

5. Żołnierzom pełniącym okresową służbę wojskową lub odbywającym ćwiczenia wojskowe przydziały mobilizacyjne nadaje i uchyla na zasadach określonych dla żołnierzy rezerwy, wojskowy komendant uzupełnień, działając w porozumieniu z dowódcą jednostki wojskowej.

6. Żołnierze pełniący okresową służbę wojskową lub odbywający ćwiczenia wojskowe, którzy posiadali nadane przydziały mobilizacyjne przed powołaniem do tej służby, zachowują je do czasu ich uchylecia przez wojskowego komendanta uzupełnień.

7. Przydział mobilizacyjny wygasa z mocy prawa z dniem zwolnienia żołnierza z czynnej służby wojskowej, z wyjątkiem przydziału mobilizacyjnego nadanego żołnierzowi, o którym mowa w ust. 5 lub 6.

8. Żołnierzowi odbywającemu zasadniczą służbę wojskową lub przeszkolenie wojskowe albo służbę przygotowawczą można nie nadawać imiennie oznaczonego przydziału mobilizacyjnego, jeżeli dla stanowiska służbowego lub funkcji wojskowej, którą zajmuje lub pełni ten żołnierz, dowódca jednostki wojskowej określił taki przydział.

9. Wyznaczenie żołnierza w czasie pokoju na stanowisko służbowe lub funkcję wojskową, na których również będzie pełnił służbę wojskową w razie ogłoszenia

mobilizacji i w czasie wojny, jest równoznaczne z nadaniem temu żołnierzowi przydziału mobilizacyjnego na to stanowisko lub funkcję.

10. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, warunki i tryb nadawania oraz uchylania przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom w czynnej służbie wojskowej pełnionej w czasie pokoju oraz właściwość organów wojskowych w tych sprawach, uwzględniając niejawną charakter tego zarządzenia.

Art. 65. 1. W okresie odbywania czynnej służby wojskowej członkostwo żołnierzy w partiach politycznych ulega zawieszeniu.

2. W okresie odbywania czynnej służby wojskowej żołnierze nie mogą brać udziału w działalności ruchów obywatelskich i innych ugrupowań obywateli o charakterze politycznym ani też prowadzić żadnej działalności politycznej na terenie jednostki (instytucji) wojskowej, w tym rozpowszechniać publikacji dotyczących zagadnień politycznych.

3. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej i żołnierze rezerwy, biorąc udział w zgromadzeniach o charakterze politycznym, nie mogą występować w umundurowaniu oraz odznakach i oznakach wojskowych.

4. Przepisu ust. 2 nie stosuje się w przypadku kandydowania żołnierza w czynnej służbie wojskowej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej lub Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Parlamentu Europejskiego lub organów samorządu terytorialnego.

5. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej nie mogą tworzyć i wstępować do związków zawodowych ani brać udziału w działalności związków zawodowych, których byli członkami w chwili powołania do tej służby.

6. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej mogą wstępować do stowarzyszeń i innych organizacji działających poza wojskiem oraz brać udział w działalności stowarzyszeń i innych organizacji, do których należeli w chwili powołania do tej służby, po pisemnym poinformowaniu dowódcy jednostki wojskowej, w której pełnią służbę.

7. Działalność partii politycznych oraz stowarzyszeń i innych organizacji na terenie jednostek (instytucji) wojskowych określają odrębne ustawy, z tym że na terenie jednostek (instytucji) wojskowych nie mogą być tworzone i nie mogą działać środowiskowe stowarzyszenia i inne organizacje zrzeszające żołnierzy w czynnej służbie wojskowej.

Art. 66. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej są obowiązani uzyskać zezwolenie Ministra Obrony Narodowej lub organu wojskowego przez niego

upoważnionego na wyjazd i pobyt za granicą w trybie określonym przez Ministra Obrony Narodowej w drodze rozporządzenia.

Art. 67. 1. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej, z wyjątkiem żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie, są obowiązani w czasie wykonywania zadań służbowych nosić umundurowanie oraz odznaki i oznaki wojskowe.

1a. Żołnierzom pełniącym terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie wydaje się przedmioty umundurowania i wyekwipowania wojskowego. Żołnierze ci są obowiązani stawić się w wydanym umundurowaniu wraz z ekwipunkiem w przypadku pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

2. Żołnierzom, którzy nie pełnią czynnej służby wojskowej, mogą być wydawane przedmioty umundurowania i wyekwipowania wojskowego do celów związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony. Żołnierze ci są obowiązani stawić się w wydanym umundurowaniu i z ekwipunkiem w razie powołania do służby.

3. W innych przypadkach niż określone w ust. 1 i 2 żołnierze mogą nosić umundurowanie oraz odznaki i oznaki wojskowe tylko w razie uzyskania zezwolenia w trybie i na zasadach określonych przez Ministra Obrony Narodowej.

3a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb postępowania w sprawach o uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w ust. 3, z uwzględnieniem w szczególności warunku uzyskania przez żołnierza pozytywnej opinii właściwego organu wojskowego prowadzącego ewidencję żołnierza, wywiązywania się przez niego z powszechnego obowiązku obrony, jeżeli jemu podlega, i zasadności motywów, jakie przytoczył żołnierz w swojej prośbie o uzyskanie zezwolenia.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzory, zasady i sposób noszenia umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych, jak również zasady i sposób noszenia uzbrojenia,
- 2) przypadki, w których żołnierze są zwolnieni od obowiązku noszenia umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych,
- 3) zasady i sposób noszenia przez żołnierzy orderów, odznaczeń, medali i odznak innych niż wojskowe,
- 4) sposób wydawania przedmiotów umundurowania i wyekwipowania wojskowego oraz normy należności i czas używalności tych przedmiotów w przypadkach, o których mowa w ust. 1a i 2

– w szczególności z uwzględnieniem podziału mundurów na wyjściowe, ćwiczebne i polowe, specyfiki związanej z oznakowaniem mundurów, zestawów ubiorczych dla żołnierzy poszczególnych rodzajów wojsk i służb, sposobu oraz okoliczności noszenia umundurowania, odznak i oznak wojskowych oraz charakteru wykonywanych zadań.

Art. 68. 1. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej otrzymują:

- 1) bezpłatne wyżywienie lub równoważnik pieniężny, z wyjątkiem żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie;
- 2) umundurowanie i wyekwipowanie wojskowe w naturze lub równoważnik pieniężny.

1a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, przypadki, w których żołnierze otrzymują świadczenia, o których mowa w ust. 1, szczegółowe zasady oraz normy ich otrzymywania z uwzględnieniem w szczególności warunków pełnionej służby, sposobów realizacji dodatkowych norm wyżywienia oraz warunków, trybu i terminów wypłacania równoważników pieniężnych.

2. Uprawnienia żołnierzy do zakwaterowania, uposażenia, świadczeń odszkodowawczych i emerytalnych oraz zaopatrzenia inwalidzkiego określają odrębne ustawy i akty prawne wydane na ich podstawie.

Art. 69. Żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową, przeszkolenie wojskowe lub ćwiczenia wojskowe oraz żołnierze pełniący służbę przygotowawczą, terytorialną służbę wojskową pełnioną rotacyjnie lub służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny są objęci obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Art. 69a. Żołnierze pełniący okresową służbę wojskową są objęci obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Art. 69b. 1. Żołnierze, o których mowa w art. 69, na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, mają prawo wyboru:

- 1) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej lub położnej podstawowej opieki zdrowotnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej, albo osoby pełniącej służbę lub zatrudnionej w podmiocie

lecznicy w formie jednostki budżetowej i jednostki wojskowej, dla której podmiotem tworzącym jest Minister Obrony Narodowej,

- 2) świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych,
- 3) lekarza dentysty,
- 4) szpitala

– w miejscu pełnienia służby, spośród świadczeniodawców, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, będących podmiotami leczniczymi utworzonymi przez Ministra Obrony Narodowej.

2. W przypadku gdy żołnierze, o których mowa w ust. 1, nie mogą uzyskać świadczenia opieki zdrowotnej u świadczeniodawcy określonego w ust. 1, mają prawo wyboru innego świadczeniodawcy spośród świadczeniodawców, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

3. Żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową, przeszkolenie wojskowe, ćwiczenia wojskowe, kandydatom na żołnierzy zawodowych oraz pełniącym służbę przygotowawczą lub służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny przysługuje bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze, wyroby medyczne i wyposażenie wyrobów medycznych, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 211 oraz z 2018 r. poz. 650), inne niż oznaczone znakiem „Rp”, finansowane z budżetu państwa, z części pozostającej w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej.

4. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wykaz produktów leczniczych oznaczonych symbolem OTC i wyrobów, o których mowa w ust. 3, wydawanych bezpłatnie, oraz sposób i tryb finansowania ponoszonych kosztów, uwzględniając zasady i sposób wydatkowania środków publicznych.

Art. 70. 1. W czasie odbywania czynnej służby wojskowej żołnierzom można udzielać następujących urlopów:

- 1) wypoczynkowego – żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową lub pełniącym okresową służbę wojskową, służbę przygotowawczą, terytorialną służbę wojskową, jeżeli łączny czas trwania tej służby pełnionej rotacyjnie wynosi co najmniej trzydzieści dni w ciągu roku kalendarzowego, lub służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 2) dodatkowego – żołnierzom pełniącym okresową służbę wojskową lub służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;

- 3) zdrowotnego – żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową lub pełniącym okresową służbę wojskową, służbę przygotowawczą oraz służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 4) okolicznościowego – żołnierzom w czynnej służbie wojskowej;
- 5) nagrodowego – żołnierzom w czynnej służbie wojskowej;
- 6) z tytułu honorowego krwiodawstwa – żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową.

2. Żołnierzom odbywającym zasadniczą służbę wojskową lub pełniącym okresową służbę wojskową albo terytorialną służbę wojskową udziela się urlopu na czas trwania ich własnej kampanii wyborczej, w przypadku kandydowania do organów, o których mowa w art. 65 ust. 4.

3. Urlopów, o których mowa w ust. 1 i 2, udziela dowódca jednostki wojskowej, a urlopu, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, udziela również organ właściwy do wyróżniania żołnierza.

4. Dowódca jednostki wojskowej może odwołać żołnierza z urlopu, o którym mowa w ust. 1, z ważnych względów służbowych. Żołnierz odwołany z urlopu jest obowiązany niezwłocznie stawić się w miejscu odbywania czynnej służby wojskowej.

5. Żołnierzom przebywającym na urlopie, o którym mowa w ust. 1, urlop ten może być przedłużony.

6. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb i warunki udzielania urlopów żołnierzom w czynnej służbie wojskowej, odwoływania z urlopu lub jego przedłużania oraz wymiar tych urlopów. W rozporządzeniu należy uwzględnić możliwość zróżnicowania wymiaru urlopów w zależności od rodzaju czynnej służby wojskowej lub charakteru wykonywanych zadań na stanowisku służbowym lub w ramach pełnionej funkcji, wyjątkowy charakter odwoływania żołnierzy z urlopu lub jego przedłużania.

Art. 71. 1. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje po upływie czasu trwania służby ustalonego w ustawie lub powołaniu, a przed upływem tego czasu – w przypadkach określonych w ustawie lub przepisach wydanych na jej podstawie.

1a. Żołnierz – kobieta pełniący czynną służbę wojskową podlega zwolnieniu z tej służby również z powodu uznania za czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej ze względu na ciążę. Z dniem zwolnienia z czynnej służby wojskowej dowódca jednostki wojskowej przenosi tego żołnierza do rezerwy.

1b. Żołnierzowi pełniącemu terytorialną służbę wojskową – kobiecie zawiesza się pełnienie tej służby na czas ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po porodzie.

2. Zwolnienie przeprowadzają dowódcy jednostek wojskowych lub inne organy wojskowe.

3. Żołnierza uważa się za zwolnionego z czynnej służby wojskowej z chwilą jego odejścia z miejsca pełnienia służby, po zwolnieniu z niej stosownie do ust. 2.

4. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej żołnierza odbywającego ćwiczenia wojskowe rotacyjne następuje po upływie ustalonego łącznego czasu ich trwania.

5. Żołnierza, o którym mowa w ust. 4, uważa się również za zwolnionego z czynnej służby wojskowej z chwilą jego odejścia z miejsca odbywania ćwiczeń wojskowych rotacyjnych, po zwolnieniu z nich w danym dniu lub po okresie ich odbywania.

6. Zwolnienie żołnierza z czynnej służby wojskowej dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, stwierdza w rozkazie dziennym oraz dokonuje wpisu w wojskowym dokumencie osobistym tego żołnierza. W przypadku ćwiczeń wojskowych rotacyjnych w wojskowym dokumencie osobistym dokonuje się wpisu o zwolnieniu z czynnej służby wojskowej następującym po upływie ustalonego łącznego czasu trwania tych ćwiczeń, a w przypadku terytorialnej służby wojskowej – po upływie czasu trwania tej służby.

Art. 72. 1. Osobom powołanym do czynnej służby wojskowej oraz osobom zwalnianym z tej służby przysługuje zwrot kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego albo pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące.

2. Za koszty podróży uznaje się koszty przejazdu środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego pociągiem osobowym lub pospiesznym w klasie drugiej albo autobusowego w komunikacji zwykłej lub pospiesznej, a w przypadku braku takiego środka – koszty przejazdu najtańszym dostępnym środkiem transportu zbiorowego.

3. Zwrotu kosztów przejazdu dokonują dowódcy jednostek wojskowych na podstawie udokumentowanego oświadczenia lub w drodze wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, z zastrzeżeniem ust. 4.

4. Wojskowy komendant uzupełnień, na udokumentowany wniosek osoby powołanej do czynnej służby wojskowej, uzasadniony jej trudną sytuacją materialną, może dokonać, za pokwitowaniem, wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w celu pokrycia kosztów przejazdu związanych ze stawieniem się do tej służby, w wysokości i według zasad określonych w ust. 2 i 5.

5. Zwrot kosztów przejazdu nie przysługuje w przypadku zapewnienia bezpłatnego przejazdu lub gdy przejazd następuje w granicach miejscowości, w której znajduje się miejsce odbywania czynnej służby wojskowej.

6. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny przejazdy na podstawie kart mobilizacyjnych i kart powołania są bezpłatne.

Art. 73. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczególne warunki, tryb i terminy powoływania do czynnej służby wojskowej i zwalniania z tej służby, uwzględniając potrzeby uzupełnieniowe rodzajów Sił Zbrojnych oraz różne okresy szkolenia w wojskowych ośrodkach szkolenia.

Art. 73a. 1. Przełożeni ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby żołnierzy i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

2. Żołnierz jest obowiązany do przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

3. W zakresie wymienionym w ust. 1 i 2, do żołnierzy stosuje się odpowiednio przepisy działu dziesiątego ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, z wyjątkiem art. 209, art. 210, art. 230 § 2, art. 232, art. 234 § 2, art. 235, art. 237, art. 237¹, art. 237⁷ § 1 pkt 1 i § 2–4, art. 237⁸ § 1, art. 237⁹ § 3 oraz art. 237¹¹ § 4.

4. W zakresie szczegółowego stosowania przepisów Kodeksu pracy w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy do żołnierzy, o których mowa w ust. 1–3, mają zastosowanie przepisy wydane na podstawie art. 70 ust. 4 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Art. 73b. 1. Spełnienie obowiązku odbycia zasadniczej służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego albo zasadniczej służby lub szkolenia w obronie cywilnej, służby zastępczej lub służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych przez osoby podlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej i przeniesienie ich do rezerwy uznaje się za uregulowanie przez nie stosunku do służby wojskowej.

2. Za posiadające uregulowany stosunek do służby wojskowej uważa się również inne osoby, które nie podlegają powszechnemu obowiązkowi obrony oraz w zakresie dotyczącym osób, o których mowa w ust. 1, obowiązkowi odbycia służby wojskowej.

3. Osobom, o których mowa w ust. 1 lub 2, wojskowy komendant uzupełnień na żądanie tych osób wydaje zaświadczenie o ich stosunku do służby wojskowej.

Rozdział 2

Stopnie wojskowe

Art. 74. 1. Ze względu na posiadany stopień wojskowy żołnierze są szeregowymi, podoficerami lub oficerami.

2. Stopniami wojskowymi są następujące stopnie, z zastrzeżeniem ust. 2a:

- 1) szeregowych:
  - a) szeregowy,
  - b) starszy szeregowy;
- 2) podoficerskie:
  - a) podoficerów młodszych:
    - kapral,
    - starszy kapral,
    - plutonowy,
  - b) podoficerów:
    - sierżant,
    - starszy sierżant,
    - młodszy chorąży,
  - c) podoficerów starszych:
    - chorąży,
    - starszy chorąży,
    - starszy chorąży sztabowy;
- 3) oficerskie:
  - a) oficerów młodszych:
    - podporucznik,
    - porucznik,
    - kapitan,
  - b) oficerów starszych:
    - major,
    - podpułkownik,
    - pułkownik,
  - c) generalskie:
    - generał brygady,
    - generał dywizji,
    - generał broni,

- generał.

2a. W Marynarce Wojennej stopniami wojskowymi są stopnie:

- 1) szeregowych:
  - a) marynarz,
  - b) starszy marynarz;
- 2) podoficerskie:
  - a) podoficerów młodszych:
    - mat,
    - starszy mat,
    - bosmanmat,
  - b) podoficerów:
    - bosman,
    - starszy bosman,
    - młodszy chorąży marynarki,
  - c) podoficerów starszych:
    - chorąży marynarki,
    - starszy chorąży marynarki,
    - starszy chorąży sztabowy marynarki;
- 3) oficerskie:
  - a) oficerów młodszych:
    - podporucznik marynarki,
    - porucznik marynarki,
    - kapitan marynarki,
  - b) oficerów starszych:
    - komandor podporucznik,
    - komandor porucznik,
    - komandor,
  - c) admiralskie:
    - kontradmirał,
    - wiceadmirał,
    - admirał floty,
    - admirał.

3. Najwyższym stopniem wojskowym jest stopień Marszałka Polski.

4. Minister Obrony Narodowej może ustalać również inne nazwy stopni wojskowych w poszczególnych rodzajach wojsk lub służb równoznaczne ze stopniami

wymienionymi w ust. 2 oraz ustanawiać w drodze rozporządzenia nowe stopnie wojskowe.

Art. 75. 1. Stopnie wojskowe są dożywotnie.

2. Stopień wojskowy jest tytułem żołnierza.

3. Minister Obrony Narodowej może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić inne tytuły wojskowe oraz określić zasady używania stopni i innych tytułów wojskowych, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 76. 1. Stopień wojskowy szeregowego otrzymują bez szczególnego nadania osoby powołane po raz pierwszy do czynnej służby wojskowej – z dniem stawienia się do tej służby.

2. Nadanie wyższego stopnia wojskowego następuje w drodze mianowania.

3. Na stopnie wojskowe szeregowych i podoficerów mianuje Minister Obrony Narodowej lub organy wojskowe, którymi są: Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódca rodzaju Sił Zbrojnych, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Dowódca Garnizonu Warszawa, terenowe organy administracji wojskowej oraz inni dowódcy jednostek wojskowych, co najmniej od szczebla pułku (równorzędni).

4. Na pierwszy stopień oficerski (podporucznika) oraz na stopnie oficerskie generałów i admirałów mianuje Prezydent na wniosek Ministra Obrony Narodowej.

5. Na pozostałe stopnie oficerskie mianuje Minister Obrony Narodowej.

6. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Obrony Narodowej mianuje na stopień wojskowy Marszałka Polski oficera posiadającego stopień wojskowy generała (admirała) za wyjątkowe zasługi dla Sił Zbrojnych.

7. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny na wyższy stopień wojskowy mianuje:

- 1) w przypadku stopnia wojskowego podporucznika – w drodze postanowienia Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
- 2) w przypadku stopni wojskowych generałów i admirałów – w drodze postanowienia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
- 3) w pozostałych przypadkach – odpowiednio w drodze decyzji lub rozkazu Minister Obrony Narodowej lub Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, a także organy wojskowe, którymi są: Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódca rodzaju Sił Zbrojnych, Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szef

Służby Wywiadu Wojskowego, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Dowódca Garnizonu Warszawa, terenowe organy administracji wojskowej oraz inni dowódcy jednostek wojskowych, oddziałów lub pododdziałów.

8. Minister Obrony Narodowej, a w przypadkach, o których mowa w ust. 4, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, w czasie pokoju mogą mianować na wyższy stopień wojskowy również osoby, które z racji ukończonego wieku lub stanu zdrowia nie podlegają obowiązkowi służby wojskowej, oraz żołnierzy rezerwy:

- 1) w uznaniu ich zasług z tytułu udziału w walkach o niepodległość państwa polskiego;
- 2) w uznaniu ich szczególnych zasług z tytułu działalności na rzecz suwerennej i demokratycznej Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) w uznaniu ich zasług z tytułu udziału w misjach i operacjach poza granicami państwa;
- 4) w uznaniu ich zasług za wykonywanie prac lub zadań na rzecz obronności państwa, w tym tych, którzy:
  - a) działają lub działali w organizacjach pozarządowych, wykonujących działania o charakterze obronnym, edukacyjno-wychowawczym lub w zakresie bezpieczeństwa publicznego,
  - b) są zatrudnieni lub byli zatrudnieni w organach władzy publicznej albo w podmiotach posiadających osobowość prawną,
  - c) posiadają nadany pracowniczy przydział mobilizacyjny lub przydział organizacyjno-mobilizacyjny;
- 5) jeżeli posiadają nadany przydział mobilizacyjny albo przewiduje się nadanie im takiego przydziału i odbyli ćwiczenia wojskowe lub okresową służbę wojskową;
- 6) w przypadkach uzasadnionych potrzebami Sił Zbrojnych, pomimo nieodbycia ćwiczeń wojskowych lub okresowej służby wojskowej, jeżeli posiadają zawód lub wykształcenie przydatne na stanowisku służbowym w jednostce wojskowej.

8a. Mianowanie na wyższy stopień wojskowy może nastąpić:

- 1) w przypadku, o którym mowa w ust. 8 pkt 1 i 2, w stosunku do:
  - a) osób posiadających stopnie wojskowe szeregowych lub podoficerów – na pierwszy stopień oficerski (podporucznika),
  - b) osób posiadających stopnie oficerskie – na wyższe stopnie oficerskie;
- 2) w przypadkach, o których mowa w ust. 8 pkt 3, tylko jeden raz w ramach danego korpusu kadry zawodowej Sił Zbrojnych;

- 3) w przypadkach, o których mowa w ust. 8 pkt 4, tylko w ramach danego korpusu kadry zawodowej Sił Zbrojnych, jeżeli od poprzedniego mianowania upłynęły co najmniej trzy lata;
- 4) w przypadkach, o których mowa w ust. 8 pkt 5, jeżeli w posiadanym stopniu wojskowym pełnili okresową służbę wojskową lub odbyli odpowiednią liczbę dni ćwiczeń wojskowych;
- 5) w przypadkach, o których mowa w ust. 8 pkt 6, jeżeli posiadają nadany przydział mobilizacyjny przez okres co najmniej roku lub byli zamustrowani na statku żeglugi morskiej przewidzianym na potrzeby mobilizacyjne i od poprzedniego mianowania upłynęły co najmniej trzy lata.

8b. W szczególnie uzasadnionych przypadkach za zasługi, o których mowa w ust. 8 pkt 1 lub 2, może nastąpić pośmiertne mianowanie na wyższy stopień wojskowy. Mianowanie to może nastąpić tylko raz.

9. Warunkiem mianowania żołnierza na pierwszy stopień wojskowy w czasie pokoju jest:

- 1) w korpusie podoficerów – posiadanie przez niego wykształcenia co najmniej na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej lub ponadpodstawowej i zdanie egzaminu na podoficera;
- 2) w korpusie oficerskim – posiadanie przez niego wykształcenia wyższego i zdanie egzaminu na oficera.

10. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej mogą być mianowani w czasie pokoju na kolejny wyższy stopień wojskowy, jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) uzyskają pozytywne wyniki w szkoleniu wojskowym;
- 2) otrzymali pozytywną opinię służbową;
- 3) są zdyscyplinowani;
- 4) ukończyli kurs lub szkolenie wojskowe wymagane dla stopnia wojskowego, na który mają być mianowani.

11. (uchylony)

11a. (uchylony)

12. Mianowania na wyższy stopień wojskowy nie można dokonać wobec osób skazanych za przestępstwo popełnione z winy umyślnej, z wyjątkiem przypadku, gdy w czasie wojny żołnierz zasłużył się męstwem na polu walki.

13. W razie śmierci żołnierza w czynnej służbie wojskowej, mającej związek z tą służbą, za jego zasługi na rzecz obronności państwa, Minister Obrony Narodowej,

a w przypadkach, o których mowa w ust. 4, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, może mianować pośmiertnie tego żołnierza na wyższy stopień wojskowy.

13a. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określi, w drodze rozporządzenia, tryb nadawania stopni wojskowych, o których mowa w ust. 4 i 6, uwzględniając potrzeby Sił Zbrojnych.

14. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki, tryb i sposób mianowania na stopnie wojskowe, na które mogą mianować Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej albo Minister Obrony Narodowej, oraz stopnie wojskowe, na które mogą mianować organy wojskowe, o których mowa w ust. 3 i 7 pkt 3, a także wzór wniosku, uwzględniając w szczególności różne rodzaje czynnej służby wojskowej, o której mowa w art. 55 ust. 1, przebieg służby wojskowej lub przeznaczenie żołnierza rezerwy na wypadek ogłoszenia mobilizacji i czas wojny, a także potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych w zakresie stanu osobowego.

15. (uchylony)

Art. 76a. 1. Osobę posiadającą stopień policyjny, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Więziennej lub Straży Granicznej, powołaną na jej wniosek lub za jej zgodą do odbycia ćwiczeń wojskowych lub pełnienia służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej lub służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, można mianować na stopień wojskowy określony dla stanowiska służbowego, na które została wyznaczona, równorzędny z posiadanym stopniem w odpowiedniej służbie, jeżeli przemawiają za tym potrzeby Sił Zbrojnych.

2. Osobę, o której mowa w ust. 1, powołaną na jej wniosek lub za jej zgodą do odbycia ćwiczeń wojskowych lub pełnienia służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej lub służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, mianuje się na odpowiedni stopień wojskowy na zasadach określonych dla żołnierzy rezerwy w czasie odbywania tych ćwiczeń lub pełnienia tej służby, jeśli spełnia warunki do tego mianowania.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, stopnie policyjne, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Więziennej lub Straży Granicznej odpowiadające poszczególnym stopniom wojskowym. Rozporządzenie powinno uwzględniać równorzędność pierwszych stopni w poszczególnych korpusach.

Art. 77. (uchylony)**Art. 78.** 1. Żołnierz traci stopień wojskowy w razie:

- 1) zrzeczenia się obywatelstwa polskiego;
- 2) uprawomocnienia się wyroku sądu orzekającego środek karny pozbawienia praw publicznych albo degradacji;
- 3) odmowy złożenia przysięgi wojskowej.

2. W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2 żołnierz zachowuje stopień wojskowy szeregowego (marynarza).

Art. 79. (uchylony)

Art. 80. 1. Żołnierz odzyskuje stopień wojskowy w razie uchylenia prawomocnego wyroku sądu, w którym został zastosowany środek karny pozbawienia praw publicznych albo degradacji lub obniżenia stopnia wojskowego.

2. W razie ponownego uzyskania obywatelstwa polskiego osoba pozbawiona stopnia wojskowego odzyskuje stopień szeregowego, chyba że organ uprawniony do mianowania uzna za wskazane przywrócić jej utracony wyższy stopień wojskowy. Przywrócenie stopnia wojskowego następuje w drodze decyzji administracyjnej.

Art. 81. 1. Za szczególne osiągnięcia w pracy lub zasługi dla Rzeczypospolitej Polskiej można żołnierzowi przywrócić stopień wojskowy.

2. Przywrócenie stopnia wojskowego w razie jego utraty wskutek zastosowania środka karnego pozbawienia praw publicznych nie może nastąpić przed upływem czasu, na który został zastosowany ten środek karny.

3. O przywróceniu stopnia wojskowego orzeka organ właściwy do mianowania na ten stopień. O przywróceniu stopnia podporucznika orzeka Minister Obrony Narodowej. Przywrócenie stopnia wojskowego następuje w drodze decyzji administracyjnej.

Rozdział 3

Zasadnicza służba wojskowa

Art. 82. 1. Czas trwania zasadniczej służby wojskowej wynosi dziewięć miesięcy.

2. Służbę określoną w ust. 1 odbywa się w jednym nieprzerwanym okresie.

3. (uchylony)

4. Minister Obrony Narodowej może, w drodze rozporządzenia, ograniczać czas trwania zasadniczej służby wojskowej, stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych i jeżeli nie zagraża to obronności lub bezpieczeństwu Państwa.

5. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa, Rada Ministrów może przedłużyć, w drodze rozporządzenia, czas trwania zasadniczej służby wojskowej o okres nieprzekraczający łącznie sześciu miesięcy.

6. (uchylony)

Art. 83. 1. Do odbycia zasadniczej służby wojskowej powołuje się osoby przeznaczone zgodnie z art. 45 do tej służby oraz osoby podlegające kwalifikacji wojskowej, które zgłosiły się ochotniczo do jej odbycia.

2. Do odbycia zasadniczej służby wojskowej powołuje się również osoby uznane za zdolne do służby wojskowej, które ukończyły osiemnaście lat życia i zgłosiły się ochotniczo do tej służby.

3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb postępowania w sprawach ochotniczego zgłaszania się do odbycia zasadniczej służby wojskowej, uwzględniając kwalifikacje ochotników przydatne w czynnej służbie wojskowej oraz potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych;
- 2) sposób odbywania zasadniczej służby wojskowej.

Rozporządzenie powinno w szczególności określać sposób i tryb postępowania organów wojskowych w zakresie przyjmowania osób powołanych do zasadniczej służby wojskowej, wyznaczania, zmiany i zwalniania żołnierzy ze stanowisk służbowych, przenoszenia do innych jednostek wojskowych, delegowania i podróży służbowych, a także rodzaje i sposób opiniowania służbowego, z uwzględnieniem prawa żołnierzy do składania zażaleń w tych sprawach.

Art. 84. (uchylony)

Art. 85. Żołnierze przeniesieni w czasie odbywania zasadniczej służby wojskowej do jednostki wojskowej, w której służba ta trwa dłużej lub krócej od okresu, na jaki ich powołano, są obowiązani do odbywania służby przez czas ustalony dla żołnierzy tej jednostki.

Art. 86. (uchylony)

Art. 86a. Do czasu trwania czynnej służby wojskowej nie zalicza się okresu samowolnego opuszczenia jednostki wojskowej, w której żołnierz odbywa służbę, lub

wyznaczonego miejsca przebywania albo samowolnego pozostawiania poza nimi. Jednakże okres ten można zaliczyć do czasu trwania czynnej służby wojskowej, jeżeli w późniejszym okresie żołnierz wyróżnił się wzorową służbą.

Art. 87. 1. Żołnierza, który odbył zasadniczą służbę wojskową, dowódca jednostki wojskowej przenosi do rezerwy.

2. Przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej dowódca jednostki wojskowej zwalnia żołnierza z tej służby w razie:

- 1) uznania go ze względu na stan zdrowia za czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej lub niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju albo za trwale i całkowicie niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 2) konieczności sprawowania przez niego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny; przepis art. 39 ust. 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio;
- 3) wybrania go na posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, lub senatora;
- 4) zarządzenia w stosunku do niego wykonania kary pozbawienia wolności, w tym również kary zastępczej.

2a. W przypadkach, o których mowa w ust. 2 pkt 2 i 3, wojskowy komendant uzupełnień z urzędu udziela żołnierzom zwolnionym z zasadniczej służby wojskowej przed jej odbyciem odroczenia zasadniczej służby wojskowej, określając zarazem okres jego trwania. Przepis *art. 40 ust. 2* stosuje się odpowiednio.

3. Po ustaniu przyczyn zwolnienia z zasadniczej służby wojskowej, określonych w ust. 2, wojskowy komendant uzupełnień powołuje żołnierza do odbycia pozostałego okresu tej służby, jeżeli nie zachodzą okoliczności uzasadniające udzielenie odroczenia z innego tytułu, albo przenosi go do rezerwy w ostatnim dniu upływu trzech miesięcy następujących po dniu, w którym ustały przyczyny lub okoliczności wyłączające możliwość tego powołania.

3a. Żołnierz – kobieta, odbywający zasadniczą służbę wojskową i zwolniony z tej służby z powodu uznania go za czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej ze względu na ciążę, nie podlega powołaniu do odbycia pozostałego okresu tej służby. Z dniem zwolnienia ze służby dowódca jednostki wojskowej przenosi tego żołnierza do rezerwy.

4. Odroczenia, o którym mowa w ust. 3, wojskowy komendant uzupełnień udziela w przypadkach, o których mowa w art. 39 ust. 1 pkt 1–6.

4a. Żołnierza, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, niepowołanego do odbycia pozostałego okresu zasadniczej służby wojskowej z powodu odroczenia tej służby,

w przypadku, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 3, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy w ostatnim dniu upływu łącznego okresu trzydziestu sześciu miesięcy tych odroczeń.

5. Przeniesienie do rezerwy żołnierza zwolnionego przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej, w przypadku uznania tego żołnierza za niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju, należy do dowódcy jednostki wojskowej i następuje z dniem jego zwolnienia z tej służby.

6. Minister Obrony Narodowej może, w drodze decyzji administracyjnej, na udokumentowany wniosek żołnierza uzasadniony szczególnie ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi, złożony drogą służbową, zwolnić go z czynnej służby wojskowej przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej i przenieść do rezerwy, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych.

Art. 87a. (uchylony)

Art. 88. 1. O konieczności sprawowania przez żołnierza bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 3, orzeka na wniosek tego żołnierza wójt lub burmistrz (prezydent miasta), określając każdorazowo zgodnie z jego wnioskiem okres sprawowania tej opieki, jednorazowo nie dłuższy jednak niż dwanaście miesięcy.

2. Decyzję wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) doręcza się żołnierzowi i właściwemu organowi wojskowemu na piśmie wraz z uzasadnieniem.

3. Od decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługuje żołnierzowi oraz właściwemu organowi wojskowemu odwołanie do wojewody w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

4. Ostateczne decyzje w sprawach, o których mowa w ust. 1, są wiążące dla dowódców jednostek wojskowych.

5. W sprawach orzekania o konieczności sprawowania przez żołnierza bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny stosuje się przepisy wydane na podstawie art. 39a ust. 5.

Art. 89. (uchylony)

Art. 90. 1. Żołnierze mogą być zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo z pozostawieniem w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej.

1a. Zwolnienie, o którym mowa w ust. 1, może nastąpić z przyczyn służbowych uzasadniających natychmiastowe dokonanie zmiany stanu ewidencyjnego żołnierzy odbywających czynną służbę wojskową w jednostce wojskowej.

1b. Zwolnienia, o którym mowa w ust. 1, dokonuje dowódca jednostki wojskowej za zgodą lub na polecenie Ministra Obrony Narodowej.

1c. Żołnierzom, o których mowa w ust. 1, w okresie pozostawania w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej, nie przysługują świadczenia z tytułu odbywania czynnej służby wojskowej, określone w niniejszej ustawie.

2. Przeniesienie do rezerwy żołnierzy zwolnionych z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo należy do wojskowego komendanta uzupełnień i następuje z upływem ustawowego czasu trwania tej służby, liczonego od dnia rozpoczęcia jej odbywania.

3. Przed przeniesieniem do rezerwy żołnierze zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej przedterminowo mogą być w każdym czasie wezwani przez dowódcę jednostki wojskowej lub wojskowego komendanta uzupełnień do dalszego jej odbywania.

4. Nie wzywa się do odbycia pozostałego okresu zasadniczej służby wojskowej tych żołnierzy, którzy odbyli co najmniej osiem miesięcy czynnej służby wojskowej.

Art. 90a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowy tryb postępowania w zakresie zwalniania żołnierzy z zasadniczej służby wojskowej przed jej odbyciem, a także przenoszenia do rezerwy tych żołnierzy, ustalając terminy, w których następuje zwolnienie ze służby i przeniesienie do rezerwy, uwzględniając czynności podlegające wykonaniu przez poszczególne organy wojskowe, zróżnicowanie postępowania w zależności od podstaw zwolnienia oraz niezbędny okres konieczny do rozliczenia się żołnierza z jednostką wojskową;
- 2) szczególne przypadki, warunki i sposób postępowania w zakresie wzywania żołnierzy zwolnionych przedterminowo z zasadniczej służby wojskowej do odbycia pozostałego okresu tej służby, mając na względzie, że wezwanie do odbycia pozostałego okresu zasadniczej służby wojskowej doręcza się żołnierzowi na piśmie, co najmniej na trzy dni przed dniem stawienia się do tej służby.

Rozdział 4

Przeszkolenie wojskowe

Art. 91. Ilekroć w ustawie jest mowa o „absolwentach szkół wyższych”, rozumie się przez to osoby podlegające kwalifikacji wojskowej, które złożyły egzaminy wymagane planem studiów, w tym egzamin dyplomowy, i uzyskały uprawnienia do otrzymania dyplomu.

Art. 92. 1. Absolwenci szkół wyższych są obowiązani do odbycia przeszkolenia wojskowego.

2. Obowiązku odbycia przeszkolenia wojskowego podlegają również absolwenci szkół wyższych, którzy ukończyli studia za granicą.

2a. Absolwenci szkół wyższych zamiast przeszkolenia wojskowego mogą odbywać na własną prośbę zasadniczą służbę wojskową.

3. Absolwenci szkół wyższych będący żołnierzami rezerwy mogą odbyć przeszkolenie wojskowe na własną prośbę.

4. Rada Ministrów może nałożyć, w drodze rozporządzenia, obowiązek odbycia przeszkolenia wojskowego również na absolwentki szkół wyższych posiadające kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej. Przepis art. 48 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 93. 1. Przeszkolenie wojskowe absolwentów szkół wyższych odbywa się w jednostkach wojskowych w wymiarze do trzech miesięcy.

2. Absolwentów szkół wyższych powołuje się do odbycia przeszkolenia wojskowego nie później niż w terminie dwunastu miesięcy od dnia otrzymania zawiadomienia przez wojskowego komendanta uzupełnień o tym, że stali się oni absolwentami szkół wyższych, a w przypadku wystąpienia okoliczności, o których mowa w art. 46 ust. 2, nie później niż w terminie dwunastu miesięcy od dnia zawiadomienia wojskowego komendanta uzupełnień o ustaniu tych okoliczności. Przepisy art. 46 ust. 3 i 4 oraz 10 i 11 stosuje się odpowiednio.

2a. W ostatnim dniu upływu okresu, o którym mowa w ust. 2, absolwentów szkół wyższych niepowołanych do odbycia przeszkolenia wojskowego przenosi się do rezerwy, o ile nie zostaną oni wcześniej przeniesieni do rezerwy na podstawie art. 46.

3. W sprawach odroczenia przeszkolenia wojskowego absolwentom szkół wyższych stosuje się odpowiednio *art. 38–42*.

4. Wojskowy komendant uzupełnień odracza absolwentowi szkoły wyższej, na jego wniosek, przeszkolenie wojskowe również wtedy, gdy bezpośrednio po

ukończeniu studiów podjął kształcenie w szkole doktorskiej. W takim przypadku absolwenta szkoły wyższej powołuje się do odbycia przeszkolenia wojskowego nie później niż w ciągu dwunastu miesięcy od dnia uchylecia lub wygaśnięcia decyzji o odroczeniu. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.

5. (uchylony)

6. (uchylony)

Art. 93a. (uchylony)

Art. 93b. (uchylony)

Art. 93c. Przeszkolenie wojskowe, o którym mowa w art. 92 ust. 1, kończy się egzaminem.

Art. 93d. Koszty związane z odbywaniem przeszkolenia wojskowego przez absolwentów szkół wyższych pokrywa się z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

Art. 93e. (uchylony)

Art. 94. 1. (uchylony)

2. W sprawach zwalniania żołnierzy z przeszkolenia wojskowego przed jego odbyciem stosuje się odpowiednio art. 87, 88 i 90a.

3. (uchylony)

Art. 95. (uchylony)

Art. 96. (uchylony)

Art. 97. 1. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może zwolnić absolwentów niektórych szkół wyższych z obowiązku odbycia przeszkolenia wojskowego.

2. Studenci, którzy nie stali się absolwentami szkół wyższych, podlegają obowiązkowi odbycia czynnej służby wojskowej na zasadach ogólnych.

Art. 97a. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb przeznaczania i powoływania absolwentów szkół wyższych do odbycia przeszkolenia wojskowego oraz zwalniania z niego, a także jego przebieg. W rozporządzeniu należy w szczególności uwzględnić, aby przy przeznaczaniu i powoływaniu absolwentów szkół wyższych do odbycia przeszkolenia wojskowego dążyć do zapewnienia zgodności wykształcenia, kierunku studiów lub kwalifikacji zawodowych posiadanych przez absolwentów szkół wyższych z potrzebami uzupełnieniowymi Sił

Zbrojnych, a w zakresie przebiegu przeszkolenia wojskowego przyjmowanie do jednostek wojskowych w celu odbycia przeszkolenia wojskowego i zwalnianie z niego odbywało się sprawnie i z zachowaniem indywidualnego charakteru przyjęcia każdego absolwenta, natomiast wyznaczanie i zwalnianie żołnierzy ze stanowisk służbowych uwzględniało zróżnicowane uwarunkowania służby.

Art. 97b. W zakresie podlegania przez absolwentów szkół wyższych obowiązkowi odbywania przeszkolenia wojskowego przepis art. 47a stosuje się odpowiednio.

Art. 98. (uchylony)

Rozdział 4a

Służba przygotowawcza

Art. 98a. 1. Ochotnicy posiadający uregulowany stosunek do służby wojskowej, a także inne osoby niepodlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego, mogą pełnić na ich wniosek lub za ich zgodą służbę przygotowawczą.

2. Służby przygotowawczej nie pełni się w okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego.

3. Stosunek służbowy służby przygotowawczej powstaje w drodze powołania, na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do tej służby.

4. Do służby przygotowawczej może być powołana osoba niekarana za przestępstwo umyślne, posiadająca obywatelstwo polskie, odpowiednią zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia czynnej służby wojskowej, wiek co najmniej osiemnastu lat i wykształcenie:

- 1) co najmniej wyższe – w przypadku kształcenia na potrzeby korpusu oficerów;
- 2) co najmniej średnie lub średnie branżowe – w przypadku kształcenia na potrzeby korpusu podoficerów;
- 3) co najmniej gimnazjalne albo podstawowe po ukończeniu ośmioletniej szkoły podstawowej – w przypadku kształcenia na potrzeby korpusu szeregowych.

Art. 98b. 1. Żołnierzy służby przygotowawczej kształci się w szkołach wojskowych i ośrodkach szkolenia.

2. Szkołami wojskowymi, o których mowa w ust. 1, są uczelnie wojskowe i szkoły podoficerskie.

3. Żołnierzy służby przygotowawczej kształcą na potrzeby korpusu:

- 1) oficerów – uczelnie wojskowe;
- 2) podoficerów – szkoły podoficerskie;
- 3) szeregowych – ośrodki szkolenia.

4. Żołnierzy służby przygotowawczej w ramach kształcenia można szkolić również w jednostkach wojskowych.

5. Służba przygotowawcza kończy się egzaminem.

Art. 98c. Z dniem rozpoczęcia pełnienia służby przygotowawczej żołnierze służby przygotowawczej otrzymują bez szczególnego nadania tytuł:

- 1) podchorążego, jeżeli kształcą się na oficera;
- 2) kadeta, jeżeli kształcą się na podoficera;
- 3) elewa, jeżeli kształcą się na szeregowego.

Art. 98d. 1. Czas trwania służby przygotowawczej wynosi:

- 1) dla żołnierza kształcącego się na oficera – do sześciu miesięcy;
- 2) dla żołnierza kształcącego się na podoficera – do pięciu miesięcy;
- 3) dla żołnierza kształcącego się na szeregowego – do czterech miesięcy.

2. Służba przygotowawcza w przypadku studentów uczelni wyższych może być pełniona w kilku okresach w czasie letnich przerw wakacyjnych.

3. Czas trwania służby przygotowawczej w przypadku absolwentów szkół realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa oraz członków organizacji pozarządowych, którzy odbyli w tych szkołach lub organizacjach pozarządowych szkolenie odpowiadające w określonym zakresie programowi kształcenia realizowanemu w ramach służby przygotowawczej, może być ograniczony – stosownie do regulaminu kształcenia tej służby – pod warunkiem zawarcia porozumienia w tej sprawie przez szkołę lub organizację pozarządową z komendantem szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia, o których mowa w art. 98b ust. 1. Porozumienie wymaga zatwierdzenia przez Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

Art. 98e. 1. Żołnierza, który wcześniej nie pełnił czynnej służby wojskowej, w tym zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej, z dniem zwolnienia ze służby przygotowawczej komendant szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia albo dowódca jednostki wojskowej przenosi do rezerwy.

2. Żołnierza pełniącego służbę przygotowawczą zwalnia się z tej służby, przed upływem czasu jej trwania, w przypadku:

- 1) zrzeczenia się obywatelstwa polskiego;
- 2) wybrania na posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, lub senatora;
- 3) uznania ze względu na stan zdrowia za trwale lub czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej;
- 4) utraty stopnia wojskowego albo degradacji;
- 5) prawomocnego orzeczenia kary dyscyplinarnej usunięcia ze służby przygotowawczej;
- 6) prawomocnego orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych lub zakazu wykonywania zawodu żołnierza;
- 7) skazania prawomocnym wyrokiem na karę ograniczenia wolności lub karę pozbawienia wolności.
- 8) (uchylony)

3. Zwolnienie ze służby przygotowawczej następuje decyzją komendanta szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia albo decyzją dowódcy jednostki wojskowej.

4. W przypadku zwolnienia żołnierza ze służby przygotowawczej lub odmowy przyjęcia przez niego przydziału kryzysowego żołnierz ten nie ponosi kosztów, związanych z przebiegiem tej służby, także w przypadku niepodjęcia przez niego innego rodzaju czynnej służby wojskowej.

5. Żołnierza pełniącego służbę przygotowawczą można zwolnić z tej służby przed upływem czasu jej trwania w przypadku niezyskiwania przez niego zadowalających wyników w nauce lub niezaliczenia egzaminów prowadzonych zgodnie z programem szkolenia, a także na jego pisemny wniosek złożony drogą służbową i uzasadniony szczególnie ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi.

Art. 98f. Okres pełnienia służby przygotowawczej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.

Art. 98g. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowe warunki, tryb i terminy powoływania do służby przygotowawczej, w tym wzór wniosku i dokumenty składane o powołanie do tej służby, oraz terminy zwalniania z tej służby, uwzględniając potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych, w tym potrzeby Narodowych Sił Rezerwowych i różne okresy kształcenia;
- 2) regulamin kształcenia żołnierzy służby przygotowawczej, przebieg służby przygotowawczej oraz przebieg i czas trwania kształcenia, w zależności od

korpusu, na którego potrzeby żołnierz będzie kształcony, uwzględniając potrzebę optymalizacji efektów tego kształcenia.

Art. 98h. 1. W czasie trwania służby przygotowawczej oraz w przypadku zwolnienia z tej służby żołnierz podlega opiniowaniu służbowemu w formie opinii służbowej.

2. Opiniowanie służbowe prowadzi w formie pisemnej przełożony żołnierza.

3. Opinia służbowa o żołnierzu służby przygotowawczej zawiera ocenę przebiegu jego dotychczasowej służby wojskowej, w tym ocenę wykonywania przez niego zadań służbowych i przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz przepisów o ochronie informacji niejawnych, oraz określa jego cechy osobowe, predyspozycje i uzdolnienia, a także może zawierać informacje pozwalające na określenie możliwości dalszego wykorzystania żołnierza w ramach powszechnego obowiązku obrony, w tym na potrzeby Narodowych Sił Rezerwowych.

4. Od opinii służbowej żołnierzowi służby przygotowawczej przysługuje odwołanie do bezpośredniego przełożonego sporządzającego tę opinię.

5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób i tryb opiniowania służbowego, w tym metodologię dokonywania oceny w opiniowaniu służbowym i skalę ocen,
- 2) tryb postępowania odwoławczego od opinii służbowej,
- 3) wzór arkusza opinii służbowej

– uwzględniając konieczność uzyskania informacji w zakresie przydatności żołnierza do dalszej służby wojskowej, cele i charakter tej służby oraz prawo żołnierza do wniesienia odwołania od opinii służbowej.

Rozdział 4b

Terytorialna służba wojskowa

Art. 98i. 1. Terytorialną służbę wojskową mogą pełnić, na ich wniosek lub za ich zgodą, osoby posiadające uregulowany stosunek do służby wojskowej, a także inne osoby niepodlegające obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego, a w przypadku wprowadzenia obowiązku odbycia zasadniczej służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego – także osoby podlegające temu obowiązkowi.

2. Terytorialną służbę wojskową pełni się w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych Wojsk Obrony Terytorialnej oraz w Dowództwie Wojsk Obrony Terytorialnej.

3. Z dniem rozpoczęcia pełnienia terytorialnej służby wojskowej żołnierze otrzymują tytuł „żołnierz OT”.

Art. 98j. 1. Czas trwania terytorialnej służby wojskowej wynosi od roku do sześciu lat.

2. Czas trwania terytorialnej służby wojskowej może zostać przedłużony na kolejny okres, na wniosek lub za zgodą żołnierza OT, przez dowódcę jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, w trakcie pełnienia tej służby.

Art. 98k. 1. Stosunek służbowy terytorialnej służby wojskowej powstaje w drodze powołania, na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do tej służby.

2. W powołaniu wskazuje się miejsce i okres pełnienia terytorialnej służby wojskowej oraz stanowisko służbowe występujące w etacie jednostki wojskowej przeznaczone dla żołnierza OT.

3. Do terytorialnej służby wojskowej może być powołana osoba, która spełnia następujące warunki:

- 1) posiada obywatelstwo polskie,
- 2) posiada zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia czynnej służby wojskowej,
- 3) posiada wiek co najmniej osiemnastu lat,
- 4) nie była karana za przestępstwo umyślne,
- 5) nie była przeznaczona do służby zastępczej,
- 6) nie pełni innego rodzaju czynnej służby wojskowej lub nie posiada nadanego przydziału kryzysowego,
- 7) nie jest reklamowana od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny lub w przypadku nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego w formie zbiorowej listy imiennej w jednostce przewidzianej do militaryzacji,
- 8) posiada wykształcenie:
  - a) co najmniej wyższe – w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie oficerów,
  - b) *[co najmniej średnie]* **<co najmniej średnie lub średnie branżowe>** – w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie podoficerów,
  - c) co najmniej podstawowe – w przypadku pełnienia służby na stanowisku służbowym w korpusie szeregowych

– jeżeli występują potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych.

Zmiana w lit. b w pkt 8 w ust. 3 w art. 98k wejdzie w życie z dn. 1.09.2019 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2245).

4. Powołanie do terytorialnej służby wojskowej może być również uzależnione od:

- 1) posiadania przez kandydata na żołnierza OT kwalifikacji wymaganych do zajmowania stanowiska służbowego;
- 2) posiadania orzeczenia wojskowej pracowni psychologicznej o braku przeciwwskazań do pełnienia służby na stanowiskach wymagających szczególnych predyspozycji psychofizycznych;
- 3) złożenia wniosku wraz z ankietą bezpieczeństwa o przeprowadzenie właściwego postępowania sprawdzającego, o którym mowa w art. 64 ust. 5.

5. Pierwszeństwo w powołaniu do terytorialnej służby wojskowej przysługuje:

- 1) osobom posiadającym pobyt stały (zamieszkanie) lub pobyt czasowy powyżej trzech miesięcy na obszarze dyslokacji miejsca pełnienia tej służby;
- 2) byłym żołnierzom zawodowym;
- 3) członkom proobronnych organizacji pozarządowych, które podpisały porozumienie o współpracy z Ministrem Obrony Narodowej lub dowódcami jednostek wojskowych, posiadającym rekomendacje władz tych organizacji;
- 4) absolwentom szkół realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa.

6. W przypadku osób, które wcześniej nie pełniły czynnej służby wojskowej i nie złożyły przysięgi wojskowej, powołanie może nastąpić wyłącznie na stanowisko służbowe w korpusie szeregowych.

Art. 98l. W przypadku wprowadzenia obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego nie podlegają temu obowiązkowi osoby, które zostały powołane do terytorialnej służby wojskowej i będą ją pełnić przez okres co najmniej sześciu lat.

Art. 98m. 1. Terytorialną służbę wojskową żołnierz OT pełni rotacyjnie lub dyspozycyjnie.

2. Terytorialną służbę wojskową żołnierz OT pełni rotacyjnie w jednostce wojskowej, w określonych przez dowódcę jednostki wojskowej dniach służby, co najmniej raz w miesiącu przez okres dwóch dni w czasie wolnym od pracy.

3. Terytorialną służbę wojskową żołnierz OT może pełnić rotacyjnie również w inne dni, stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych, zgodnie z rocznym wykazem sporządzonym przez dowódcę jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, uzgodnionym z tym żołnierzem.

4. Terytorialną służbę wojskową żołnierz OT pełni dyspozycyjnie poza jednostką wojskową, pozostając w gotowości do stawienia się do służby pełnionej rotacyjnie w terminie i miejscu wskazanych przez dowódcę jednostki wojskowej.

5. Żołnierze OT, którzy wcześniej nie pełnili czynnej służby wojskowej i nie złożyli przysięgi wojskowej, w pierwszym okresie pełnią terytorialną służbę wojskową rotacyjnie nieprzerwanie przez okres szesnastu dni, w ramach którego żołnierze OT odbywają szkolenie podstawowe i składają przysięgę wojskową.

6. W uzasadnionych przypadkach szkolenie podstawowe można odbyć w kilku okresach w ciągu czterech miesięcy w czasie wolnym od pracy.

7. Powołanie do terytorialnej służby wojskowej żołnierzy, o których mowa w ust. 5, następuje raz na kwartał, z określeniem miejsca stawienia się na szkolenie podstawowe. Po zakończeniu szkolenia żołnierza OT kieruje się do jednostki wojskowej w celu pełnienia dalszej służby i objęcia stanowiska służbowego.

Art. 98n. 1. W trakcie pełnienia terytorialnej służby wojskowej przez żołnierza OT dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, może kierować żołnierza OT, na jego wniosek lub za jego zgodą, na kurs, w tym kurs podoficerski lub oficerski, lub szkolenie specjalistyczne, stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych i jednostki wojskowej.

2. Żołnierz OT może być powołany do służby kandydackiej lub zawodowej służby wojskowej na zasadach określonych dla żołnierzy rezerwy, na zasadach pierwszeństwa powołania do tych służb przed innymi osobami, jeżeli pełnił terytorialną służbę wojskową przez okres co najmniej trzech lat.

Art. 98o. 1. Dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierze OT pełnią terytorialną służbę wojskową, ustala – w formie zbiorowego wykazu dla jednostki wojskowej – dni, w których w danym roku kalendarzowym służba jest pełniona rotacyjnie. Dni, w których służba jest pełniona rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa, są uwzględniane w wykazie po zakończeniu pełnienia tej służby, w formie załącznika do wykazu.

2. Wykaz sporządza się nie później niż na trzydzieści dni przed upływem roku kalendarzowego poprzedzającego rok kalendarzowy, w którym terytorialna służba wojskowa będzie pełniona rotacyjnie, i zapoznaje się z nim żołnierzy OT za pisemnym potwierdzeniem, a wyciąg z wykazu przesyła się właściwemu wojskowemu komendantowi uzupełnień.

3. Ustalenie dni, o których mowa w ust. 1, w pierwszym roku kalendarzowym pełnienia przez żołnierza OT terytorialnej służby wojskowej może nastąpić w okresie tego roku, w formie załącznika do wykazu.

4. Wykaz może być zmieniany na uzasadniony wniosek żołnierza OT albo za jego zgodą, z wyjątkiem przypadku pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

5. Żołnierz OT po zapoznaniu się z wykazem zawiadamia niezwłocznie swojego pracodawcę o dniach, w których będzie pełnił terytorialną służbę wojskową rotacyjnie, oraz o zmianach tych terminów, a także zawiadamia pracodawcę o wezwaniu go do pełnienia tej służby w innych dniach, z wyjątkiem przypadku pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

6. W przypadku wezwania żołnierza OT do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa wojskowy komendant uzupełnień niezwłocznie po otrzymaniu informacji od dowódcy jednostki wojskowej, do której żołnierz został wezwany, o stawieniu się żołnierza OT do służby zawiadamia o tym fakcie pracodawcę tego żołnierza.

7. Przed rozpoczęciem kolejnego okresu szkoleniowego, jednak nie później niż na sześć miesięcy przed przewidywanym terminem skierowania na kurs lub szkolenie specjalistyczne prowadzone w ramach terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie, dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, informuje żołnierza OT o możliwości skierowania na ten kurs lub szkolenie.

Art. 98p. 1. Dzień stawienia się żołnierza OT do terytorialnej służby wojskowej dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, stwierdza w rozkazie dziennym.

2. W pierwszym dniu pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, wyznacza żołnierza OT na stanowisko służbowe i nadaje mu przydział mobilizacyjny.

3. W czasie pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie żołnierza OT można kierować w podróż służbową, delegować do wykonywania zadań poza jednostką wojskową lub w innej jednostce wojskowej, w tym w ośrodku szkolenia, a także kierować za jego zgodą lub na jego wniosek na kurs lub szkolenie specjalistyczne oraz przenosić do innej jednostki wojskowej w celu dalszego pełnienia tej służby.

Art. 98q. 1. Żołnierz OT pełniący terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie może być wezwany przez dowódcę jednostki wojskowej, w której pełni służbę, właściwego wojskowego komendanta uzupełnień lub w sposób określony w art. 60 ust. 4 do jej pełnienia rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

2. Żołnierz OT wezwany do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa jest obowiązany stawić się do tej służby w określonym terminie i miejscu.

Art. 98r. 1. W czasie pełnienia terytorialnej służby wojskowej dyspozycyjnie żołnierz OT jest obowiązany kształcić się i doskonalić, w tym podnosić sprawność fizyczną w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań na stanowisku służbowym, a także utrzymywać stały kontakt z jednostką wojskową.

2. W czasie terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie żołnierz OT może przebywać w jednostce wojskowej za zgodą dowódcy tej jednostki. Czas ten nie zalicza się do czasu trwania terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie.

Art. 98s. 1. W czasie pełnienia terytorialnej służby wojskowej żołnierz OT podlega opiniowaniu służbowemu, w formie opinii służbowej.

2. Opiniowanie służbowe prowadzi, w formie pisemnej, przełożony żołnierza OT, zajmujący stanowisko służbowe co najmniej dowódcy kompanii lub równorzędne.

3. Opinię służbową sporządza się nie rzadziej niż raz w roku kalendarzowym, w pierwszym kwartale roku za rok poprzedni.

4. W przypadku żołnierza, który został powołany do terytorialnej służby wojskowej w ostatnim kwartale roku kalendarzowego, opinię sporządza się w kolejnym roku kalendarzowym po upływie 365 dni od dnia powołania.

5. W ramach opiniowania żołnierza OT przełożony ocenia:

- 1) cechy osobowe;
- 2) przebieg dotychczasowej służby wojskowej;
- 3) przestrzeganie dyscypliny wojskowej;
- 4) przestrzeganie przepisów o ochronie informacji niejawnych.

6. W ramach opiniowania służbowego przełożony wystawia ogólną ocenę opiniowanego żołnierza OT, wyrażoną przy zastosowaniu następującej skali ocen:

- 1) wzorowa (6);
- 2) bardzo dobra (5);
- 3) dobra (4);

- 4) dostateczna (3);
- 5) niedostateczna (2).

7. Opinia służbowa może zawierać również informacje pozwalające na określenie przydatności żołnierza OT do pełnienia służby na zajmowanym stanowisku służbowym lub innym stanowisku służbowym odpowiadającym jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom.

8. Od opinii służbowej żołnierzowi OT przysługuje odwołanie do wyższego przełożonego.

9. Odwołanie wnosi się na piśmie wraz z uzasadnieniem, za pośrednictwem przełożonego sporządzającego opinię służbową, w terminie siedmiu dni od dnia zapoznania się żołnierza OT z opinią służbową.

10. Odwołanie wniesione po terminie, o którym mowa w ust. 9, pozostawia się bez rozpatrzenia, o czym informuje się żołnierza OT.

11. W przypadku gdy przełożony, o którym mowa w ust. 9, uwzględni odwołanie żołnierza OT w całości, zmienia treść zaskarżonej opinii służbowej. Taka opinia służbowa jest ostateczna.

12. W przypadku nieuwzględnienia odwołania żołnierza OT lub uwzględnienia go w części przełożony, o którym mowa w ust. 9, przekazuje odwołanie wyższemu przełożonemu wraz z opinią służbową, od której wniesiono odwołanie, oraz swoim stanowiskiem w tej sprawie nie później niż w terminie trzech dni od dnia otrzymania odwołania.

13. Wyższy przełożony może opinię służbową, od której wniesiono odwołanie:

- 1) utrzymać w mocy;
- 2) zmienić lub uzupełnić;
- 3) uchylić i wydać nową;
- 4) uchylić, jeżeli brak było podstaw prawnych do jej wydania.

14. Wyższy przełożony może zmienić opinię służbową na niekorzyść żołnierza OT wyłącznie w przypadku ujawnienia okoliczności lub faktów mających negatywny wpływ na wynik opinii służbowej, które nie były znane opiniującemu, o którym mowa w ust. 9, w dniu wydania opinii, od której wniesiono odwołanie.

15. Opinię służbową dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, może udostępnić nieodpłatnie:

- 1) przełożonym,
- 2) wojskowemu komendantowi uzupełnień i jego przełożonym,

- 3) sądom wojskowym, powszechnym jednostkom organizacyjnym prokuratury, w których utworzono komórki organizacyjne do spraw wojskowych, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego i Żandarmerii Wojskowej,
- 4) sądom powszechnym, powszechnym jednostkom organizacyjnym prokuratury, Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu i Biuru Ochrony Rządu oraz Służbie Ochrony Państwa, jeżeli jest to niezbędne do prowadzonego przez nie postępowania

– jeżeli wymagają tego ich zadania.

16. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób oceniania żołnierzy,
- 2) wzór arkusza opinii służbowej

– uwzględniając zróżnicowany charakter służby i wykonywanych zadań w ramach jej pełnienia dyspozycyjnie lub rotacyjnie, aby wzór arkusza opinii służbowej zawierał wszystkie dane niezbędne do jej sporządzenia oraz umożliwiał opiniowanemu wypowiedzenie się w sprawie dalszego przebiegu służby, a także aby opiniowanie było oparte na zasadzie jawności dla opiniowanego.

Art. 98t. 1. Żołnierza OT zwalnia się z terytorialnej służby wojskowej z dniem jej zakończenia ustalonym w powołaniu lub przedłużeniu, o którym mowa w art. 98j ust. 2.

2. Żołnierza OT zwalnia się z terytorialnej służby wojskowej przed upływem czasu jej trwania w przypadku:

- 1) osiągnięcia wieku, w którym przestaje podlegać obowiązkowi służby wojskowej, określonego w art. 58 ust. 1 – odpowiednio do posiadanego stopnia wojskowego;
- 2) niespełniania warunków, o których mowa w art. 98k ust. 3;
- 3) utraty stopnia wojskowego albo degradacji;
- 4) prawomocnego orzeczenia kary dyscyplinarnej usunięcia z tej służby;
- 5) prawomocnego orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych;
- 6) skazania prawomocnym wyrokiem na karę ograniczenia wolności, pozbawienia wolności lub karę aresztu wojskowego;
- 7) powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego;
- 8) otrzymania w opinii służbowej ogólnej oceny niedostatecznej;

- 9) nieukończenia szkolenia podstawowego lub niezłożenia przysięgi wojskowej w przypadku żołnierzy, o których mowa w art. 98m ust. 5;
- 10) niewyrażenia zgody na zmianę stanowiska służbowego na stanowisko w innej jednostce wojskowej w przypadku rozformowania jednostki wojskowej, w której pełnił tę służbę;
- 11) niewyrażenia zgody na zmianę stanowiska służbowego w przypadku zniesienia w etacie jednostki wojskowej stanowiska służbowego, na które był wyznaczony.

3. Żołnierza OT można zwolnić z terytorialnej służby wojskowej przed upływem czasu jej trwania w przypadku:

- 1) złożenia przez niego, drogą służbową, pisemnego wniosku uzasadnionego szczególnie ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi;
- 2) zaistnienia potrzeb Sił Zbrojnych;
- 3) niestawienia się do terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie;
- 4) odmowy wydania lub cofnięcia żołnierzowi OT poświadczenia bezpieczeństwa, wszczęcia kontrolnego postępowania sprawdzającego w tej sprawie lub niewyrażenia przez żołnierza OT zgody na przeprowadzenie postępowania sprawdzającego;
- 5) odmowy przyjęcia skierowania do wojskowej komisji lekarskiej lub wojskowej pracowni psychologicznej, niezgłoszenia się do tej komisji lub pracowni w określonym terminie i miejscu albo niepoddania się badaniom, do których żołnierz OT został zobowiązany przez tę komisję lub pracownię;
- 6) otrzymania w opinii służbowej ogólnej oceny dostatecznej;
- 7) braku możliwości wyznaczenia żołnierza OT na inne stanowisko służbowe w tej samej lub innej jednostce wojskowej, odpowiadające jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom przydatnym w Siłach Zbrojnych, gdy żołnierz ten wyraził zgodę na zmianę stanowiska służbowego.

4. Żołnierza OT, o którym mowa w art. 98m ust. 5, zwolnionego z terytorialnej służby wojskowej dowódca jednostki wojskowej przenosi do rezerwy.

Art. 98u. 1. Zwolnienie żołnierza OT z terytorialnej służby wojskowej oraz fakt jego odejścia z tej służby w danym dniu jej pełnienia rotacyjnie dowódca jednostki wojskowej, w której pełni służbę, stwierdza w rozkazie dziennym, ustalając jednocześnie łączną nieprzerwaną liczbę dni pełnienia tej służby.

2. Na wniosek żołnierza OT dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, wydaje mu zaświadczenie o okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej, wskazując w nim okres i liczbę dni, w których pełnił tę służbę rotacyjnie.

Art. 98v. 1. W ramach pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie żołnierz OT jest szkolony w specjalności wojskowej odpowiadającej stanowisku służbowemu, na które został wyznaczony, oraz funkcji, która została mu powierzona.

2. Szkolenie, o którym mowa w ust. 1, może być prowadzone w centrach i ośrodkach szkolenia oraz jednostkach wojskowych.

Art. 98w. 1. Żołnierz OT pełniący terytorialną służbę wojskową rotacyjnie może być czasowo delegowany, na podstawie rozkazu dowódcy jednostki wojskowej, w której pełni służbę, do wykonywania zadań w innej jednostce wojskowej.

2. Okres delegowania nie może przekraczać jednorazowo dwóch dni, a w przypadku wyrażenia zgody przez żołnierza OT – trzech miesięcy.

Art. 98x. 1. Żołnierz OT pełniący terytorialną służbę wojskową rotacyjnie może być skierowany w podróż służbową.

2. W krajową podróż służbową żołnierza OT kieruje dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę.

3. W zagraniczną podróż służbową żołnierza OT, za jego zgodą i na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, kieruje dowódca brygady lub Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej.

4. Zagraniczną podróż służbową żołnierz OT odbywa w obecności i pod nadzorem żołnierza zawodowego.

5. Żołnierzowi OT, który odbył podróż służbową w godzinach nocnych, przysługuje bezpośrednio po zakończeniu podróży co najmniej sześć godzin odpoczynku.

Art. 98y. 1. Żołnierz OT może zostać przeniesiony, z urzędu lub na swój wniosek, do innej jednostki wojskowej Wojsk Obrony Terytorialnej.

2. Przeniesienie żołnierza OT do innej jednostki wojskowej może nastąpić z urzędu, w szczególności:

- 1) ze względów szkoleniowych;
- 2) w celu uzupełnienia potrzeb etatowych innych jednostek wojskowych;
- 3) w razie rozformowania jednostki wojskowej;
- 4) w razie zmniejszenia stanu etatowego jednostki wojskowej.

Art. 98z. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowy tryb powoływania do terytorialnej służby wojskowej,
- 2) wzór wniosku o powołanie do terytorialnej służby wojskowej,
- 3) dokumenty składane wraz z wnioskiem, o którym mowa w pkt 2,

- 4) szczegółowy sposób pełnienia terytorialnej służby wojskowej
– uwzględniając potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych i przeznaczenie Wojsk Obrony Terytorialnej.

Rozdział 5

Ćwiczenia wojskowe i okresowa służba wojskowa

Art. 99. 1. Żołnierzem rezerwy jest osoba, która złożyła przysięgę wojskową i została przeniesiona do rezerwy po zwolnieniu z czynnej służby wojskowej, w tym z zawodowej służby wojskowej lub ze służby kandydackiej, jeżeli w dalszym ciągu podlega obowiązkowi służby wojskowej.

2. Osobom, o których mowa w ust. 1, przysługuje tytuł żołnierza rezerwy.

Art. 99a. 1. Żołnierze rezerwy, którym nadano przydziały kryzysowe, tworzą Narodowe Siły Rezerwowe.

2. Nadanie przydziału kryzysowego żołnierzowi w czynnej służbie wojskowej oraz żołnierzowi pełniącemu zawodową służbę wojskową lub służbę kandydacką następuje nie wcześniej niż z dniem jego zwolnienia z tej służby, ze skutkiem następującym po dniu zwolnienia.

3. Przydział kryzysowy nadaje się na okres od dwóch do sześciu lat albo na okres zawieszenia, o którym mowa w art. 58 ust. 3a, z możliwością jego ponownego nadania. Jeżeli przydział kryzysowy nie został ponownie nadany, zmieniony lub uchylony, wygasa on z mocy prawa po upływie okresu, na który go nadano.

4. Przydziały kryzysowe nadaje oraz uchyla wojskowy komendant uzupełnień, w porozumieniu z dowódcą jednostki wojskowej.

5. Nadanie przydziału kryzysowego następuje w formie karty przydziału kryzysowego stanowiącej decyzję administracyjną. W karcie przydziału kryzysowego nie podaje się uzasadnienia.

6. Nadanie przydziału kryzysowego jest tożsame z nadaniem przydziału mobilizacyjnego na to samo stanowisko służbowe występujące również w czasie wojny, o ile nie zostanie nadany przydział mobilizacyjny na inne stanowisko służbowe.

7. Kartę przydziału kryzysowego wojskowy komendant uzupełnień doręcza w trybie, o którym mowa w art. 52, albo w trybie określonym w art. 39 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego. Kartę przydziału kryzysowego można również doręczyć żołnierzom rezerwy w dniu zawarcia kontraktu a żołnierzom, o których mowa w ust. 2, w dniu zwolnienia ze służby wojskowej,

w jednostce wojskowej, w tym w szkole wojskowej i ośrodku szkolenia. Pracownikom zatrudnionym w jednostkach wojskowych kartę przydziału kryzysowego można doręczyć także w miejscu pracy.

8. Do czasu wygaśnięcia lub uchYLENIA przydziału kryzysowego żołnierz rezerwy jest obowiązany do wykonywania obowiązków wynikających z tego przydziału.

9. Zmiana przydziału kryzysowego żołnierzowi rezerwy może nastąpić, za zgodą lub na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, jeżeli takie są potrzeby Sił Zbrojnych, w szczególności w przypadku konieczności wyznaczenia żołnierza na inne stanowisko służbowe:

- 1) w ramach stanowisk określonych w kontrakcie;
- 2) w związku z mianowaniem na wyższy stopień wojskowy;
- 3) w innej jednostce wojskowej, w przypadku rozformowania jednostki wojskowej, w której posiadał dotychczasowy przydział kryzysowy;
- 4) w przypadku zniesienia w etacie jednostki wojskowej stanowiska służbowego, na które posiadał dotychczasowy przydział kryzysowy;
- 5) w przypadku utraty lub niezyskania uprawnień lub kwalifikacji zawodowych wymaganych na dotychczasowym stanowisku służbowym, o ile występuje potrzeba zmiany przydziału kryzysowego na stanowisko, na którym są wymagane inne uprawnienia lub kwalifikacje;
- 6) w przypadku podwyższenia dotychczasowych lub nabycia nowych uprawnień lub kwalifikacji zawodowych wymaganych lub przydatnych na innym stanowisku;
- 7) w przypadku złożenia wniosku w tej sprawie przez żołnierza rezerwy.

10. Zmiana przydziału kryzysowego nie wymaga zawarcia kolejnego kontraktu, o ile następuje w okresie i na czas obowiązywania kontraktu. W przypadku zmiany przydziału kryzysowego na stanowisko służbowe występujące w innej jednostce wojskowej niż określona w zawartym kontrakcie wymagana jest zgoda lub wniosek żołnierza rezerwy.

11. UchYLENIE przydziału kryzysowego żołnierzowi rezerwy następuje w przypadku:

- 1) zrzeczenia się obywatelstwa polskiego;
- 2) osiągnięcia wieku, w którym przestaje podlegać obowiązkowi służby wojskowej, określonego w art. 58 ust. 1 – odpowiednio do posiadanego stopnia wojskowego;

- 3) wyboru na senatora albo posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, na kierownicze stanowisko państwowe oraz do organów wykonawczych samorządu terytorialnego;
- 4) uznania ze względu na stan zdrowia za czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej lub niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju albo za trwale i całkowicie niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- 5) utraty stopnia wojskowego albo degradacji;
- 6) zwolnienia z okresowej służby wojskowej w wyniku prawomocnego orzeczenia kary dyscyplinarnej usunięcia z tej służby;
- 7) prawomocnego orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych;
- 8) skazania prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności albo karę aresztu wojskowego bez warunkowego zawieszenia jej wykonania;
- 9) powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego;
- 9a) powołania do terytorialnej służby wojskowej;
- 10) niewyrażenia przez żołnierza rezerwy zgody na zmianę przydziału kryzysowego na stanowisko służbowe w innej jednostce wojskowej w przypadku rozformowania jednostki wojskowej, w której posiadał dotychczasowy przydział kryzysowy;
- 11) niewyrażenia przez żołnierza rezerwy zgody na zmianę przydziału kryzysowego na inne stanowisko służbowe w przypadku zniesienia w etacie jednostki wojskowej stanowiska służbowego, na które posiadał dotychczasowy przydział kryzysowy;
- 12) zaistnienia okoliczności wyłączających możliwość nadania przydziału kryzysowego oraz utraty lub niezyskania uprawnień lub kwalifikacji zawodowych wymaganych na stanowisku służbowym oraz jeżeli nie występuje potrzeba zmiany przydziału kryzysowego na inne stanowisko.

12. Uchylenie przydziału kryzysowego żołnierzowi rezerwy może nastąpić, za zgodą lub na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, w przypadku:

- 1) odmowy przyjęcia skierowania do wojskowej komisji lekarskiej lub wojskowej pracowni psychologicznej, niezgłoszenia się do tej komisji lub pracowni w określonym terminie i miejscu albo niepoddania się badaniom, do których żołnierz rezerwy został zobowiązany przez tę komisję lub pracownię;

- 2) odmowy przyjęcia lub nieodebrania karty powołania albo niestawienia się w przypadku powołania do czynnej służby wojskowej w określonym terminie i miejscu w celu odbycia ćwiczeń wojskowych lub okresowej służby wojskowej;
- 3) skazania prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności albo karę aresztu wojskowego z warunkowym zawieszeniem wykonania tej kary;
- 4) odmowy wydania lub cofnięcia żołnierzowi rezerwy wymaganego poświadczenia bezpieczeństwa albo odmowy wyrażenia zgody na przeprowadzenie postępowania sprawdzającego;
- 5) w przypadkach, o których mowa w ust. 11 pkt 10 i 11, jeżeli brak jest możliwości zmiany przydziału kryzysowego żołnierzowi rezerwy na inne stanowisko służbowe w tej samej lub innej jednostce wojskowej, odpowiadające jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom przydatnym w Siłach Zbrojnych;
- 6) wniosku żołnierza rezerwy uzasadnionego szczególnie ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi;
- 7) wydania opinii służbowej stwierdzającej nieprzydatność żołnierza rezerwy do pełnienia służby na zajmowanym stanowisku służbowym lub innym stanowisku służbowym odpowiadającym jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom.

13. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb nadawania, zmiany i uchylania przydziałów kryzysowych, uwzględniając współdziałanie wojskowego komendanta uzupełnień i dowódcy jednostki wojskowej przy realizacji czynności związanych z nadawaniem i uchylaniem przydziałów kryzysowych oraz wymóg udokumentowania okoliczności powodujących ich nadanie, zmianę lub uchylenie;
- 2) wzór karty przydziału kryzysowego zawierającej datę jej wydania, organ wydający, dane osobowe żołnierza rezerwy, w tym stopień wojskowy, imię i nazwisko, dane jednostki wojskowej wraz z nazwą, adresem, pododdziałem, przydział kryzysowy oraz informacje o sposobie postępowania w razie utraty karty.

Art. 99b. (uchylony)

Art. 100. 1. Obowiązek służby wojskowej żołnierzy rezerwy w czasie pokoju polega na odbywaniu ćwiczeń wojskowych oraz pełnieniu okresowej służby wojskowej.

1a. Obowiązek służby wojskowej w czasie pokoju osób przeniesionych do rezerwy niebędących żołnierzami rezerwy polega na odbywaniu ćwiczeń wojskowych.

2. Na ćwiczenia wojskowe można powołać:

- 1) żołnierzy rezerwy posiadających nadane przydziały kryzysowe;
- 2) żołnierzy rezerwy, na ich wniosek lub za ich zgodą, w drodze ochotniczego zgłoszenia się na te ćwiczenia, jeżeli przemawiają za tym potrzeby Sił Zbrojnych;
- 3) osoby przeniesione do rezerwy niebędące żołnierzami rezerwy, które ochotniczo zgłosiły się do odbycia ćwiczeń wojskowych, jeżeli przemawiają za tym potrzeby Sił Zbrojnych.

3. Na ćwiczenia wojskowe i do okresowej służby wojskowej nie powołuje się żołnierzy rezerwy, którzy:

- 1) prowadzą własną kampanię wyborczą w przypadku kandydowania do organów, o których mowa w art. 65 ust. 4 – w czasie jej trwania;
- 2) zostali wybrani na posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, albo senatora – w czasie trwania kadencji;
- 3) zostali przeznaczeni do odbycia służby zastępczej lub odbyli tę służbę.

4. Na ćwiczenia wojskowe nie powołuje się osób niebędących żołnierzami rezerwy, które:

- 1) prowadzą własną kampanię wyborczą w przypadku kandydowania do organów, o których mowa w art. 65 ust. 4 – w czasie jej trwania;
- 2) zostały wybrane na senatora albo posła, w tym do Parlamentu Europejskiego – w czasie trwania kadencji;
- 3) zostały przeznaczone do odbycia służby zastępczej lub odbyły tę służbę.

Art. 101. 1. Ćwiczenia wojskowe mogą być odbywane jako:

- 1) jednodniowe;
- 2) krótkotrwałe – trwające nieprzerwanie do trzydziestu dni;
- 3) długotrwałe – trwające nieprzerwanie do dziewięćdziesięciu dni;
- 4) rotacyjne – trwające łącznie do trzydziestu dni i odbywane z przerwami w określonych dniach w ciągu danego roku kalendarzowego.

2. Żołnierze rezerwy posiadający nadane przydziały kryzysowe:

- 1) odbywają corocznie ćwiczenia wojskowe rotacyjne;
- 2) mogą odbywać ćwiczenia wojskowe w trybie natychmiastowego stawiennictwa, nie częściej jednak niż jeden raz w ciągu roku kalendarzowego, a w razie

powołania na te ćwiczenia odbyty ich okres zalicza się do czasu trwania ćwiczeń wojskowych rotacyjnych;

- 3) mogą zostać zobowiązani do odbycia, w okresie obowiązywania przydziału kryzysowego, ćwiczeń wojskowych krótkotrwałych;
- 3a) mogą zostać zobowiązani do odbycia jeden raz przez cały okres pozostawania na przydziałach kryzysowych ćwiczeń wojskowych długotrwałych;
- 4) na ich wniosek lub za ich zgodą mogą odbywać ćwiczenia wojskowe krótkotrwałe i długotrwałe, jeżeli takie są potrzeby Sił Zbrojnych;
- 5) na ich wniosek lub za ich zgodą mogą odbywać, w dniach wolnych od pracy, ćwiczenia wojskowe jednodniowe, jeżeli w danym roku kalendarzowym został wyczerpany limit dni przeznaczonych na ćwiczenia wojskowe rotacyjne.

2a. O możliwości powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych, o których mowa w ust. 2 pkt 3a, wojskowy komendant uzupełnień lub dowódca jednostki wojskowej informuje żołnierza rezerwy posiadającego nadany przydział kryzysowy co najmniej przed rozpoczęciem kolejnego okresu szkoleniowego, jednak nie później niż na sześć miesięcy przed przewidywanym terminem powołania na te ćwiczenia.

3. Żołnierze rezerwy, za ich zgodą, w drodze ochotniczego zgłoszenia się na potrzeby zawarcia kontraktu w celu nadania przydziału kryzysowego, mogą odbywać ćwiczenia wojskowe krótkotrwałe albo długotrwałe.

4. Na ćwiczenia wojskowe mogą zostać powołani żołnierze rezerwy i osoby przeniesione do rezerwy niebędące żołnierzami rezerwy w wyniku ochotniczego zgłoszenia się.

5. W przypadkach, o których mowa w ust. 2 pkt 1–3 i ust. 10, powołanie na ćwiczenie wojskowe nie wymaga wniosku lub zgody żołnierzy rezerwy i osób przeniesionych do rezerwy niebędących żołnierzami rezerwy.

6. Żołnierzy rezerwy zwalnia się z ćwiczeń wojskowych po upływie czasu ich trwania określonego w karcie powołania.

7. Żołnierzy rezerwy powołanych na ćwiczenia wojskowe w trybie natychmiastowego stawiennictwa zwalnia się z tych ćwiczeń po ustaniu przyczyn ich powołania.

8. Żołnierzy rezerwy zwalnia się z ćwiczeń wojskowych przed ich odbyciem w przypadku uchylecia ich przydziałów kryzysowych.

9. Żołnierzy rezerwy można zwolnić z ćwiczeń wojskowych przed ich odbyciem również w przypadku wystąpienia okoliczności uzasadniających uchylecie przydziału kryzysowego.

10. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może wprowadzić obowiązkowe ćwiczenia wojskowe dla żołnierzy rezerwy i osób przeniesionych do rezerwy niebędących żołnierzami rezerwy w przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub wystąpienia potrzeb Sił Zbrojnych, a także w okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego, uwzględniając cel wprowadzania ćwiczeń wojskowych, kategorie osób objętych obowiązkiem ich odbycia, a także okres, na który wprowadza się ten obowiązek.

Art. 101a. 1. Żołnierz rezerwy może ochotniczo zgłaszać się do odbycia ćwiczeń wojskowych, w tym odbywanych w składzie jednostki wojskowej poza granicami państwa, przez złożenie wniosku do wojskowego komendanta uzupełnień.

2. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 1, nie powoduje obowiązku powołania żołnierza rezerwy do odbycia ćwiczeń wojskowych i jest traktowane jako jego zgoda na powołanie w każdym czasie, jednak nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia złożenia wniosku.

3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach ochotniczego zgłaszania się do odbycia ćwiczeń wojskowych, uwzględniając kwalifikacje ochotników przydatne w czynnej służbie wojskowej oraz potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych.

Art. 101b. 1. Żołnierze rezerwy odbywają ćwiczenia wojskowe w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych, a w przypadkach uzasadnionych potrzebami szkoleniowymi mogą je odbywać również w uczelniach wojskowych, szkołach podoficerskich i ośrodkach szkolenia.

2. Żołnierze rezerwy mogą odbywać ćwiczenia wojskowe również w innych niż określone w ust. 1 jednostkach organizacyjnych podporządkowanych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych, wykonujących zadania w zakresie spraw mobilizacyjnych oraz szkolenia żołnierzy rezerwy, jeżeli jednostkami tymi kierują lub w celu wykonywania tych zadań w jednostkach tych pełnią czynną służbę wojskową żołnierze zawodowi.

3. W przypadku prowadzenia ćwiczeń wojskowych w jednostkach organizacyjnych, o których mowa w ust. 2, właściwym do wykonywania czynności określonych dla dowódcy jednostki wojskowej w zakresie ćwiczeń wojskowych żołnierzy rezerwy jest kierownik jednostki organizacyjnej, jeżeli jest żołnierzem zawodowym, a w innym przypadku żołnierz zawodowy pełniący czynną służbę

wojskową w tej jednostce, wyznaczony do realizacji zadań w zakresie spraw mobilizacyjnych oraz szkolenia żołnierzy rezerwy.

Art. 101c. 1. Dowódca jednostki wojskowej, do której żołnierze rezerwy posiadają nadane przydziały kryzysowe, ustala – w formie zbiorowego wykazu dla jednostki wojskowej – dni, w których w danym roku kalendarzowym są odbywane przez nich ćwiczenia wojskowe rotacyjne. Wykaz ten nie obejmuje ćwiczeń wojskowych prowadzonych w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

2. Wykaz, o którym mowa w ust. 1, sporządza się nie później niż na trzydzieści dni przed upływem roku kalendarzowego poprzedzającego rok kalendarzowy, w którym będą odbywane ćwiczenia wojskowe rotacyjne, i zapoznaje z nim, za pisemnym potwierdzeniem, żołnierzy rezerwy, a wyciąg z tego wykazu przesyła wojskowemu komendantowi uzupełnień w celu powołania tych żołnierzy na ćwiczenia wojskowe.

3. Ustalenie dni, o których mowa w ust. 1, w pierwszym roku kalendarzowym, w którym nadano żołnierzowi rezerwy przydział kryzysowy, może nastąpić w ciągu tego samego roku w formie załącznika do wykazu.

4. Wykaz, o którym mowa w ust. 1, może być zmieniany na wniosek żołnierza, w tym w przypadku uzasadnionym jego sytuacją rodzinną i zawodową, a także za jego zgodą, z wyjątkiem zmian wynikających z przeprowadzenia ćwiczeń wojskowych w trybie natychmiastowego stawiennictwa oraz pełnienia okresowej służby wojskowej.

5. Żołnierz rezerwy, po zapoznaniu się z wykazem, o którym mowa w ust. 1, informuje niezwłocznie swojego pracodawcę o dniach, w których będzie odbywał ćwiczenia wojskowe rotacyjne, oraz o zmianach w wykazie, o których mowa w ust. 4, a także powiadamia go o powołaniu na te ćwiczenia.

Art. 102. (uchylony)

Art. 103. 1. Łączny czas trwania ćwiczeń wojskowych przez cały okres pozostawania żołnierza w rezerwie nie może przekraczać:

- 1) dla szeregowych, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową – dwunastu miesięcy;
- 2) dla szeregowych, którzy nie odbyli zasadniczej służby wojskowej – piętnastu miesięcy;
- 3) dla podoficerów – osiemnastu miesięcy;
- 4) dla oficerów – dwudziestu jeden miesięcy.

2. Ćwiczenia wojskowe odbyte w stopniu szeregowego lub w stopniu podoficerskim zalicza się do łącznego czasu ćwiczeń wojskowych ustalonego dla oficerów.

Art. 104. 1. Czas trwania ćwiczeń wojskowych nie może przekraczać łącznie dziewięćdziesięciu dni w ciągu roku.

2. Żołnierz rezerwy może odbywać ćwiczenia wojskowe trwające do dwudziestu czterech godzin nie więcej niż trzy razy w roku, a pozostałe ćwiczenia raz w roku. Niezależnie od tych ćwiczeń żołnierz rezerwy może odbywać nie więcej niż jeden raz w roku ćwiczenia wojskowe prowadzone w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej i bojowej jednostek wojskowych.

3. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa, Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może przedłużyć czas trwania ćwiczeń wojskowych o okres nieprzekraczający łącznie sześciu miesięcy w ciągu roku.

Art. 105. Przepisów art. 103 i art. 104 nie stosuje się do ćwiczeń wojskowych związanych z udziałem w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcjami poszukiwawczymi oraz ratowania życia ludzkiego, a także ćwiczeń, na które powołanie nastąpiło w wyniku ochotniczego zgłoszenia się żołnierza rezerwy lub wykonywania obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych.

Art. 106. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb powoływania na ćwiczenia wojskowe i zwalniania z tych ćwiczeń,
  - 2) sposób odbywania ćwiczeń wojskowych, a także ich liczbę i czas trwania dla poszczególnych grup żołnierzy rezerwy, stosownie do stopnia i rodzaju wykształcenia wojskowego oraz wykształcenia,
  - 3) sposób i tryb postępowania organów wojskowych podczas odbywania ćwiczeń wojskowych w zakresie przyjmowania żołnierzy rezerwy i innych osób do służby wojskowej, wyznaczania na stanowiska służbowe, zmiany stanowisk służbowych i zwalniania żołnierzy ze stanowisk służbowych, przenoszenia do innych jednostek wojskowych, delegowania i podróży służbowych
- uwzględniając potrzeby uzupełnieniowe Sił Zbrojnych, w tym Narodowych Sił Rezerwowych, zróżnicowane okresy szkolenia w jednostkach wojskowych, konieczność zapewnienia sprawnego przyjęcia osób powołanych do odbycia tych ćwiczeń oraz cel dokonywania tych czynności.

Art. 107. Duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, oraz członkowie zakonów mogą być powoływani do odbywania ćwiczeń wojskowych tylko w celu przeszkolenia do pełnienia funkcji kapelana wojskowego, za zgodą właściwego przełożonego kościelnego.

Art. 108. 1. Okresową służbę wojskową pełni się w przypadkach uzasadnionych potrzebami obrony państwa, potrzebami Sił Zbrojnych lub zarządzania kryzysowego, zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działań antyterrorystycznych, ochrony mienia, akcji poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczania terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwiania, a także wykonywania zadań przez Siły Zbrojne poza granicami państwa.

2. Okresową służbę wojskową pełni się w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych, a w przypadku wyznaczenia lub skierowania do służby, o której mowa w ust. 5, również na stanowiskach służbowych lub funkcjach wojskowych występujących poza tymi jednostkami lub związkami.

3. Żołnierza rezerwy pełniącego okresową służbę wojskową wyznacza się na stanowiska służbowe lub funkcje wojskowe określone w etacie jednostki wojskowej.

4. Żołnierza rezerwy pełniącego okresową służbę wojskową można przenosić do innej jednostki wojskowej, delegować lub kierować w podróż służbową, jeżeli przemawiają za tym względy służbowe, w tym w szczególności szkoleniowe lub związane z wykonywaniem zadań przez jednostki wojskowe, w tym o charakterze reprezentacyjnym.

5. W ramach okresowej służby wojskowej żołnierz rezerwy może być wyznaczony lub skierowany do pełnienia tej służby poza granicami państwa. Zobowiązanie żołnierza rezerwy do pełnienia służby poza granicami państwa, o którym mowa w art. 59b ust. 5 pkt 9, stanowi jednocześnie pisemną zgodę, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa.

5a. Wyznaczenie lub skierowanie, w ramach okresowej służby wojskowej, żołnierza rezerwy posiadającego nadany przydział kryzysowy do pełnienia tej służby poza granicami państwa nie wymaga zmiany lub uchylecia dotychczasowego i nadania nowego przydziału kryzysowego.

5b. Wyznaczenie lub skierowanie, w ramach okresowej służby wojskowej, żołnierza rezerwy nieposiadającego nadanego przydziału kryzysowego do pełnienia

tej służby poza granicami państwa może nastąpić za pisemną zgodą lub na wniosek tego żołnierza.

6. Czas trwania okresowej służby wojskowej nie może przekraczać łącznie dwudziestu czterech miesięcy. Czas ten może zostać wydłużony za zgodą żołnierza rezerwy łącznie nie dłużej niż do czterdziestu ośmiu miesięcy przez:

- 1) dowódcę jednostki wojskowej – w trakcie pełnienia tej służby;
- 2) wojskowego komendanta uzupełnień – przed powołaniem do jej pełnienia.

7. Czas pełnienia okresowej służby wojskowej żołnierzy skierowanych do pełnienia służby poza granicami państwa nie może jednorazowo trwać dłużej niż dziewięć miesięcy. Czas ten jest liczony od dnia przekroczenia granicy państwowej do dnia przekroczenia tej granicy w drodze powrotnej po zakończeniu służby.

8. Żołnierza rezerwy zwalnia się z okresowej służby wojskowej po ustaniu przyczyny powołania go do tej służby, nie później jednak niż po upływie czasu, o którym mowa w ust. 6 lub 7.

9. Żołnierza rezerwy posiadającego nadany przydział kryzysowy zwalnia się z okresowej służby wojskowej przed upływem czasu, o którym mowa w ust. 6, również w przypadku uchylecia jego przydziału kryzysowego lub wystąpienia okoliczności uzasadniających jego uchylenie.

10. (uchylony)

11. W roku kalendarzowym, w którym żołnierz rezerwy pełnił okresową służbę wojskową, dowódca jednostki wojskowej może zwolnić tego żołnierza z odbywania ćwiczeń wojskowych, z wyjątkiem ćwiczeń prowadzonych w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

12. Żołnierzom rezerwy pełniącym okresową służbę wojskową przysługują, odpowiednio do posiadanego stopnia wojskowego, uprawnienia żołnierzy pełniących kontraktową zawodową służbę wojskową, o której mowa w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

13. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, sposób pełnienia okresowej służby wojskowej oraz tryb postępowania organów wojskowych w zakresie przyjmowania żołnierzy rezerwy do okresowej służby wojskowej, wyznaczania na stanowiska służbowe, zmiany stanowisk służbowych i zwalniania żołnierzy ze stanowisk służbowych, przenoszenia do innych jednostek wojskowych, delegowania i podróży służbowych, w tym wyznaczania i kierowania do pełnienia służby poza granicami państwa, uwzględniając konieczność zapewnienia sprawnego

przyjęcia osób powołanych do odbycia tej służby oraz cel dokonywania tych czynności.

Rozdział 6

Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny

Art. 108a. 1. W czasie odbywania ćwiczeń wojskowych i w czasie trwania okresowej służby wojskowej żołnierz rezerwy podlega opiniowaniu służbowemu w formie opinii służbowej.

2. Opiniowanie służbowe prowadzi w formie pisemnej przełożony żołnierza zajmujący stanowisko służbowe co najmniej dowódca kompanii lub równorzędne.

3. Opinia służbowa żołnierza rezerwy zawiera ocenę przebiegu jego dotychczasowej służby wojskowej, w tym ocenę wykonywania przez niego zadań służbowych i przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz przepisów o ochronie informacji niejawnych, oraz określa jego cechy osobowe, predyspozycje i uzdolnienia, a także może zawierać informacje pozwalające na określenie możliwości dalszego wykorzystania żołnierza rezerwy w ramach powszechnego obowiązku obrony, w tym na potrzeby Narodowych Sił Rezerwowych.

4. W przypadku żołnierzy rezerwy posiadających nadane przydziały kryzysowe opinia służbowa zawiera również informacje pozwalające na określenie przydatności żołnierza do pełnienia służby na zajmowanym stanowisku służbowym lub innym stanowisku służbowym odpowiadającym jego przygotowaniu zawodowemu oraz kwalifikacjom i umiejętnościom w tej samej lub innej jednostce wojskowej.

5. W przypadku żołnierzy rezerwy posiadających nadane przydziały kryzysowe opiniowanie służbowe można prowadzić również poza służbą wojskową, w szczególności na potrzeby zmiany przydziału kryzysowego, powołania do zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej, mianowania na wyższy stopień wojskowy lub przyznania wyróżnienia.

6. Od opinii służbowej żołnierzowi rezerwy przysługuje odwołanie do bezpośredniego przełożonego sporządzającego tę opinię.

7. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób i tryb opiniowania służbowego, w tym metodologię dokonywania oceny w opiniowaniu służbowym i skalę ocen,
- 2) tryb postępowania odwoławczego od opinii służbowej,
- 3) wzór arkusza opinii służbowej

– uwzględniając konieczność uzyskania informacji w zakresie przydatności żołnierza do dalszej służby wojskowej oraz prawo żołnierza do wniesienia odwołania od opinii służbowej.

Art. 109. 1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby uznane za zdolne do służby wojskowej, niezależnie od ich przeznaczenia, mogą być w każdym czasie powołane do czynnej służby wojskowej.

2. Do czynnej służby wojskowej mogą być powołane również inne osoby, które zgłosiły się do pełnienia tej służby w drodze zaciągu ochotniczego.

2a. Zaciąg ochotniczy przeprowadza wojskowy komendant uzupełnień właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego ochotnika, trwającego ponad trzy miesiące.

2b. Obywatele polscy mający stałe miejsce zamieszkania za granicą w sprawach zaciągu ochotniczego zgłaszają się do polskich przedstawicielstw dyplomatycznych.

2c. W ramach zaciągu ochotniczego nie powołuje się do czynnej służby wojskowej osób, które na podstawie odrębnych przepisów nie podlegają obowiązkowi tej służby w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

3. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przeprowadzania zaciągu ochotniczego, z uwzględnieniem sytuacji, w których przeprowadzany będzie zaciąg, sposobu ogłaszania zaciągu, warunków, jakie muszą spełniać osoby podejmujące zaciąg, oraz sposobu postępowania z osobami zgłaszającymi się w ramach zaciągu ochotniczego bezpośrednio do dowódców jednostek wojskowych.

Art. 109a. 1. Osoby posiadające przydział mobilizacyjny są obowiązane w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny stawić się w miejscu i czasie określonych w karcie mobilizacyjnej. Osoby posiadające pracowniczy przydział mobilizacyjny są obowiązane stawić się w miejscu i czasie określonych w karcie mobilizacyjnej, w razie ogłoszenia mobilizacji, w czasie stanu wojennego oraz w czasie wojny.

2. Żołnierze rezerwy, o których mowa w art. 59a ust. 1, stają się z mocy prawa po ogłoszeniu mobilizacji lub w czasie wojny żołnierzami w czynnej służbie wojskowej z chwilą stawienia się do tej służby w określonym miejscu i czasie.

3. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny dotychczasowy stosunek pracy pracownika, któremu nadano pracowniczy przydział mobilizacyjny do jednostki wojskowej, z dniem jego stawienia się do tej jednostki, określonym w karcie

mobilizacyjnej, ulega zawieszeniu na czas wykonywania zadań wynikających z przydziału nie dłużej niż na czas do dnia ogłoszenia demobilizacji.

4. Z dniem ogłoszenia mobilizacji lub z dniem, w którym rozpoczyna się czas wojny, określonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 4a, dowódca jednostki wojskowej rozwiązuje stosunek pracy z pracownikiem tej jednostki, któremu nie nadano pracowniczego przydziału mobilizacyjnego. Pracownikowi temu wypłaca się świadczenia należne pracownikom z tytułu rozwiązania z nimi stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy.

5. Pracownik, o którym mowa w ust. 3, oraz inna osoba niebędąca pracownikiem po stawieniu się w jednostce wojskowej w dniu określonym w karcie mobilizacyjnej, staje się z mocy prawa osobą cywilną wchodzącą w skład personelu Sił Zbrojnych, w rozumieniu obowiązujących Rzeczpospolitą Polską przepisów prawa międzynarodowego.

6. Do osób świadczących po ogłoszeniu mobilizacji, w stanie wojennym lub w dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny, określonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 4a, pracę w jednostkach wojskowych na podstawie pracowniczego przydziału mobilizacyjnego, w tym w zakresie ich obowiązków i uprawnień, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych. Do osób tych nie stosuje się przepisów dotyczących powszechnego obowiązku wykonywania pracy, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1932).

Art. 110. Żołnierze odbywający czynną służbę wojskową w dniu ogłoszenia mobilizacji lub w dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny, określonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 4a, a także żołnierze powołani do tej służby na podstawie art. 109 i art. 109a ust. 2 pozostają w czynnej służbie wojskowej do czasu zwolnienia.

Art. 111. 1. Żołnierze powołani do czynnej służby wojskowej mogą być przeznaczeni do pełnienia tej służby w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych.

2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb przeznaczania żołnierzy do służby w jednostkach zmilitaryzowanych,

z uwzględnieniem sytuacji i czasu, w których następuje nadanie przeznaczenia do służby, oraz określeniem rodzajów jednostek, w których służba ta jest odbywana.

Art. 112. 1. Duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, mogą być powołani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych.

2. Słuchacze seminariów i szkół duchownych oraz członkowie zakonów mogą być powołani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

Art. 112a. 1. Przeprowadzenie kwalifikacji wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny zarządza Minister Obrony Narodowej.

2. Do przeprowadzania kwalifikacji wojskowej są właściwi szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych.

3. Szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych powołują powiatowe i wojewódzkie komisje lekarskie.

4. Orzeczenia powiatowych komisji lekarskich są ostateczne.

5. Orzeczenie powiatowej komisji lekarskiej może być zmienione lub uchylone przez wojewódzką komisję lekarską tylko w trybie nadzoru, jeżeli zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa lub jest oczywiście błędne.

6. Do przeprowadzenia kwalifikacji wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny stosuje się odpowiednio przepisy art. 32–33 i art. 48 oraz przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 43, z zastrzeżeniem, że przewidziane w tych przepisach kompetencje starosty oraz wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługują wojskowemu komendantowi uzupełnień.

Art. 113. (uchylony)

Art. 114. (uchylony)

Art. 115. Odroczenia czynnej służby wojskowej udziela się tylko ze względu na stan zdrowia, na czas ustalony przez powiatową komisję lekarską, nie dłuższy jednak niż sześć miesięcy. Po upływie tego okresu osoba, korzystająca z odroczenia, obowiązana jest stawić się ponownie przed właściwą komisją lekarską.

Art. 116. 1. Nie powołuje się do czynnej służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osób, które zostały zwolnione z obowiązku pełnienia tej służby w drodze reklamowania.

2. Reklamowania, o którym mowa w ust. 1, dokonuje wojskowy komendant uzupełnień, a w przypadku żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową dowódca jednostki wojskowej.

3. Reklamowanie prowadzi się również w czasie pokoju.

4. Reklamowanie następuje:

- 1) z urzędu i dotyczy osób, które:
  - a) wykonują mandat posła, senatora lub radnego,
  - b) zajmują kierownicze stanowiska państwowe określone w art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1998 oraz z 2018 r. poz. 650 i 1000) lub stanowiska organów administracji publicznej w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego,
  - c) ze względu na posiadane kwalifikacje lub zajmowane stanowiska są niezbędne dla zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa;
- 2) na wniosek i dotyczy osób, których powołanie do czynnej służby wojskowej, o której mowa w ust. 1, groziłoby zaprzestaniem lub poważnym zakłóceniem pracy urzędu państwowego lub samorządowego albo działalności gospodarczej przedsiębiorcy, niezbędnej dla zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa.

5. Podstawę reklamowania z urzędu stanowi pisemne zawiadomienie (imienny wykaz osób) przekazane przez Kancelarię Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Kancelarię Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz kierowników urzędów jednostek samorządu terytorialnego w stosunku do osób, o których mowa w ust. 4 pkt 1 lit. a, lub kierowników urzędów państwowych lub urzędów jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców, pracodawców lub innych podmiotów uprawnionych do zatrudnienia lub nawiązania stosunku służbowego w stosunku do osób, o których mowa w ust. 4 pkt 1 lit. b i c.

6. Podstawę reklamowania na wniosek stanowi pisemny udokumentowany wniosek kierowników urzędów państwowych lub samorządowych albo przedsiębiorców w stosunku do osób, o których mowa w ust. 4 pkt 2.

7. Reklamowanie stanowi czynność materialno-techniczną podlegającą wpisowi lub zamieszczeniu w ewidencji wojskowej.

8. Odmowa dokonania reklamowania na wniosek lub jej uchylenie, w czasie pokoju stanowi decyzję administracyjną, od której służy wnioskodawcy odwołanie do szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego.

9. W przypadku ustania przyczyn reklamowania, wygasa ono z mocy prawa.

10. Odmowa dokonania reklamowania, o którym mowa w ust. 8, może nastąpić w przypadku, jeżeli istnieje potrzeba uzupełnienia Sił Zbrojnych stanem osobowym, a w ewidencji wojskowej nie występują zasoby osób, którym z racji posiadanego wieku, stopnia wojskowego, wykształcenia, kwalifikacji, stanu zdrowia lub miejsca zamieszkania, można nadać przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny.

11. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb reklamowania od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej, szczegółowy wykaz kwalifikacji lub stanowisk, których posiadanie lub zajmowanie powoduje reklamowanie z urzędu, wzory zawiadomień i wniosków w sprawie reklamowania, uwzględniając obowiązek powiadamiania organów wojskowych przez osoby reklamowane o wszelkich okolicznościach mających wpływ na to reklamowanie, właściwość organów dokonujących zawiadomienia o osobach podlegających reklamowaniu z urzędu lub wnioskujących o reklamowanie, a także priorytet uzupełnienia Sił Zbrojnych stanem osobowym na wypadek ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny oraz nakłady poniesione przez Siły Zbrojne na wyszkolenie żołnierzy rezerwy.

Art. 117. 1. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje:

- 1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za trwale niezdolnego do służby wojskowej;
- 2) w razie demobilizacji poszczególnych roczników lub grup żołnierzy określonych przez Ministra Obrony Narodowej.

2. Zwolnienie z czynnej służby wojskowej może nastąpić:

- 1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za czasowo niezdolnego do służby wojskowej;
- 2) w przypadku reklamowania.

3. Żołnierze zwolnieni z czynnej służby wojskowej obowiązani są zgłosić się osobiście w ciągu siedmiu dni od dnia zwolnienia ze służby do właściwej ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) wojskowej komendy uzupełnień w celu dokonania odpowiednich zmian w ewidencji wojskowej.

Rozdział 7

Szczególne uprawnienia żołnierzy i ich rodzin

Art. 118. 1. W okresie między dniem doręczenia pracownikowi karty powołania do czynnej służby wojskowej a jej odbyciem stosunek pracy nie może być przez pracodawcę wypowiedziany ani rozwiązany.

2. Jeżeli okres dokonanego przez pracodawcę lub przez pracownika wypowiedzenia stosunku pracy upływa po dniu doręczenia pracownikowi karty powołania do czynnej służby wojskowej, wypowiedzenie staje się bezskuteczne. W tym przypadku rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić tylko na żądanie pracownika.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do umów o pracę zawartych na okres próbny. W razie upływu okresu próbnego po powołaniu pracownika do czynnej służby wojskowej umowę o pracę uważa się za zawartą na czas nieokreślony.

4. Przepisy ust. 1–3 nie dotyczą pracowników powołanych do czynnej służby wojskowej, która ma być odbywana w formie jednodniowych ćwiczeń.

5. Umowa o pracę zawarta na czas określony ulega jednakże rozwiązaniu z upływem terminu określonego w umowie.

6. Przepisów ust. 1–5 nie stosuje się, jeżeli pracodawca może rozwiązać umowę o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika oraz w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji zakładu pracy. W tych przypadkach rozwiązanie stosunku pracy następuje na zasadach ogólnych.

Art. 118a. 1. W okresie posiadania przydziału kryzysowego przez żołnierza rezerwy będącego pracownikiem stosunek pracy z tym pracownikiem nie może być przez pracodawcę wypowiedziany ani rozwiązany.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do umów o pracę zawartych na okres próbny lub na czas określony, a także jeżeli pracodawca może rozwiązać stosunek pracy bez wypowiedzenia z winy pracownika (urzędnika) oraz w przypadku ogłoszenia upadłości lub likwidacji zakładu pracy albo likwidacji stanowiska pracy, a także w przypadkach określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz. U. z 2016 r. poz. 1474 oraz z 2017 r. poz. 2181). W tych przypadkach rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić na ogólnych zasadach.

Art. 119. 1. Na wniosek pracownika, któremu doręczono kartę powołania do czynnej służby wojskowej, pracodawca jest obowiązany udzielić mu zwolnienia od pracy bez zachowania prawa do wynagrodzenia:

- 1) na dwa dni, jeżeli pracownikowi doręczono kartę powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej;
- 2) na jeden dzień, jeżeli pracownikowi doręczono kartę powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych trwających powyżej trzydziestu dni lub pełnienia terytorialnej służby wojskowej.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli doręczona karta powołania zobowiązuje do natychmiastowego stawiennictwa.

3. Na wniosek pracownika, który odbył ćwiczenia wojskowe trwające powyżej trzydziestu dni lub pełnił terytorialną służbę wojskową rotacyjnie jednorazowo nieprzerwanie przez okres co najmniej trzydziestu dni, pracodawca jest obowiązany udzielić mu zwolnienia od pracy po odbyciu tych ćwiczeń lub pełnienia tej służby na jeden dzień, bez zachowania prawa do wynagrodzenia.

4. W przypadkach określonych w ust. 1 i 3 pracodawca może – na własny koszt – wypłacić pracownikowi wynagrodzenie za czas zwolnienia od pracy.

Art. 119a. 1. Żołnierzowi rezerwy oraz osobie przeniesionej do rezerwy niebędącej żołnierzem rezerwy, którzy odbyli ćwiczenia wojskowe, z wyjątkiem ćwiczeń trwających do dwudziestu czterech godzin odbywających się w czasie lub dniu wolnym od pracy, przysługuje świadczenie pieniężne rekompensujące utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej, które mogliby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych.

2. Świadczenie pieniężne za każdy dzień ćwiczeń wojskowych stanowi kwota 1/21 miesięcznego wynagrodzenia lub dochodu, o których mowa w ust. 1, pomnożona przez liczbę dni odbytych ćwiczeń wojskowych.

3. Kwota dziennego świadczenia pieniężnego nie może być wyższa od 1/21 dwuipółkrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw obowiązującego w okresie poprzedzającym termin powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych, którego wysokość ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

4. (uchylony)

5. Świadczenie pieniężne ustala i wypłaca wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na udokumentowany wniosek uprawnionego żołnierza rezerwy lub osoby

przeniesionej do rezerwy niebędącej żołnierzem rezerwy, złożony nie później niż w ciągu trzech miesięcy od zakończenia ćwiczeń wojskowych.

6. Świadczenie pieniężne wypłaca się w kwocie pomniejszonej o uposażenie, jakie żołnierz rezerwy otrzymał z tytułu odbytych ćwiczeń wojskowych.

7. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń pieniężnych pokrywane są z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej.

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób ustalania i tryb wypłacania świadczenia pieniężnego, tryb zwrotu wydatków z tego tytułu organom samorządu terytorialnego oraz tryb postępowania w tych sprawach, uwzględniając potrzebę rekompensaty utraconego wynagrodzenia albo dochodu oraz konieczność zapewnienia sprawności i szybkości postępowania.

Art. 119b. 1. Żołnierzom OT, którzy pełnili terytorialną służbę wojskową rotacyjnie, z wyjątkiem służby pełnionej jednorazowo w czasie lub dniu wolnym od pracy, przysługuje świadczenie pieniężne rekompensujące utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej, które mogliby uzyskać w okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

2. Świadczenie pieniężne za każdy dzień terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie stanowi kwota 1/21 miesięcznego wynagrodzenia lub dochodu, o których mowa w ust. 1, pomnożona przez liczbę dni pełnienia tej służby w danym miesiącu.

3. Kwota dziennego świadczenia pieniężnego nie może być wyższa od 1/21 dwuipółkrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw obowiązującego w roku poprzedzającym pełnienie terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie, którego wysokość ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

4. W przypadku gdy prowadzona przez żołnierza OT działalność gospodarcza w roku poprzedzającym okres pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie nie przynosiła dochodu lub przynosiła straty lub gdy nie jest możliwe ustalenie wysokości dochodu uzyskiwanego przez żołnierza z prowadzonej działalności gospodarczej, świadczenie pieniężne przysługuje mu w kwocie wynikającej z podzielenia przez 21 minimalnego wynagrodzenia za pracę pracowników ustalonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, obowiązującego w okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie, i następnie pomnożenia przez liczbę dni pełnienia tej służby.

5. Świadczenie pieniężne za dany miesiąc ustala i wypłaca dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę, na udokumentowany wniosek uprawnionego żołnierza OT, złożony nie później niż w ciągu trzech miesięcy po upływie miesiąca, w którym terytorialna służba wojskowa była pełniona rotacyjnie.

6. Świadczenie pieniężne wypłaca się w kwocie pomniejszonej o uposażenie, jakie żołnierz OT otrzymał z tytułu pełnienia w danym miesiącu terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

7. Do okresu pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie, za które przysługuje świadczenie pieniężne, nie wlicza się dni stwierdzonych w rozkazie dziennym jednostki wojskowej, w których żołnierz OT:

- 1) samowolnie opuścił jednostkę wojskową lub wyznaczone miejsce przebywania albo samowolnie poza nimi pozostawał;
- 2) z powodu spożycia alkoholu lub zażycia środków odurzających, substancji psychotropowych, ich preparatów, prekursorów oraz środków zastępczych był niezdolny do wykonywania obowiązków służbowych;
- 3) odmówił uczestnictwa w szkoleniu lub wykonywania obowiązków służbowych;
- 4) nie pełnił terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w pełnym ustalonym wymiarze z powodu niestawienia się do niej w terminie lub nieusprawiedliwionego spóźnienia z przepustki, urlopu albo podróży służbowej.

8. W przypadku zbiegu uprawnień do wynagrodzenia ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochodu z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej stanowiących podstawę do wyliczenia świadczenia pieniężnego, żołnierzowi OT przysługuje tylko jeden, korzystniejszy rodzaj świadczenia pieniężnego.

9. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń pieniężnych są pokrywane z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

10. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób i tryb ustalania i wypłacania świadczenia pieniężnego, uwzględniając potrzebę rekompensaty utraconego wynagrodzenia albo dochodu oraz konieczność zapewnienia sprawności i szybkości postępowania.

Art. 120. 1. Pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.

2. Pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę po raz pierwszy lub u innego pracodawcy niż ten, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabywania lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom u pracodawcy, u którego podjął pracę.

3. Pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom u pracodawcy, u którego podjęli pracę.

4. Terminy przewidziane w ust. 1 i 2 uważa się za zachowane, jeżeli pracownik nie mógł podjąć pracy z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.

5. Przepisy ust. 1–4 stosuje się, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują korzystniejszych uprawnień.

6. Przepisy ust. 1–3 nie naruszają uprawnień bezrobotnych, określonych w odrębnych przepisach.

7. W przypadku żołnierzy OT do okresu zatrudnienia, o którym mowa w ust. 1–3, wlicza się wyłącznie okres pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

Art. 121. 1. Żołnierze rezerwy, którzy w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, z zastrzeżeniem art. 120 ust. 4, nie mogą podjąć pracy wskutek ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy, u którego byli zatrudnieni w dniu powołania do tej służby, albo rozwiązania z nimi stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, a także którzy z innych przyczyn poszukują pracy – korzystają z pierwszeństwa w zakresie pośrednictwa pracy.

2. Minister właściwy do spraw pracy w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia pośrednictwa pracy w stosunku do żołnierzy rezerwy, o których mowa w ust. 1.

Art. 122. 1. Pracodawca, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do czynnej służby wojskowej, jest obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz wynagrodzenia, jeżeli w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia ze służby pracownik zgłosił się do tego zakładu w celu podjęcia pracy. Niezachowanie tego terminu

powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że nastąpiło z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.

2. Jeżeli pracownik uzyskał podczas odbywania czynnej służby wojskowej inne lub wyższe kwalifikacje zawodowe, pracodawca jest obowiązany na wniosek pracownika zatrudnić go w miarę możliwości na stanowisku, które odpowiada kwalifikacjom nabytym w Siłach Zbrojnych.

Art. 123. Pracownik, który podjął pracę po przedterminowym zwolnieniu z zasadniczej służby wojskowej z pozostawieniem w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej – w razie wezwania do dalszego odbywania tej służby – jest obowiązany stawić się do pracy następnego dnia po zwolnieniu ze służby.

Art. 124. 1. Pracodawca udziela pracownikowi powołanemu do odbycia ćwiczeń wojskowych, pełnienia okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie urlopu bezpłatnego na okres trwania tych ćwiczeń lub służby.

2. W czasie trwania urlopu bezpłatnego, o którym mowa w ust. 1, pracownik zachowuje wszystkie uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia.

Art. 125. Pracownik powołany do zasadniczej służby wojskowej, okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej otrzymuje od pracodawcy odprawę w wysokości dwutygodniowego wynagrodzenia obliczonego według zasad określonych dla ustalania ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy. Odprawa nie przysługuje w razie ponownego powołania do tej samej służby.

Art. 126. W okresie odbywania przez żołnierza zasadniczej służby wojskowej rozwiązanie przez pracodawcę stosunku pracy z żoną żołnierza może nastąpić wyłącznie z winy pracownicy oraz w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy.

Art. 126a. 1. W okresie między dniem doręczenia studentowi lub uczniowi, który ochotniczo zgłosił się do odbycia zasadniczej służby wojskowej, karty powołania do czynnej służby wojskowej a dniem upływu okresu trzydziestu dni od dnia jego zwolnienia z tej służby, nie można tego studenta lub ucznia skreślić z listy studentów lub uczniów oraz zwolnić lub wydalić ze szkoły.

2. W okresie, o którym mowa w ust. 1, do dnia zgłoszenia, o którym mowa w ust. 5, studentowi lub uczniowi udziela się urlopu.

3. W czasie urlopu, o którym mowa w ust. 2, student lub uczeń jest zwolniony z łożenia wszelkich świadczeń na rzecz danej uczelni lub szkoły wynikających z tytułu pobierania w niej nauki.

4. Wojskowy komendant uzupełnień zawiadamia daną uczelnię lub szkołę o zwolnieniu żołnierza będącego studentem lub uczniem, o którym mowa w ust. 1, z zasadniczej służby wojskowej.

5. Studenta lub ucznia, który w terminie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z zasadniczej służby wojskowej zgłosi w szkole, w której pobierał naukę w dniu powołania do tej służby, zamiar kontynuowania tej nauki, przywraca się w prawach studenta lub ucznia i wpisuje na rok lub semestr nauki, który został przerwany z powodu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Niezachowanie tego terminu powoduje skreślenie tego studenta lub ucznia z listy studentów lub uczniów oraz jego zwolnienie ze szkoły.

Art. 127. 1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta), w drodze decyzji administracyjnej, uznaje żołnierza w czynnej służbie wojskowej albo osobę, której doręczono kartę powołania do tej służby, za posiadającego na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny albo za żołnierza samotnego. Decyzję wydaje się na udokumentowany wniosek uprawnionego albo członka jego rodziny, o którym mowa w art. 128 ust. 2. Przepisu nie stosuje się do okresowej służby wojskowej.

2. Żołnierzem samotnym w rozumieniu ustawy jest żołnierz lub osoba, o której mowa w ust. 1, niebędący w związku małżeńskim, prowadzący odrębne gospodarstwo domowe, samodzielnie zajmujący lokal mieszkalny lub dom mieszkalny, w którym jest zameldowany na pobyt stały, jeżeli nie ma innych osób zobowiązanych do pokrywania należności z tytułu zajmowania tego lokalu lub domu mieszkalnego.

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego wnioskodawcy trwającego ponad trzy miesiące.

4. Od decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) przysługuje osobie, która złożyła wniosek, odwołanie do wojewody w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

Art. 128. 1. Żołnierzom czynnej służby wojskowej, z wyjątkiem okresowej służby wojskowej i terytorialnej służby wojskowej, posiadającym na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny w czasie odbywania lub pełnienia służby przysługuje, z

zastrzeżeniem ust. 4 i 5, zasiłek w kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

2. Członkami rodziny żołnierza odbywającego czynną służbę wojskową, pozostającymi na jego wyłącznym utrzymaniu, są jego małżonek, dzieci, rodzice oraz osoby, względem których żołnierza obciąża obowiązek alimentacyjny, o ile nie uzyskują oni dochodu lub uzyskiwany przez nich dochód z jakiegokolwiek tytułu jest niższy od minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się do osób wymienionych w tym przepisie, jeśli utraciły prawo do zasiłku dla bezrobotnych z powodu upływu okresu jego pobierania, z wyjątkiem żony żołnierza.

4. Jeżeli łączny miesięczny dochód uzyskiwany przez osoby, o których mowa w ust. 2, jest niższy od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, zasiłek, o którym mowa w ust. 1, przysługuje w wysokości stanowiącej różnicę między kwotą minimalnego wynagrodzenia za pracę a wysokością tego dochodu. Za dochód nie uważa się zasiłku rodzinnego.

5. Zasiłek nie przysługuje, jeżeli osoby, o których mowa w ust. 2, uzyskują łącznie dochód równy kwocie minimalnego wynagrodzenia, o której mowa w ust. 1, lub wyższy od niej.

Art. 128a. 1. Żołnierzowi, z wyjątkiem żołnierza odbywającego czynną służbę wojskową poniżej trzydziestu dni, pełniącego okresową służbę wojskową lub terytorialną służbę wojskową, na którym ciąży obowiązek alimentacyjny na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu, wypłaca się zasiłek w wysokości świadczenia alimentacyjnego, jednak nie wyższy niż kwota, o której mowa w art. 128 ust. 1.

2. Zasiłek, o którym mowa w ust. 1, może być wypłacony bezpośrednio osobie, której przysługuje świadczenie alimentacyjne, lub jej pełnomocnikowi, na ich wniosek. Przepisy art. 128b stosuje się odpowiednio.

3. Łączna wysokość świadczeń, o których mowa w ust. 1 i w art. 128 ust. 1, nie może być wyższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę pracowników.

Art. 128b. 1. Decyzję o przyznaniu żołnierzowi zasiłku, o którym mowa w art. 128 ust. 1 i art. 128a, wydaje dowódca jednostki wojskowej na podstawie udokumentowanego wniosku tego żołnierza.

2. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje żołnierzowi odwołanie do organu wojskowego wyższego stopnia, określonego w odrębnych przepisach.

3. Zasiłek, o którym mowa w art. 128 ust. 1 oraz w art. 128a, wypłaca dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz odbywa służbę. Zasiłek wypłaca się za okres pełnienia czynnej służby wojskowej.

Art. 128c. Żołnierz, który podał nieprawdziwe dane w celu uzyskania nienależnego zasiłku lub uzyskania zasiłku w wyższej wysokości niż mu przysługuje albo nie zawiadomił o okolicznościach powodujących zmianę wysokości zasiłku lub wygaśnięcie decyzji o jego przyznaniu, jest obowiązany do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku lub jego części wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie.

Art. 128d. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb przyznawania i wypłacania zasiłków na utrzymanie członków rodziny, o których mowa w art. 128 ust. 1 i art. 128a ust. 1. Rozporządzenie powinno określać szczegółowy wykaz podmiotów uprawnionych do pobierania zasiłku, organy upoważnione do wydania decyzji o przyznaniu zasiłku, dokumenty wymagane do wydania decyzji o przyznaniu zasiłku, sposób postępowania z dokumentacją przy przeniesieniu żołnierza do innej jednostki wojskowej lub osoby odbywającej zasadniczą służbę w obronie cywilnej do innej jednostki organizacyjnej, a także termin wypłaty oraz okres pobierania zasiłku.

Art. 129. (uchylony)

Art. 129a. 1. Żołnierzowi przysługuje zwrot kosztów poniesionych na pomoc prawną, jeżeli postępowanie przygotowawcze wszczęte przeciwko niemu o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych zostanie zakończone prawomocnym orzeczeniem o umorzeniu.

2. Koszty w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego obrońcy, określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2017 r. poz. 2368 i 2400 oraz z 2018 r. poz. 723), zwraca się ze środków części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

3. W zakresie nieuregulowanym w ust. 1 i 2 do zwrotu kosztów poniesionych na pomoc prawną stosuje się przepisy działu XIV ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Art. 130. 1. Członków rodziny żołnierza odbywającego czynną służbę wojskową, którzy zamieszkiwali wspólnie z nim w dniu powołania go do tej służby, nie wolno usuwać przymusowo z lokali mieszkalnych zajmowanych na podstawie tytułu prawnego, z zastrzeżeniem przepisu ust. 2.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli żołnierz nie został uznany za posiadającego na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny i zwłoka z zapłatą należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego wynosi co najmniej dwa pełne okresy płatności.

3. Nie wolno również zajmować lokali mieszkalnych żołnierzy samotnych odbywających czynną służbę wojskową.

4. Przepisów ust. 1–3 nie stosuje się do żołnierzy pełniących okresową służbę wojskową lub terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie.

Art. 131. 1. Żołnierzom uznanym za posiadających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny i żołnierzom uznanym za samotnych, w okresie odbywania przez nich czynnej służby wojskowej, z wyjątkiem okresowej służby wojskowej i terytorialnej służby wojskowej, na ich udokumentowany wniosek:

- 1) pokrywa się:
  - a) należności z tytułu najmu lokalu mieszkalnego zajmowanego na podstawie decyzji administracyjnej,
  - b) należności z tytułu zajmowania spółdzielczego lokalu mieszkalnego typu lokatorskiego,
  - c) bieżące opłaty eksploatacyjne z tytułu zajmowania spółdzielczego lokalu mieszkalnego typu własnościowego,
  - d) należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego na podstawie umowy najmu, z wyjątkiem sytuacji, w których przedmiotem umowy jest część tego lokalu, a jedna ze stron umowy jest obciążona obowiązkiem alimentacyjnym względem drugiej strony,
  - e) bieżące należności z tytułu zajmowania lokalu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot odrębnej własności w rozumieniu przepisów o własności lokali, albo domu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot własności żołnierza;
- 2) zawiesza się spłatę:

- a) pożyczki uzyskanej z zakładowego funduszu mieszkaniowego,
- b) kredytu lub pożyczki udzielonych przez banki lub instytucje uprawnione do udzielania kredytów lub pożyczek, chyba że strony w umowie postanowiły inaczej.

2. Pożyczka i kredyty, o których mowa w ust. 1 pkt 2, w okresie zawieszenia ich spłaty nie podlegają oprocentowaniu.

3. Uprawnienia, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują również małżonkom żołnierzy odbywających lub pełniących czynną służbę wojskową, z wyjątkiem okresowej służby wojskowej i terytorialnej służby wojskowej, jeżeli ze względu na nich żołnierze zostali uznani za posiadających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny.

3a. Uprawnienia, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i ust. 2, przysługują również innym niż wymienieni w ust. 1 żołnierzom odbywającym lub pełniącym czynną służbę wojskową, z wyjątkiem okresowej służby wojskowej i terytorialnej służby wojskowej, jeżeli wystąpią z żądaniem w tej sprawie odpowiednio do pracodawcy, banku lub instytucji udzielającej kredytu lub pożyczki.

4. Warunkiem korzystania z uprawnień wymienionych:

- 1) w ust. 1 pkt 1 lit. a–c i e – jest nieoddanie lokalu mieszkalnego albo domu mieszkalnego do bezpłatnego używania albo w najem lub w podnajem;
- 2) w ust. 1 w pkt 2 oraz w ust. 2 – jest zaciągnięcie kredytu lub pożyczki przed dniem powołania żołnierza do czynnej służby wojskowej;
- 3) w ust. 1 pkt 1 lit. d – oprócz warunku określonego w pkt 1 jest również zawarcie przez żołnierza samotnego umowy najmu z właścicielem lokalu mieszkalnego oraz dopełnienie obowiązku zameldowania się w tym lokalu na pobyt stały.

5. Przepisów ust. 1, 2 i 4 nie stosuje się do żołnierzy samotnych odbywających ćwiczenia wojskowe trwające poniżej trzydziestu dni.

5a. Decyzję o pokrywaniu należności i opłat, o których mowa w ust. 1, wydaje wójt lub burmistrz (prezydent miasta), właściwy dla miejsca położenia lokalu mieszkalnego albo domu mieszkalnego żołnierza.

6. Wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) wypłacają należności i opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 1, od dnia stawienia się żołnierza do czynnej służby wojskowej.

7. Należności, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. d, wypłaca się w formie ryczałtu. Przy określaniu wysokości ryczałtu nie uwzględnia się powierzchni przekraczającej normatywną powierzchnię, o której mowa w art. 5 ustawy z dnia

21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 180 oraz z 2018 r. poz. 756).

8. (uchylony)

Art. 132. 1. Wydatki z tytułu zasiłków, należności i opłat, o których mowa w art. 128, art. 128a i art. 131 ust. 1 pkt 1, są pokrywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

2. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób i tryb pokrywania należności i opłat, o których mowa w art. 131 ust. 1 pkt 1, oraz wysokość ryczału, o którym mowa w art. 131 ust. 7, uwzględniając konieczność udokumentowania okoliczności uzasadniających pokrycie tych należności i opłat oraz stawki czynszu określonego przez właściwą jednostkę samorządu terytorialnego dla lokalu mieszkalnego o porównywalnej powierzchni użytkowej, z uwzględnieniem standardu tego lokalu;
- 2) tryb zwrotu organom samorządu terytorialnego wydatków poniesionych na cele wymienione w ust. 1, uwzględniając potrzebę zapewnienia szybkości i sprawności zwrotu wydatków;
- 3) tryb zawieszania spłat pożyczek i kredytów, o których mowa w art. 131 ust. 1 pkt 2, uwzględniając potrzebę sprawności i szybkości postępowania oraz konieczność udokumentowania wniosku o zawieszenie spłaty.

Art. 132a. 1. Żołnierzom, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową w ustalonym czasie jej trwania na stanowiskach służbowych lub funkcjach wojskowych odpowiadających ich kwalifikacjom nabytym przed powołaniem do tej służby, wypłaca się ekwiwalent pieniężny z tytułu poniesionych przed powołaniem do tej służby kosztów związanych z uzyskaniem kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, zrewaloryzowany o prognozowany w ustawie budżetowej na dany rok wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych obowiązujący w dniu zwolnienia żołnierza ze służby.

2. Ekwiwalent pieniężny, o którym mowa w ust. 1, wypłaca na wniosek żołnierza wojskowy komendant uzupełnień w ciągu czternastu dni od dnia złożenia wniosku, pod warunkiem że wniosek został złożony nie później niż w terminie trzydziestu dni od dnia zwolnienia żołnierza z zasadniczej służby wojskowej. Należności te są pokrywane z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

3. Podstawę wypłaty należności z tytułu uzyskania kwalifikacji stanowi umowa zawarta między wojskowym komendantem uzupełnień a osobą podlegającą obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej, na podstawie której osoba ta zobowiązała się do uzyskania przed powołaniem do tej służby określonych kwalifikacji, a wojskowy komendant uzupełnień zobowiązał się do powołania jej do tej służby na stanowisko służbowe lub funkcję wojskową odpowiadające uzyskanym kwalifikacjom.

Art. 132b. 1. Osoby przeznaczone do odbycia zasadniczej służby wojskowej mogą być kierowane do odbycia szkolenia (kursu) w celu uzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych.

2. Do odbycia szkolenia (kursu), o którym mowa w ust. 1, kieruje wojskowy komendant uzupełnień. Skierowanie stanowi decyzję administracyjną.

3. Szkolenia (kursy), o których mowa w ust. 1, prowadzą osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, z którymi szef wojewódzkiego sztabu wojskowego zawarł umowę na realizację tego szkolenia (kursu). Do wyłonienia podmiotów realizujących szkolenie (kursy) stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych.

4. Czas trwania szkolenia (kursu), o którym mowa w ust. 1, może wynosić do trzech miesięcy i być realizowany w czasie wolnym od pracy lub w przerwie wakacyjnej.

5. Uczestnikom szkolenia (kursu), o którym mowa w ust. 1, będącym pracownikami przysługuje:

- 1) zwolnienie z pracy na czas niezbędny do odbycia zajęć, z uwzględnieniem czasu koniecznego na dojazd;
- 2) wynagrodzenie w pełnej wysokości za czas zwolnienia z pracy z powodu odbywania zajęć.

6. Koszty związane z realizacją szkolenia (kursu), o którym mowa w ust. 1, oraz wynikające ze świadczeń określonych w ust. 5, pokrywa się z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

Art. 132c. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) kwalifikacje przydatne w Siłach Zbrojnych, o których mowa w art. 132a ust. 1 i art. 132b ust. 1,
- 2) wzór umowy, o której mowa w art. 132a ust. 3 i art. 132b ust. 3,

3) sposób i tryb naliczania i wypłacania ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 132a ust. 1

– uwzględniając klasyfikację zawodów i specjalności określoną na podstawie art. 36 ust. 8 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065, z późn. zm.⁵⁾), prawa i obowiązki stron umowy oraz okres, po którego upływie wypłacany jest ekwiwalent.

Art. 132d. 1. Żołnierzom rezerwy, posiadającym przydziały kryzysowe, niezależnie od uprawnień wynikających z odbywania ćwiczeń wojskowych i pełnienia okresowej służby wojskowej:

- 1) których wynagrodzenie z tytułu stosunku pracy jest wyższe niż uposażenie zasadnicze otrzymywane w czasie pełnienia okresowej służby wojskowej – przysługuje w tym czasie rekompensata finansowa, w wysokości różnicy między tym wynagrodzeniem i uposażeniem;
- 2) (uchylony)
- 3) zamieszkującym poza miejscem pełnienia służby – przysługuje prawo do zwrotu kosztów dojazdów z miejsca zamieszkania do miejsca pełnienia czynnej służby wojskowej i z powrotem na zasadach określonych w art. 72;
- 4) okres urlopu bezpłatnego udzielonego przez pracodawcę jest wliczany do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze, w tym wymiar urlopu wypoczynkowego za dany rok;
- 5) okres pełnienia czynnej służby wojskowej w ramach Narodowych Sił Rezerwowych dolicza się do wysługi emerytalnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2017 r. poz. 2225 oraz z 2018 r. poz. 138 i 730);
- 6) (uchylony)
- 7) przysługuje prawo do:
  - a) odznaczeń, wyróżnień i nagród,
  - b) wystąpień publicznych oraz udziału w uroczystościach państwowych, wojskowych i lokalnych w mundurze, na zasadach określonych ustawie z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. z 2016 r. poz. 38),

---

⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1292, 1321, 1428, 1543, 2371 i 2494 oraz z 2018 r. poz. 107, 138, 650, 730, 858 i 1149.

- c) używania tytułu honorowego nadanego w drodze wyróżnienia osobom wyróżniającym się w służbie, w szkoleniu wojskowym lub w wykonywaniu zadań służbowych, w tym po zakończeniu służby w Narodowych Siłach Rezerwowych,
  - d) korzystania z pierwszeństwa w zatrudnieniu w urzędach administracji publicznej na stanowiskach związanych z obronnością kraju, na zasadach przewidzianych dla żołnierzy zawodowych, określonych w art. 119 ust. 1–1c ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych i w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 119 ust. 2 i 3 tej ustawy;
- 8) przysługują świadczenia obejmujące:
- a) bezpłatne wyżywienie lub równoważnik pieniężny, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 – w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej,
  - b) bezpłatne zakwaterowanie zbiorowe na zasadach określonych w art. 7 ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 133, 138 i 756) – w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej,
  - c) umundurowanie i wyekwipowanie wojskowe w naturze lub równoważnik pieniężny, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 – w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej,
  - d) oznaki i odznaki przewidziane dla żołnierzy Narodowych Sił Rezerwowych.
  - e) (uchylona)

2. Koszty związane ze świadczeniami dla żołnierzy rezerwy z tytułu pozostawania na przydziale kryzysowym pokrywa się z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb i zakres oraz warunki przyznawania świadczeń, o których mowa w ust. 1, żołnierzom rezerwy posiadającym przydziały kryzysowe. Rozporządzenie powinno w szczególności uwzględniać, aby warunki i zakres przyznania poszczególnych uprawnień uwzględniały potrzebę różnicowania wysokości lub zakresu tych świadczeń w zależności od okresu posiadania przydziału kryzysowego, a tryb prowadzonego postępowania zapewniały możliwość udokumentowania zasadności przyznania tych świadczeń oraz rozpatrzenie sprawy bez zbędnej zwłoki.

Art. 132e. 1. Żołnierzom wyznaczonym do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługują następujące uprawnienia i świadczenia:

- 1) prawo przebywania w miejscu pełnienia służby wraz z małżonkiem i dziećmi;
- 2) prawo do nieodpłatnego zakwaterowania w lokalu mieszkalnym, wraz z niezbędnym umeblowaniem i wyposażeniem albo prawo do równoważnika pieniężnego na wynajęcie lokalu mieszkalnego, odpowiednio do zajmowanego stanowiska służbowego oraz liczby uprawnionych i przesiedlonych członków rodziny;
- 3) prawo do ryczałtu na pokrycie niektórych świadczeń związanych z użytkowaniem lokalu mieszkalnego;
- 4) zwrot opłat związanych z nauką dzieci w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, jeżeli przebywają z żołnierzem za granicą;
- 5) zwrot niezbędnych, udokumentowanych kosztów leczenia w państwie, w którym pełnią służbę, oraz kosztów leczenia uprawnionych i przesiedlonych członków rodziny;
- 6) zwrot kosztów:
  - a) podróży żołnierza i członków jego rodziny, w przypadku żołnierzy udających się poza granice państwa w celu objęcia stanowiska służbowego, w tym z państwa, w którym dotychczas żołnierz pełnił służbę wojskową do innego państwa, w którym został wyznaczony na kolejne stanowisko służbowe, a także żołnierzy powracających do kraju po zakończeniu pełnienia służby poza granicami państwa,
  - b) przewozu rzeczy osobistego użytku i przedmiotów gospodarstwa domowego w przypadku żołnierzy, o których mowa w lit. a,
  - c) przejazdu do miejsca pełnienia służby za granicą i z powrotem do kraju członków rodziny nieprzebywających z nim za granicą:
    - raz na dwa lata, jeżeli członek rodziny żołnierza nie przesiedlał się za granicę do miejsca pełnienia służby żołnierza,
    - jeden raz, jeżeli członek rodziny przebywał z żołnierzem za granicą i żołnierzowi pokryto koszty jego podróży, po upływie nie mniej niż jednego roku po przesiedleniu.

2. Żołnierzom skierowanym do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługują następujące uprawnienia i świadczenia:

- 1) bezpłatne zakwaterowanie i wyżywienie;

- 2) bezpłatne świadczenia zdrowotne oraz bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze i wyroby medyczne, oraz wyposażenie wyrobów medycznych, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych;
- 3) bezpłatny przewóz:
  - a) z kraju do miejsca pełnienia służby i z powrotem w związku z rozpoczęciem i zakończeniem pełnienia służby poza granicami państwa,
  - b) z miejsca pełnienia służby do kraju i z powrotem w razie śmierci członka rodziny;
- 4) indywidualne i zbiorowe ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków zaistniałych w czasie pełnienia służby poza granicami państwa, wskutek których nastąpiło uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia lub śmierć żołnierza.

3. Żołnierzom skierowanym do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa, po zakończeniu służby w ramach tego skierowania, udziela się urlopu aklimatyzacyjnego w wymiarze jednego dnia roboczego za każde rozpoczęte dziesięć dni pełnienia służby poza granicami państwa. Urlopu udziela dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe albo do której został skierowany lub wyznaczony w ramach pełnienia okresowej służby wojskowej. Wymiar urlopu aklimatyzacyjnego nie może przekroczyć dwudziestu dwóch dni roboczych.

4. Żołnierzom skierowanym do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługują coroczne bezpłatne badania profilaktyczne na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1155).

5. Żołnierze skierowani do okresowej służby wojskowej poza granicami państwa podlegają bezpłatnym badaniom lekarskim i psychologicznym oraz szczepieniom ochronnym.

6. Żołnierze powracający do kraju po zakończeniu okresowej służby wojskowej poza granicami państwa podlegają bezpłatnym badaniom lekarskim i psychologicznym, z możliwością skierowania na turnusy leczniczo-profilaktyczne. Turnusy leczniczo-profilaktyczne obejmują działania leczniczo-rehabilitacyjne oraz profilaktyki zdrowotnej, w tym profilaktyki psychologicznej, którym podlegają żołnierze rezerwy pełniący służbę okresową poza granicami państwa chorzy lub ranni oraz którzy doznali urazu psychicznego lub wymaga tego ich stan psychofizyczny.

7. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, warunki przyznawania świadczeń żołnierzom wyznaczonym lub skierowanym do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa oraz świadczeń przysługujących żołnierzom w związku z wyznaczeniem lub skierowaniem do pełnienia okresowej służby wojskowej poza granicami państwa, mając na uwadze świadczenia przysługujące członkom rodzin żołnierzy przebywającym z nimi za granicą, z uwzględnieniem specyfiki wykonywanych zadań, zagrożeń dla zdrowia lub życia tych żołnierzy, a także istniejących w danym państwie warunków miejscowych.

8. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb udzielania urlopu aklimatyzacyjnego i kierowania na turnusy leczniczo-profilaktyczne, ramowy program tych turnusów, a także organ kierujący dokonujący oceny aktualnego stanu zdrowia żołnierzy, o których mowa w ust. 6, i wskazujący miejsce prowadzenia turnusów leczniczo-profilaktycznych, uwzględniając potrzeby żołnierzy wynikające z ich aktualnego stanu zdrowia, w tym konieczność zapewnienia pełnej rekonwalescencji oraz umożliwienia im dalszego leczenia lub rehabilitacji po zakończeniu pobytu na turnusie leczniczo-profilaktycznym, oraz warunki pełnienia służby.

Art. 132f. 1. Żołnierzom rezerwy, którzy wykonywali obowiązki w ramach Narodowych Sił Rezerwowych przez okres co najmniej trzech lat na stanowiskach służbowych lub funkcjach wojskowych odpowiadających ich kwalifikacjom nabytym przed zawarciem kontraktu lub w jego trakcie, wypłaca się ekwiwalent pieniężny z tytułu poniesionych kosztów związanych z uzyskaniem kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, zrewaloryzowany o prognozowany w ustawie budżetowej na dany rok wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych obowiązujący w dniu zwolnienia żołnierza ze służby wojskowej.

2. Podstawę do wypłaty ekwiwalentu stanowi umowa zawarta pomiędzy wojskowym komendantem uzupełnień a żołnierzem rezerwy, na podstawie której zobowiązał się on do uzyskania przed zawarciem kontraktu określonych kwalifikacji, a wojskowy komendant uzupełnień zobowiązał się do nadania przydziału kryzysowego na stanowisko służbowe lub funkcję wojskową odpowiadającą uzyskanym kwalifikacjom.

3. Ekwiwalent jest wypłacany po upływie trzech lat wykonywania obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych. Na wniosek żołnierza rezerwy ekwiwalent można wypłacić przed upływem tego okresu w sytuacji, gdy żołnierz rezerwy zobowiąże się do zwrotu wypłaconego ekwiwalentu w razie uchylecia przydziału

kryzysowego z przyczyn niezależnych od organów wojskowych przed upływem tego okresu, z wyjątkiem przypadku wynikającego z orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej lub orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia tej służby albo powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego.

Art. 132g. 1. Żołnierze rezerwy, którzy zawarli kontrakt na wykonywanie obowiązków w ramach Narodowych Sił Rezerwowych i zobowiązali się do posiadania przydziału kryzysowego nieprzerwanie przez okres nie krótszy niż trzy lata, mogą być kierowani przez wojskowego komendanta uzupełnień w celu uzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych do odbycia szkolenia (kursu). Skierowanie stanowi decyzję administracyjną.

2. Skierowanie powinno mieć związek z posiadanym przydziałem kryzysowym lub wynikać z potrzeby zmiany przydziału kryzysowego lub potrzeby nadania kolejnego przydziału.

3. Skierowanie może nastąpić na wniosek dowódcy jednostki wojskowej oraz za zgodą żołnierza rezerwy, a jeżeli żołnierz rezerwy jest jednocześnie pracownikiem, to skierowanie może nastąpić po zasięgnięciu opinii pracodawcy.

4. Żołnierz rezerwy ponosi koszty związane ze skierowaniem na szkolenie (kurs) w przypadku:

- 1) nieukończenia szkolenia (kursu) lub nieuzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych;
- 2) uchylecia przydziału kryzysowego z przyczyn niezależnych od organów wojskowych przed upływem okresu trzech lat posiadania przydziału kryzysowego, z wyjątkiem: orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej, orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia tej służby, powołania do zawodowej służby wojskowej albo przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego.

5. Uczestnikom szkolenia (kursu), którzy są pracownikami, przysługuje:

- 1) zwolnienie z pracy na czas niezbędny do odbycia zajęć, z uwzględnieniem czasu koniecznego na dojazd;
- 2) wynagrodzenie w pełnej wysokości za czas zwolnienia z pracy z powodu odbywania zajęć.

6. Koszty związane z realizacją szkolenia (kursu) oraz wynikające ze świadczeń określonych w ust. 5 są pokrywane z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

Art. 132h. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) kwalifikacje przydatne w Siłach Zbrojnych, o których mowa w art. 132f ust. 1 i art. 132g ust. 1,
- 2) wzory umowy, o której mowa w art. 132f ust. 2, oraz skierowania, o którym mowa w art. 132g ust. 1,
- 3) sposób i tryb naliczania i wypłacania ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 132f ust. 1,
- 4) sposób i tryb naliczania oraz dokonywania zwrotu kosztów, o których mowa w art. 132g ust. 4 i 5

– uwzględniając klasyfikację zawodów i specjalności określoną na podstawie art. 36 ust. 8 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, prawa i obowiązki stron umowy oraz okres, po którego upływie wypłacany jest ekwiwalent.

Art. 132i. 1. Żołnierzowi rezerwy posiadającemu przydział kryzysowy, można przyznać dofinansowanie kosztów studiów lub nauki albo stażu, kursu lub specjalizacji, zwłaszcza w specjalnościach wojskowych wymagających podwyższonych kwalifikacji, w wymiarze proporcjonalnym do deklarowanego okresu pozostawania na przydziale kryzysowym.

2. Dowódca jednostki wojskowej zawiera z żołnierzem rezerwy posiadającym przydział kryzysowy umowę określającą zasady, wysokość i sposób dofinansowania kosztów, o których mowa w ust. 1, oraz warunki zwrotu tego dofinansowania w przypadku przerwania kształcenia lub wygaśnięcia albo uchylecia przydziału kryzysowego przed określonym w umowie okresem posiadania przydziału kryzysowego, nie dłuższym niż trzy lata od zakończenia kształcenia.

3. Zwrot dofinansowania następuje w przypadku przerwania kształcenia lub wygaśnięcia albo uchylecia przydziału kryzysowego z przyczyn niezależnych od organów wojskowych. Zwrot dofinansowania nie następuje w przypadku orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej lub orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia służby albo powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby kandydackiej.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb udzielania żołnierzom rezerwy posiadającym nadane przydziały kryzysowe dofinansowania kosztów studiów lub nauki albo stażu, kursu lub specjalizacji,
- 2) rodzaj, zakres i wysokość dofinansowania oraz tryb jego zwrotu,
- 3) sposób dokumentowania poniesionych przez żołnierza rezerwy wydatków objętych dofinansowaniem,
- 4) wzór umowy, o której mowa w ust. 2

– uwzględniając sprawność postępowania w sprawie dofinansowania, wysokość rzeczywistych kosztów studiów lub nauki albo stażu, kursu lub specjalizacji, możliwość weryfikacji tych kosztów oraz prawa i obowiązki stron umowy.

Art. 132j. 1. Żołnierzom OT:

- 1) zamieszkującym poza miejscem pełnienia służby – przysługuje prawo do zwrotu kosztów dojazdów z miejsca zamieszkania do miejsca pełnienia tej służby rotacyjnie i z powrotem na zasadach określonych w art. 72;
- 2) okres urlopu bezpłatnego w związku z tą służbą udzielonego przez pracodawcę jest wliczany do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze, w tym wymiar urlopu wypoczynkowego za dany rok.

2. Koszty związane ze świadczeniami dla żołnierzy OT z tytułu pełnienia czynnej służby wojskowej są pokrywane z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

Art. 132k. 1. Żołnierz zwolniony z terytorialnej służby wojskowej, który pełnił zawodową służbę wojskową co najmniej przez dziesięć lat, ze względu na szczególny charakter wykształcenia, doświadczenia wojskowego i wiedzy specjalistycznej korzysta z pierwszeństwa w zatrudnieniu na stanowiskach związanych z obronnością kraju w administracji publicznej.

2. Uprawnienie, o którym mowa w ust. 1, w pierwszej kolejności przysługuje byłym żołnierzom OT, którzy zostali zwolnieni z terytorialnej służby wojskowej wskutek ustalenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do pełnienia terytorialnej służby wojskowej wskutek wypadku lub choroby pozostających w związku z pełnieniem terytorialnej służby wojskowej.

3. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, stanowiska pracy związane z obronnością kraju w administracji publicznej, na których są wykonywane zadania i czynności, dla których kwalifikacje żołnierzy zwolnionych z terytorialnej służby wojskowej są szczególnie przydatne, uwzględniając potrzeby obronne kraju.

Art. 132l. 1. Żołnierzom OT, którzy pełnili terytorialną służbę wojskową przez okres co najmniej trzech lat na stanowiskach służbowych lub funkcjach wojskowych odpowiadających ich kwalifikacjom nabytym przed powołaniem do tej służby lub w jej trakcie, wypłaca się ekwiwalent pieniężny z tytułu poniesionych kosztów związanych z uzyskaniem kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, zrewaloryzowany o prognozowany w ustawie budżetowej na dany rok wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych obowiązujący w dniu zwolnienia żołnierza ze służby wojskowej.

2. Podstawę do wypłaty ekwiwalentu stanowi umowa zawarta między wojskowym komendantem uzupełnień a żołnierzem OT, na podstawie której żołnierz OT zobowiązał się do uzyskania przed powołaniem do terytorialnej służby wojskowej określonych kwalifikacji, a wojskowy komendant uzupełnień zobowiązał się, po uzgodnieniu z dowódcą jednostki wojskowej, do powołania żołnierza OT na stanowisko służbowe lub funkcję wojskową odpowiadającą uzyskanym kwalifikacjom.

3. Ekwiwalent jest wypłacany po upływie trzech lat pełnienia terytorialnej służby wojskowej. Na wniosek żołnierza OT ekwiwalent można wypłacić przed upływem tego okresu w przypadku, gdy zobowiąże się on do zwrotu wypłaconego ekwiwalentu w razie zwolnienia go z tej służby przed jej zakończeniem z przyczyn niezależnych od organów wojskowych, z wyjątkiem przypadku wynikającego z orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej lub orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia tej służby albo powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego.

Art. 132m. 1. Żołnierze OT, którzy zobowiązali się do pełnienia terytorialnej służby wojskowej nieprzerwanie przez okres nie krótszy niż trzy lata, mogą zostać skierowani przez wojskowego komendanta uzupełnień, w drodze decyzji, na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, albo na swój wniosek, za zgodą dowódcy jednostki wojskowej, do odbycia kursu lub szkolenia specjalistycznego prowadzonego poza Siłami Zbrojnymi w celu uzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, o ile ma ono związek z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub skierowanie żołnierza OT na kurs lub szkolenie specjalistyczne wynika z potrzeby zmiany stanowiska służbowego albo pozostawienia go w terytorialnej służbie wojskowej na kolejny okres, nie krótszy niż trzy lata.

2. Żołnierz OT ponosi koszty związane ze skierowaniem na kurs lub szkolenie specjalistyczne w przypadku:

- 1) nieukończenia kursu lub szkolenia specjalistycznego lub nieuzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych;
- 2) zwolnienia go z terytorialnej służby wojskowej z przyczyn niezależnych od organów wojskowych przed ustalonym okresem jej pełnienia trwającym nie krócej niż trzy lata, z wyjątkiem przypadku wynikającego z orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej lub orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia tej służby albo powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego.

3. Uczestnikom kursu lub szkolenia specjalistycznego, którzy są pracownikami, przysługuje:

- 1) zwolnienie z pracy na czas niezbędny do odbycia zajęć, z uwzględnieniem czasu koniecznego na dojazd;
- 2) wynagrodzenie w pełnej wysokości za czas zwolnienia z pracy z powodu odbywania zajęć.

4. Koszty związane z realizacją kursu lub szkolenia specjalistycznego oraz koszty świadczeń, o których mowa w ust. 3, są pokrywane z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

Art. 132n. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) kwalifikacje przydatne w Siłach Zbrojnych, o których mowa w art. 132l ust. 1 i art. 132m ust. 1,
- 2) wzory umowy, o której mowa w art. 132l ust. 2, oraz skierowania, o którym mowa w art. 132m ust. 1,
- 3) sposób i tryb naliczania i wypłacania ekwiwalentu pieniężnego, o którym mowa w art. 132l ust. 1,
- 4) sposób i tryb naliczania oraz dokonywania zwrotu kosztów, o których mowa w art. 132m ust. 2, i kosztów świadczeń, o których mowa w art. 132m ust. 3

– uwzględniając klasyfikację zawodów i specjalności określoną w przepisach wydanych na podstawie art. 36 ust. 8 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, prawa i obowiązki stron umowy oraz okres, po którego upływie wypłacany jest ekwiwalent.

Art. 132o. 1. Żołnierzowi OT można przyznać dofinansowanie kosztów studiów, nauki, stażu, kursu lub specjalizacji, zwłaszcza w specjalnościach wojskowych wymagających podwyższonych kwalifikacji, w wymiarze proporcjonalnym do deklarowanego okresu pełnienia terytorialnej służby wojskowej.

2. Dofinansowanie może być przyznane wyłącznie w przypadkach, gdy poziom i kierunek nauki są zbieżne z wymaganiami kwalifikacyjnymi na zajmowanym lub na planowanym do wyznaczenia stanowisku służbowym.

3. Podstawę dofinansowania stanowi umowa zawarta między dowódcą jednostki wojskowej a żołnierzem OT, określająca zasady, wysokość i sposób tego dofinansowania oraz warunki jego zwrotu.

4. Dofinansowanie przyznaje się żołnierzowi OT w formie zwrotu opłaty uiszczonej przez żołnierza OT.

5. Dofinansowanie kosztów studiów, nauki, stażu, kursu lub specjalizacji, które trwały krócej niż sześć miesięcy, następuje po ich zakończeniu oraz przedstawieniu przez żołnierza OT dowodu uiszczenia opłaty.

6. Dofinansowanie przyznaje się w wysokości 1/3 kosztów, o których mowa w ust. 1, za każdy rok pełnienia terytorialnej służby wojskowej przez żołnierza OT po zakończeniu kształcenia.

7. Jeżeli studia, nauka, staż, kurs lub specjalizacja trwały dłużej niż sześć miesięcy, żołnierz OT przedstawia dowódcy jednostki wojskowej, w której pełni służbę, zaświadczenie potwierdzające zaliczenie ich kolejnych okresów oraz dowód uiszczenia opłaty.

8. Zwrot dofinansowania przez żołnierza OT następuje w przypadku przerwania kształcenia lub zwolnienia z terytorialnej służby wojskowej przed ustalonym w umowie okresem jej pełnienia, trwającym nie krócej niż trzy lata, z przyczyn niezależnych od organów wojskowych, z wyjątkiem przypadku wynikającego z orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej lub orzeczenia psychologicznego stwierdzającego przeciwwskazania do pełnienia tej służby albo powołania do zawodowej służby wojskowej lub przyjęcia do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego.

9. Zwrotu, o którym mowa w ust. 8, dochodzi dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz OT pełni służbę.

10. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb udzielania żołnierzom OT dofinansowania kosztów studiów, nauki, stażu, kursu lub specjalizacji,

- 2) sposób dokumentowania poniesionych przez żołnierza OT wydatków objętych dofinansowaniem,
- 3) wzór umowy, o której mowa w ust. 3

– uwzględniając sprawność postępowania w sprawie dofinansowania, wysokość rzeczywistych kosztów studiów, nauki, stażu, kursu lub specjalizacji, możliwość weryfikacji tych kosztów oraz prawa i obowiązki stron umowy.

Art. 133. Żołnierzom pełniącym służbę przygotowawczą oraz członkom ich rodzin przysługują szczególne uprawnienia przewidziane dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i członków ich rodzin na zasadach określonych w art. 118–132.

Art. 133a. 1. Żołnierz, który został zwolniony z czynnej służby wojskowej wskutek ustalenia przez wojskową komisję lekarską trwałej lub czasowej niezdolności do służby wojskowej w następstwie wypadku lub choroby pozostających w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej, może korzystać, w okresie dwóch lat od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, z pomocy w zakresie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy, udzielanej przez właściwe organy.

2. Żołnierz, który został zwolniony z czynnej służby wojskowej z powodów, o których mowa w ust. 1, w związku z pełnieniem służby wojskowej poza granicami państwa, związanej z realizacją celów, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, korzysta z pomocy, o której mowa w ust. 1, bezterminowo.

3. Z pomocy, o której mowa w ust. 1, mogą bezterminowo korzystać również małżonek oraz dzieci pozostające na utrzymaniu żołnierza, który:

- a) zaginął lub poniósł śmierć, w związku z wykonywaniem zadań służbowych;
- b) zmarł w okresie trzech lat po zwolnieniu z czynnej służby wojskowej w następstwie wypadku lub choroby pozostających w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb korzystania przez żołnierzy, o których mowa w ust. 1 i 2, a także małżonków oraz dzieci pozostających na utrzymaniu żołnierzy, którzy zaginęli lub ponieśli śmierć, w związku z wykonywaniem zadań służbowych, z pomocy wymienionej w ust. 1, z uwzględnieniem szczególnego traktowania tych żołnierzy, którzy zostali inwalidami.

Art. 133b. (uchylony)

Art. 134. Przepisy art. 118–132 stosuje się odpowiednio do absolwentów szkół wyższych odbywających przeszkolenie wojskowe oraz członków ich rodzin.

Art. 134a. 1. Pracodawcy zatrudniającemu pracownika będącego żołnierzem rezerwy posiadającym nadany przydział kryzysowy lub żołnierzem OT przysługuje świadczenie pieniężne za okres odbywania ćwiczeń wojskowych, pełnienia okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie przez tego żołnierza.

2. Świadczenie obejmuje wyłącznie rekompensatę kosztów, bez kwot wynagrodzenia, poniesionych przez pracodawcę z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na czas określony nowego pracownika w celu zastępstwa żołnierza rezerwy, o którym mowa w ust. 1, lub z tytułu powierzenia tego zastępstwa innemu pracownikowi zatrudnionemu dotychczas u tego pracodawcy, a także wypłaty żołnierzowi rezerwy odprawy, o której mowa w art. 125.

3. (uchylony)

4. (uchylony)

5. Pracodawca przesyła wniosek w sprawie wypłaty świadczenia wraz z dokumentami potwierdzającymi poniesione koszty, o których mowa w ust. 2, szefowi wojewódzkiego sztabu wojskowego właściwemu ze względu na siedzibę pracodawcy nie później niż przed upływem dziewięćdziesięciu dni od dnia zwolnienia żołnierza rezerwy z ćwiczeń wojskowych, z pełnienia okresowej służby wojskowej lub pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

6. Kwotę świadczenia ustala właściwy szef wojewódzkiego sztabu wojskowego.

7. Odmowa wypłaty świadczenia lub ustalenie kwoty niższej niż wskazana we wniosku pracodawcy następuje w drodze decyzji administracyjnej.

8. Kwota świadczenia za każdy dzień odbywania przez żołnierza rezerwy ćwiczeń wojskowych, pełnienia przez żołnierza rezerwy okresowej służby wojskowej lub pełnienia przez żołnierza OT terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie nie może być wyższa od 1/21 dwuipółkrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw obowiązującego w okresie poprzedzającym termin powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych albo w okresie poprzedzającym dany miesiąc pełnienia okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie, którego wysokość ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

9. Kwotę świadczenia ustala się i wypłaca każdorazowo za czas odbywania danego rodzaju ćwiczeń wojskowych, a w przypadku okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie – za dany miesiąc ich pełnienia.

10. Jeżeli żołnierz rezerwy posiadający nadany przydział kryzysowy lub żołnierz OT jest zatrudniony u dwóch lub więcej pracodawców, świadczenie przysługuje wszystkim zatrudniającym go pracodawcom, proporcjonalnie do poniesionych przez nich kosztów, z uwzględnieniem, że wysokość świadczenia dla jednego pracodawcy za każdy dzień odbytych ćwiczeń wojskowych albo pełnionej okresowej służby wojskowej lub terytorialnej służby wojskowej pełnionej rotacyjnie nie może przekraczać kwoty obliczonej na podstawie ust. 8.

11. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń, o których mowa w ust. 1, pokrywa się z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.

12. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób obliczania poniesionych kosztów, o których mowa w ust. 2,
- 2) wzór wniosku o wypłatę świadczenia, o którym mowa w ust. 5,
- 3) sposób dokumentowania przez pracodawcę poniesionych kosztów,
- 4) tryb wypłacania świadczenia

– uwzględniając możliwość weryfikacji przez właściwego szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego przedłożonych dokumentów przed dokonaniem wypłaty świadczenia, konieczny zakres informacji do dokonania rozliczenia oraz kierując się potrzebą zapewnienia sprawności i szybkości postępowania oraz szybkości zwrotu świadczenia.

Art. 135. 1. Przepisy art. 118, 119 ust. 1, 2 i 4, art. 120, 122, 124–126 oraz 129–132 stosuje się do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, jeżeli odpowiednie przepisy nie stanowią inaczej.

2. Członkowie rodziny pozostający na wyłącznym utrzymaniu żołnierza pełniącego służbę wojskową, o której mowa w ust. 1, zachowują prawo do wszystkich świadczeń od pracodawcy, który zatrudnił żołnierza w dniu powołania go do służby, przysługujących członkom rodziny innych pracowników zatrudnionych przez tego pracodawcę.

3. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określa:

- 1) kategorie żołnierzy pełniących służbę wojskową określoną w ust. 1, których członkowie rodziny pozostający na ich utrzymaniu uprawnieni są do zasiłków wojennych;

2) wysokość, zasady i tryb przyznawania zasiłków wojennych.

Art. 136. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może przyznać żołnierzom oraz członkom ich rodzin inne szczególne uprawnienia lub ulgi, określając zasady i warunki korzystania z nich.

DZIAŁ IV

Obrona cywilna

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 137. Obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Art. 138. 1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej.

2. Formacje obrony cywilnej składają się z oddziałów obrony cywilnej przeznaczonych do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych oraz innych jednostek tych formacji.

3. Formacje obrony cywilnej tworzą, w drodze rozporządzenia, ministrowie, a wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) – w drodze zarządzenia, uwzględniając w szczególności: skalę występujących zagrożeń, rodzaj formacji, ich przeznaczenie oraz stan osobowy i organizację wewnętrzną.

4. Formacje obrony cywilnej mogą tworzyć także pracodawcy.

Art. 139. 1. Obowiązek obywateli w zakresie obrony cywilnej polega na:

1) odbywaniu:

- a) służby w obronie cywilnej,
- b) edukacji dla bezpieczeństwa,
- c) szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony ludności;

2) wykonywaniu innych zadań przewidzianych w ustawie.

2. Służbę w obronie cywilnej odbywa się w formacjach obrony cywilnej.

3. Służba w obronie cywilnej może być odbywana również w jednostkach organizacyjnych niebędących formacjami obrony cywilnej, określonych przez Radę Ministrów.

4. Osoby podlegające obowiązkowi służby w obronie cywilnej mogą być zobowiązane w ramach tej służby do wykonywania prac niezbędnych dla potrzeb obrony cywilnej oraz do udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

4a. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady zwalniania przez pracodawców z obowiązku świadczenia pracy osób powołanych do służby w obronie cywilnej w związku ze zwalczaniem klęsk żywiołowych, katastrof i zagrożeń środowiska, biorąc pod uwagę zasady zrekompensowania utraconego wynagrodzenia i uwzględniając w szczególności profil działania zakładu.

5. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, stanowiska w urzędach organów administracji rządowej i innych organów państwowych, instytucjach państwowych, urzędach organów samorządu terytorialnego oraz u przedsiębiorców i w innych jednostkach organizacyjnych, uznawane za równorzędne z odbywaniem służby w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności stanowiska związane z ochroną ludności i zwalczaniem klęsk żywiołowych.

Art. 140. (uchylony)

Rozdział 2

Służba w obronie cywilnej

Art. 141. 1. Obowiązek służby w obronie cywilnej polega na:

- 1) odbywaniu w czasie pokoju:
  - a) zasadniczej służby lub szkolenia,
  - b) ćwiczeń;
- 2) pełnieniu w czasie wojny czynnej służby.

2. Zasadniczą służbę lub szkolenie w obronie cywilnej w czasie pokoju odbywa się wyłącznie w okresie trwania obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego.

Art. 142. 1. Obowiązkowi służby w obronie cywilnej podlegają:

- 1) osoby uznane za zdolne do służby wojskowej, przeznaczone zamiast zasadniczej służby wojskowej do odbycia:
  - a) zasadniczej służby w oddziałach obrony cywilnej, jeżeli nie korzystają z odroczenia zasadniczej służby wojskowej,
  - b) szkolenia w oddziałach obrony cywilnej;
- 2) przeznaczeni do tej służby:

- a) żołnierze rezerwy nieprzewidziani do służby wojskowej albo do służby w jednostkach zmilitaryzowanych,
- b) mężczyźni niepodlegający obowiązkowi służby wojskowej, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą sześćdziesiąt lat życia,
- c) kobiety, począwszy od 1 stycznia roku, w którym kończą osiemnaście lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą pięćdziesiąt pięć lat życia.

2. (uchylony)

3. Obowiązkowi służby w obronie cywilnej nie podlegają:

- 1) osoby uznane za stale lub długotrwale niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników lub za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 2) kobiety w ciąży i w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu;
- 3) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu;
- 4) sprawujące opiekę nad:
  - a) dziećmi od lat ośmiu do szesnastu,
  - b) osobami obłożnie chorymi,
  - c) osobami, wobec których orzeczono stałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
  - d) osobami, wobec których orzeczono całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
  - e) osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,jeżeli osoby te wspólnie z nimi zamieszkują i opieki tej nie można powierzyć innym osobom.

Art. 143. 1. Do zasadniczej służby w obronie cywilnej przeznacza i powołuje wojskowy komendant uzupełnień.

2. Osoby, o których mowa w art. 142 ust. 1 pkt 2, przeznacza do służby w obronie cywilnej komendant formacji obrony cywilnej lub kierownik jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust. 3, a na stanowisko komendanta formacji – pracodawca albo wójt lub burmistrz (prezydent miasta), po zasięgnięciu, w uzasadnionych przypadkach, opinii lekarza.

3. Powołanie do zasadniczej służby w obronie cywilnej następuje za pomocą karty powołania do tej służby.

4. Przeznaczenie do służby w obronie cywilnej osób, o których mowa w ust. 2, następuje w drodze nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego do służby w określonej:

- 1) formacji obrony cywilnej lub
- 2) jednostce organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust. 3.

5. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, kategorie żołnierzy rezerwy, których przeznaczenie do służby w obronie cywilnej wymaga zgody wojskowego komendanta uzupełnień, z uwzględnieniem celu powołania do służby w obronie cywilnej oraz zadań, jakie mają tam wykonywać.

Art. 144. 1. Osoby powołane do zasadniczej służby w obronie cywilnej są obowiązane zgłosić się do tej służby w terminie i miejscu określonych w karcie powołania.

2. Dniem powołania do zasadniczej służby w obronie cywilnej jest określony w karcie powołania dzień stawienia się do tej służby.

3. Osoby wymienione w art. 142 ust. 1 pkt 2 są obowiązane zgłaszać się do służby w terminie i miejscu określonych w karcie przydziału do służby w formacji obrony cywilnej albo w wezwaniu komendanta oddziału lub kierownika jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust. 3; przepis art. 61 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 145. 1. Zasadniczą służbę w obronie cywilnej odbywa się w jednym, nieprzerwanym okresie przez dziewięć miesięcy.

2. (uchylony)

3. Osoby powołane do zasadniczej służby w obronie cywilnej z dniem stawienia się do tej służby otrzymują bez szczególnego nadania tytuł ratownika. Nadanie tytułu starszego ratownika następuje w drodze mianowania.

4. Ratownicy odbywają zasadniczą służbę w obronie cywilnej w formie skoszarowanej lub nieskoszarowanej w oddziałach obrony cywilnej i przechodzą szkolenie praktyczne w zakresie przygotowania obrony cywilnej. Formę odbywania służby określa organ, który tworzy oddział obrony cywilnej w ramach formacji obrony cywilnej.

5. W zakresie zwalniania ratowników z zasadniczej służby w obronie cywilnej przed jej odbyciem stosuje się zasady określone w art. 87 ust. 2–6 oraz zasady i tryb określone w art. 88.

Art. 146. 1. Szkolenie w obronie cywilnej polega na odbywaniu w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej w okresie trzech lat:

- 1) zajęć szkoleniowych organizowanych w czasie wolnym od pracy;
- 2) przeszkolenia na obozie szkoleniowym przez okres do trzydziestu dni.

2. Łączny czas szkolenia w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej nie może przekraczać sześćdziesięciu dni w roku, w tym dwudziestu dni ustawowo wolnych od pracy.

3. Do czasu szkolenia nie wlicza się udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków. Zajęcia szkoleniowe w okresie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków mogą być prowadzone w czasie pracy.

4. Szkoleniem w obronie cywilnej mogą być objęte również kobiety uznane za zdolne do służby wojskowej. Powołanie kobiet do odbywania tego szkolenia może nastąpić do końca roku kalendarzowego, w którym kończą dwadzieścia cztery lata życia.

Art. 147. 1. Szef Obrony Cywilnej Kraju może skrócić czas trwania zasadniczej służby lub szkolenia w obronie cywilnej.

2. Osoby, które odbyły zasadniczą służbę lub szkolenie w obronie cywilnej, wojskowy komendant uzupełnień przenosi do rezerwy.

Art. 148. 1. Ćwiczenia odbywa się w jednostkach organizacyjnych obrony cywilnej lub w jednostkach organizacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 3, w czasie wolnym od pracy w wymiarze do piętnastu dni w roku, w tym nie więcej niż pięć dni ustawowo wolnych od pracy.

2. Osoby przeznaczone do pełnienia funkcji instruktorskich i kierowniczych, niezależnie od ćwiczeń określonych w ust. 1, mogą być wzywane raz na trzy lata do odbycia ćwiczeń trwających w sposób ciągły do piętnastu dni.

3. Łączny czas trwania ćwiczeń w obronie cywilnej przez cały okres podlegania obowiązkowi służby w obronie cywilnej nie może przekraczać okresów ustalonych w art. 103.

4. Do czasu trwania ćwiczeń w obronie cywilnej nie wlicza się okresów udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków. W okresie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska lub usuwania ich skutków ćwiczenia mogą być prowadzone w czasie pracy.

5. W przypadkach gdy wymaga tego konieczność zapewnienia obrony Państwa, Rada Ministrów w drodze rozporządzenia może przedłużyć czas trwania ćwiczeń, o których mowa w ust. 1, o okres nieprzekraczający łącznie piętnastu dni oraz zarządzić przeprowadzenie tych ćwiczeń w czasie pracy.

Art. 149. 1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby powołane i przeznaczone do służby w obronie cywilnej są obowiązane do pełnienia czynnej służby przez czas i w zakresie wynikającym z wykonywania zadań.

2. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, jednostki organizacyjne obrony cywilnej, w których w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny czynna służba jest pełniona bezterminowo, biorąc pod uwagę jednostki, do których zadań należy wykrywanie zagrożeń, alarmowanie i prowadzenie akcji ratunkowych.

3. Osoby pełniące czynną służbę w obronie cywilnej mogą być skoszarowane na zarządzenie organu tworzącego jednostkę organizacyjną obrony cywilnej.

Art. 150. Osoby odbywające służbę w obronie cywilnej są zobowiązane do wykonywania poleceń przełożonych w sprawach związanych z pełnieniem tej służby i wykonywaniem zadań obrony cywilnej.

Art. 151. Do ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 65.

Art. 152. 1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej za wzorową służbę oraz za osiągnięcia w wykonywaniu zadań obrony cywilnej mogą być udzielane następujące wyróżnienia:

- 1) pochwała;
- 2) pismo pochwalne;
- 3) krótkoterminowy urlop;
- 4) nagroda rzeczowa lub pieniężna;
- 5) dyplom uznania;

- 6) nadanie wyróżniającego tytułu i odznaki wzorowego ratownika;
- 7) wpisanie nazwiska i zasług do kroniki oddziału jednostki organizacyjnej obrony cywilnej;
- 8) wpisanie nazwiska i zasług do „Honorowej Księgi Obrony Cywilnej”.

2. Wyróżnień, o których mowa w ust. 1 pkt 3, 4 i 6, udziela się wyłącznie ratownikom odbywającym zasadniczą służbę w obronie cywilnej.

3. Wyróżnieniem jest także wcześniejsze skreślenie poprzednio wymierzonej kary dyscyplinarnej.

4. Szef Obrony Cywilnej Kraju może wprowadzić również inne rodzaje wyróżnień.

Art. 153. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej niezależnie od udzielanych wyróżnień mogą być nadawane ordery lub odznaczenia oraz odznaka „Za Zasługi dla Obrony Cywilnej” – w przypadkach i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Art. 154. 1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej za naruszenie obowiązków wynikających z tej służby mogą być wymierzane następujące kary dyscyplinarne:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) nagana z ostrzeżeniem;
- 4) wykonywanie czynności porządkowych poza kolejnością;
- 5) zakaz opuszczania miejsca zakwaterowania przez czas określony;
- 6) pozbawienie wyróżniającego tytułu i odznaki wzorowego ratownika lub tytułu starszego ratownika;
- 7) zmniejszenie lub pozbawienie urlopu.

2. Kary, o których mowa w ust. 1 pkt 3–7, wymierza się wyłącznie ratownikom odbywającym zasadniczą służbę w obronie cywilnej.

3. Nie można karać dyscyplinarnie po upływie sześciu miesięcy od popełnienia przewinienia.

Art. 155. 1. Wymierzoną karę dyscyplinarną uchyla się w razie:

- 1) ujawnienia nowych okoliczności, które wskazują, że brak było podstaw do ukarania;
- 2) ukarania wbrew przepisom ustawy albo przepisom wydanym na jej podstawie.

2. Uprawnionymi do uchylania kar dyscyplinarnych są przełożony, który karę wymierzył, i jego przełożeni.

3. Szef Obrony Cywilnej Kraju może uchylić każdą karę dyscyplinarną wymierzoną osobie odbywającej służbę w obronie cywilnej.

Art. 156. Do czasu trwania zasadniczej służby w obronie cywilnej nie zalicza się okresu, na który ratownik samowolnie opuścił jednostkę organizacyjną obrony cywilnej lub wyznaczone miejsce przebywania albo przez który samowolnie poza nimi pozostawał. Jednakże okres ten można zaliczyć do czasu trwania zasadniczej służby w obronie cywilnej, jeżeli w późniejszym okresie ratownik wyróżnił się wzorową służbą i kara dyscyplinarna za to przewinienie została skreślona w drodze wyróżnienia.

Art. 157. Do osób odbywających służbę w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 64.

Art. 158. 1. Osoby odbywające służbę w obronie cywilnej są obowiązane do noszenia w czasie odbywania tej służby oznak i umundurowania, jeżeli zostały ustanowione dla tych osób.

2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór i kolor umundurowania osób odbywających służbę w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności rodzaje służby oraz składniki umundurowania.

Art. 159. 1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej mogą być przyznane, na zasadach określonych przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia, zakwaterowanie i bezpłatne wyżywienie lub równoważniki pieniężne oraz zwrot kosztów przejazdu.

2. Ratownikom w czasie odbywania zasadniczej służby:

- 1) przysługuje umundurowanie lub równoważnik pieniężny i uposażenie w wysokości i na zasadach przewidzianych dla szeregowych odbywających zasadniczą służbę wojskową;
- 2) udziela się urlopów w wymiarze i na zasadach przewidzianych dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.

3. Ratownicy mogą otrzymywać również inne należności pieniężne określone przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia.

Art. 160. 1. Do pracowników odbywających przeszkolenie na obozie szkoleniowym lub ćwiczenia w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio zasady wynagradzania żołnierzy rezerwy odbywających ćwiczenia wojskowe.

2. Osoby pełniące czynną służbę w razie mobilizacji i w czasie wojny otrzymują wynagrodzenie określone przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia; do członków rodzin pozostających na utrzymaniu tych osób stosuje się odpowiednio przepis art. 135 ust. 2.

Art. 161. 1. Osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z jej odbywaniem albo w bezpośredniej drodze do miejsca jej odbywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w zakresie i na warunkach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

2. Świadczenia, o których mowa w ust. 1, dla osób nieobjętych powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym są finansowane odpowiednio przez podmioty, o których mowa w art. 138 ust. 3 i 4 oraz w art. 139 ust. 3, w których osoby te pełnią służbę.

3. Dokumentami uprawniającymi do korzystania z bezpłatnych świadczeń, o których mowa w ust. 1, w razie zachorowania lub doznania uszczerbku na zdrowiu są: przydział organizacyjno-mobilizacyjny do służby w obronie cywilnej oraz zaświadczenie komendanta oddziału lub kierownika jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 139 ust. 3, stwierdzające, że zachorowanie lub doznanie uszczerbku na zdrowiu miało miejsce podczas lub w związku z odbywaniem tej służby albo w bezpośredniej drodze do miejsca jej odbywania lub w drodze powrotnej, przedkładane podmiotom leczniczym.

Art. 162. 1. Osobie odbywającej służbę w obronie cywilnej, która doznała uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku pozostającego w związku z odbywaniem tej służby, a w razie śmierci tej osoby – członkom rodziny, przysługują, z zastrzeżeniem ust. 4–6, świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianych dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Postępowanie w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przeprowadza i odszkodowanie wypłaca pracodawca, organ administracji rządowej lub inny organ, któremu jednostka organizacyjna obrony cywilnej jest podporządkowana, albo jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 139 ust. 3.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wypadków w drodze do miejsca lub z miejsca pełnienia służby, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

3. Od decyzji pracodawcy lub organu wymienionego w ust. 1 i 2 w sprawie odszkodowania przysługuje odwołanie na zasadach i w trybie przewidzianych dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

4. Ratownikowi odbywającemu zasadniczą służbę w jednostce organizacyjnej obrony cywilnej, który doznał uszczerbku na zdrowiu w czasie odbywania tej służby, a w razie śmierci ratownika – członkom rodziny, przysługują świadczenia odszkodowawcze i rentowe oraz należności pośmiertne, na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach dla żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową.

5. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określa:

- 1) właściwość organów i tryb ustalania:
  - a) okoliczności i przyczyn wypadku, któremu uległ ratownik,
  - b) związku choroby ratownika ze szczególnymi właściwościami lub warunkami zasadniczej służby w obronie cywilnej;
- 2) właściwość organów do orzekania o uszczerbku na zdrowiu ratownika oraz do przyznawania i wypłacania świadczeń odszkodowawczych oraz należności pośmiertnych, o których mowa w ust. 4.

6. Od decyzji organu właściwego w sprawach świadczeń odszkodowawczych, o których mowa w ust. 4, przysługuje zainteresowanemu odwołanie do okręgowego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych w terminie określonym w przepisach o postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych.

7. Okres odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej jest okresem składkowym w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 163. Do odpowiedzialności materialnej ratowników za szkody wyrządzone w związku z wykonywaniem obowiązków wynikających z odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej stosuje się odpowiednio zasady określone dla żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, z tym że w razie odmowy dobrowolnego uiszczenia odszkodowania sprawę rozpoznaje sąd powszechny.

Art. 164. 1. W zakresie uprawnień osób odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej i członków ich rodzin stosuje się odpowiednio przepisy art. 118, art. 119 ust. 1 pkt 1 i ust. 4, art. 120–122, 124–126, 128–132 i 136.

2. Rada Ministrów może, w drodze rozporządzenia, przyznać osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej oraz członkom ich rodzin inne uprawnienia

oprócz przewidzianych w art. 159–162, określając zasady i warunki korzystania z nich.

Art. 165. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określa, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółową organizację i sposób odbywania służby w obronie cywilnej, uwzględniając w szczególności zasady i tryb powoływania i przeznaczania do służby oraz zwalniania ze służby, wzory kart powołania do zasadniczej służby w obronie cywilnej oraz karty przydziału do formacji obrony cywilnej, zasady i tryb udzielania wyróżnień i wymierzania kar dyscyplinarnych oraz uprawnienia przełożonych w tym zakresie, zasady wykonywania i skreślenia kar;
- 2) wzór odznaki wzorowego ratownika, z uwzględnieniem także wzoru legitymacji do odznaki;
- 3) wzory oznak oraz sposób noszenia tych oznak i umundurowania, uwzględniając w szczególności międzynarodowe i krajowe oznaki obrony cywilnej;
- 4) normy umundurowania przysługującego osobom odbywającym służbę w obronie cywilnej, uwzględniając potrzeby poszczególnych specjalistycznych formacji;
- 5) w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych wysokość równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie ratowników, z uwzględnieniem zasad jego wypłacania oraz organów właściwych w tym zakresie.

Rozdział 3

Edukacja dla bezpieczeństwa

Art. 166. 1. Uczniowie szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych: liceum ogólnokształcącego, technikum i branżowej szkoły I stopnia, z wyjątkiem uczniów szkół dla dorosłych, podlegają obowiązkowi w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa.

2. Edukacja dla bezpieczeństwa jest obowiązkowym przedmiotem nauczania w szkołach wymienionych w ust. 1, w wymiarze jednej godziny tygodniowo w cyklu kształcenia.

3. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób realizacji edukacji dla bezpieczeństwa, z uwzględnieniem możliwości organizowania obozów specjalistycznych.

Art. 166a. (uchylony)

Art. 167. (uchylony)

Rozdział 4

Powszechna samoobrona ludności

Art. 168. 1. Osoby posiadające obywatelstwo polskie, zdolne ze względu na stan zdrowia, podlegają obowiązkowi szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony.

2. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony ma na celu przygotowanie do samoobrony przed środkami masowego rażenia oraz innymi działaniami nieprzyjaciela.

3. Szkolenie ludności w zakresie powszechnej samoobrony przeprowadza się w formie zajęć podstawowych lub ćwiczeń praktycznych.

4. Ćwiczenia praktyczne mogą polegać również na udziale w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

Art. 169. 1. Obowiązkowi szkolenia nie podlegają:

- 1) osoby, które ukończyły sześćdziesiąt lat życia;
- 2) osoby uznane za stale lub długotrwale niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników lub za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 3) kobiety w ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu;
- 4) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu;
- 5) osoby sprawujące opiekę nad:
  - a) dziećmi od lat ośmiu do szesnastu,
  - b) osobami obłożnie chorymi,
  - c) osobami, wobec których orzeczono stałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,

- d) osobami, wobec których orzeczono całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
  - e) osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jeżeli osoby te wspólnie z nimi zamieszkują i opieki tej nie można powierzyć innym osobom;
- 6) osoby pobierające naukę lub odbywające studia w szkołach wszystkich typów;
  - 7) osoby odbywające zasadniczą służbę lub szkolenie w obronie cywilnej oraz służbę zastępczą;
  - 8) żołnierze w czynnej służbie wojskowej oraz funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Policji, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Służby Więziennej i Państwowej Straży Pożarnej.

2. Od obowiązku odbywania szkolenia mogą być zwolnieni:

- 1) żołnierze rezerwy posiadający karty mobilizacyjne do jednostek Sił Zbrojnych;
- 2) osoby posiadające karty przydziału do jednostek zmilitaryzowanych;
- 3) osoby posiadające karty przydziału do służby w obronie cywilnej.

3. Zwolnienie od obowiązku szkolenia w formie ćwiczeń praktycznych polegających na udziale w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków nie dotyczy osób, o których mowa w ust. 1 pkt 6 i 7.

Art. 170. 1. Osobom wykonującym obowiązek szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z wykonywaniem tego obowiązku albo w bezpośredniej drodze do miejsca jego wykonywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w zakresie i na warunkach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

2. Świadczenia, o których mowa w ust. 1, dla osób nieobjętych powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym są finansowane odpowiednio przez podmioty, o których mowa w art. 138 ust. 3 i 4 oraz art. 139 ust. 3, w których osoby te odbywają szkolenie.

2a. Dokumentami uprawniającymi do korzystania z bezpłatnych świadczeń, o których mowa w ust. 1, w razie zachorowania lub doznania uszczerbku na zdrowiu

są: decyzja w sprawie obowiązku udziału w szkoleniu w zakresie powszechnej samoobrony oraz zaświadczenie organizatora szkolenia potwierdzające udział w szkoleniu i stwierdzające, że do zachorowania lub powstania uszczerbku na zdrowiu doszło podczas lub w związku z wykonywaniem tego obowiązku albo w bezpośredniej drodze do miejsca jego wykonywania lub w drodze powrotnej, które należy przedłożyć podmiotom leczniczym.

3. Osobom, które doznały uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku powstałego podczas lub w związku z wykonywaniem obowiązku szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony albo w bezpośredniej drodze do miejsca wykonywania tego obowiązku lub w drodze powrotnej, oraz członkom rodzin osób zmarłych wskutek takiego wypadku przysługują świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianym dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 171. 1. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia organizację, zasady i wymiar szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony, zasady i tryb zwalniania od obowiązku szkolenia oraz właściwość organów w tych sprawach.

2. Ćwiczenia praktyczne w zakresie powszechnej samoobrony zarządza Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określając każdorazowo kategorie osób zobowiązane do udziału w tych ćwiczeniach, obszar, na którym będą one przeprowadzane, oraz ich zakres.

Art. 172. 1. Osoby posiadające obywatelstwo polskie mogą być zobowiązane do zaopatrzenia się w sprzęt ochrony indywidualnej oraz w inne artykuły i przedmioty niezbędne w razie zagrożenia.

2. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, może wprowadzić Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, określając równocześnie zasady i warunki zaopatrzenia.

Art. 173. 1. W ramach przygotowania do samoobrony osoby posiadające obywatelstwo polskie mogą być zobowiązane do:

- 1) przygotowania ochrony budynku lub lokalu mieszkalnego oraz mienia osobistego i indywidualnego;
- 2) zabezpieczenia własnych źródeł wody pitnej i środków spożywczych przed zanieczyszczeniem lub skażeniem;
- 3) utrzymywania i konserwacji posiadanego oraz przydzielonego sprzętu i środków ochrony;

- 4) utrzymywania i konserwacji domowych pomieszczeń ochronnych;
- 5) wykonywania innych przedsięwzięć mających na celu ochronę własnego życia, zdrowia i mienia oraz udzielania pomocy poszkodowanym.

2. Obowiązki określone w ust. 1 nakładają wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).

3. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia zasady i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 2.

DZIAŁ V

Służba w jednostkach zmilitaryzowanych

Art. 174. 1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Rada Ministrów może objąć militaryzacją jednostki organizacyjne, które wykonują zadania szczególnie ważne dla obronności lub bezpieczeństwa Państwa, a także jednostki organizacyjne specjalnie tworzone do wykonywania takich zadań.

2. Rada Ministrów, na wniosek ministrów i wojewodów po uprzednim zaopiniowaniu przez Ministra Obrony Narodowej, ustala istniejące i specjalnie tworzone jednostki organizacyjne, które przewiduje się objąć militaryzacją (jednostki przewidziane do militaryzacji) oraz jednostki organizacyjne stanowiące bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek zmilitaryzowanych, a także limity osób, które przewiduje się powołać do służby w jednostkach zmilitaryzowanych.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, kategorie zadań uzasadniających militaryzację oraz tryb ustalania jednostek organizacyjnych i limitów osób, o których mowa w ust. 2, a także wzór wniosku o objęcie poszczególnych jednostek organizacyjnych przygotowaniem do militaryzacji. Rozporządzenie uwzględni w szczególności potrzeby związane z rozwinięciem systemu obronności i funkcjonowaniem jego elementów w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny, w tym mobilizacyjne i wojenne potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz zapewnienia wsparcia wojskom sojuszniczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyszczególnieniem we wzorze wniosku przeznaczenia tych jednostek, ich siedzib, organów, o których mowa w art. 187 ust. 3, oraz organów, według których ustaleń będą przygotowywane poszczególne jednostki, jak również specyfikacji przewidywanych wydatków z tym związanych.

4. Jednostki organizacyjne, o których mowa w ust. 1 i 2, Rada Ministrów może objąć militaryzacją również w razie wprowadzenia stanu wyjątkowego na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 175. 1. Do służby w jednostkach zmilitaryzowanych mogą być przeznaczone osoby spełniające wymagania określone w ust. 3, o ile nie spełniają przesłanek wskazanych w ust. 4.

2. Przeznaczenie osób do służby w jednostkach zmilitaryzowanych następuje w drodze nadania im przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych do tych jednostek. Przydziały nadaje się również po objęciu militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych.

3. W czasie pokoju przydziały organizacyjno-mobilizacyjne mogą być nadawane mężczyznom, którzy nie ukończyli sześćdziesięciu lat życia, i kobietom, które nie ukończyły pięćdziesięciu pięciu lat życia. Po objęciu militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych przydziały do tych jednostek nadaje się również osobom, które nie osiągnęły wieku określonego w odpowiednich przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym.

4. Przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych nie nadaje się osobom, które:

- 1) przekroczyły wiek określony w ust. 3;
- 2) nie ukończyły osiemnastu lat życia;
- 2a) są żołnierzami w czynnej służbie wojskowej;
- 3) są osobami o nieuregulowanym stosunku do służby wojskowej;
- 4) mają nadane przydziały kryzysowe lub przydziały mobilizacyjne albo pracownicze przydziały mobilizacyjne do jednostek wojskowych;
- 5) są funkcjonariuszami Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Służby Więziennej, Straży Ochrony Kolei i Państwowej Straży Pożarnej, jeżeli osoby te na mocy odrębnych przepisów mogą pełnić służbę w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny i są przeznaczone do pełnienia tej służby;
- 6) zostały uznane za stale lub długotrwale niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników lub za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

7) zostały skazane na karę pozbawienia wolności i oczekują na jej odbycie albo ją odbywają.

5. Osobom zatrudnionym w istniejących jednostkach przewidzianych do militaryzacji oraz jednostkach organizacyjnych stanowiących bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji, przydziały organizacyjno-mobilizacyjne nadaje się w formie zbiorowej listy imiennej. Pozostałym osobom, o których mowa w ust. 1, przydziały organizacyjno-mobilizacyjne nadaje się w formie kart przydziału.

6. Przydziały organizacyjno-mobilizacyjne nadają:

- 1) kierownicy istniejących jednostek przewidzianych do militaryzacji oraz jednostek organizacyjnych stanowiących bazę formowania specjalnie tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji, a także kierownicy jednostek zmilitaryzowanych – osobom zatrudnionym w tych jednostkach, z tym że osobom będącym żołnierzami rezerwy przydziały nadaje się w uzgodnieniu z wojskowym komendantem uzupełnień właściwym ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) osoby, której ma być nadany przydział;
- 2) wojskowi komendanci uzupełnień właściwi ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) – pozostałym osobom, na wniosek kierownika jednostki przewidzianej do militaryzacji.

7. Przydział organizacyjno-mobilizacyjny nadany w czasie pokoju podlega unieważnieniu, jeżeli osoba, której nadano przydział:

- 1) otrzymała kartę mobilizacyjną do jednostki wojskowej;
- 2) została powołana do czynnej służby wojskowej;
- 3) zrzekła się obywatelstwa polskiego;
- 4) zamieszkała na stałe poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) osiągnęła wiek określony w ust. 3 albo spełniła przesłanki określone w ust. 4 pkt 5–7;
- 6) (uchylony)
- 7) otrzymała wypowiedzenie stosunku pracy albo rozwiązała stosunek pracy lub służby z pracodawcą, który nadał przydział organizacyjno-mobilizacyjny.

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania związanego z nadawaniem przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych, a także wzory zbiorowej listy imiennej oraz karty przydziału, o których mowa w ust. 5, z uwzględnieniem we wzorach danych osobowych i danych o miejscu pełnienia służby oraz poświadczenia przyjęcia do wiadomości faktu przeznaczenia do służby

w jednostce zmilitaryzowanej. W rozporządzeniu należy uwzględnić także sposób kwalifikowania osób, którym przewiduje się nadać przydział organizacyjno-mobilizacyjny do jednostek zmilitaryzowanych oraz sporządzania zapotrzebowania na uzupełnienie potrzeb specjalnie tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji żołnierzami rezerwy, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb jednostek podległych Ministrowi Obrony Narodowej, Ministrowi Sprawiedliwości oraz ministrom właściwym do spraw wewnętrznych i transportu.

Art. 176. 1. Osoby, którym nadano przydziały organizacyjno-mobilizacyjne, są obowiązane do odbywania ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji w czasie wolnym od pracy w wymiarze do piętnastu dni w roku, w tym nie więcej niż pięć dni ustawowo wolnych od pracy, z zastrzeżeniem przepisu ust. 2. Przepisy art. 148 ust. 3–5 stosuje się odpowiednio.

1a. Osoby, o których mowa w ust. 1, które mają lub mogą mieć dostęp do informacji niejawnych, podlegają, na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych, właściwemu postępowaniu sprawdzającemu. Postępowanie sprawdzające przeprowadza Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Służba Kontrwywiadu Wojskowego, zgodnie z właściwością określoną w przepisach o ochronie informacji niejawnych, na pisemny wniosek kierownika jednostki organizacyjnej przewidzianej do militaryzacji, do której nadano przydziały organizacyjno-mobilizacyjne.

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, jednostki przewidziane do militaryzacji, do których osoby posiadające przydziały organizacyjno-mobilizacyjne mogą być powoływane do odbywania ćwiczeń w wymiarze przewidzianym w art. 104.

3. Rada Ministrów określi corocznie, w drodze rozporządzenia, liczbę osób powoływanych w roku kalendarzowym do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia realizacji zadań przewidzianych dla tych jednostek na czas mobilizacji oraz wojny.

4. Przeprowadzenie ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji zarządza Prezes Rady Ministrów.

5. Powołanie do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji następuje:

- 1) w stosunku do osób zatrudnionych w istniejących jednostkach przewidzianych do militaryzacji oraz jednostkach stanowiących bazę formowania specjalnie

tworzonych jednostek przewidzianych do militaryzacji – w formie zbiorowych list imiennych sporządzanych przez kierowników tych jednostek;

- 2) w stosunku do pozostałych osób – w formie wezwania wystawionego przez wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego tych osób, na wniosek kierownika jednostki przewidzianej do militaryzacji.

6. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania związanego z powoływaniem do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji oraz wzór wezwania, o którym mowa w ust. 5 pkt 2, uwzględniając w szczególności sposób wzywania osób, które przewiduje się powołać do odbycia ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji organizowanych w związku ze zwalczaniem klęsk żywiołowych lub usuwaniem ich skutków, a także ćwiczeń przeprowadzanych w trybie natychmiastowego stawiennictwa. Wzór wezwania powinien uwzględniać dane osobowe, przewidywany czas trwania ćwiczeń oraz termin i miejsce stawienia się, a także poświadczenie przyjęcia do wiadomości faktu powołania na ćwiczenia.

Art. 177. 1. Do osób odbywających ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji stosuje się przepisy prawa pracy obowiązujące pracowników tych jednostek.

1a. Do osób odbywających ćwiczenia jednostek przewidzianych do militaryzacji stosuje się wymiar i rozkład czasu pracy obowiązujące w jednostce przewidzianej do militaryzacji.

1b. Przedłużenie czasu pracy osób odbywających ćwiczenia w jednostce przewidzianej do militaryzacji poza normalne godziny pracy może nastąpić na zasadach i w trybie przewidzianych w przepisach prawa pracy obowiązujących w jednostce przewidzianej do militaryzacji, z tym że nie stosuje się określonej w tych przepisach dopuszczalnej liczby godzin nadliczbowych oraz dozwolona jest praca w dniach ustawowo wolnych od pracy.

1c. Osobie odbywającej ćwiczenia w jednostce przewidzianej do militaryzacji można powierzyć wykonywanie pracy innego rodzaju niż wynikająca z nawiązanego stosunku pracy lub stosunku służbowego, jeżeli odpowiada ona jej kwalifikacjom. Osobie tej przysługuje wówczas wynagrodzenie odpowiadające rodzajowi powierzonej pracy, nie niższe jednak niż ostatnio otrzymywane przed dniem powierzenia innego rodzaju pracy. W takim przypadku wypowiedzenie dotychczasowych warunków pracy i płacy nie jest wymagane.

2. Osobom odbywającym ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji, niezatrudnionym w tych jednostkach, przysługują uprawnienia żołnierzy rezerwy odbywających ćwiczenia wojskowe.

2a. Osobom, o których mowa w ust. 2, przysługuje wynagrodzenie określone dla żołnierzy rezerwy odbywających ćwiczenia wojskowe, według stopnia wojskowego posiadanego przez te osoby, a jeżeli nie posiadają one stopnia wojskowego – według stopnia wojskowego szeregowego.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, stawki wynagrodzenia osób odbywających ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji niezatrudnionych w tych jednostkach oraz tryb wypłacania przez jednostkę przewidzianą do militaryzacji przysługującego im wynagrodzenia, z uwzględnieniem, że dzienną stawkę wynagrodzenia nalicza się, jeżeli czas odbywanych ćwiczeń jest nie krótszy niż osiem godzin.

Art. 178. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) zadania związane z przygotowaniem jednostek organizacyjnych przewidzianych do objęcia ich militaryzacją oraz organy zobowiązane do realizacji tych zadań, z uwzględnieniem zakresu przedsięwzięć, trybu ich wykonania, terminów gotowości do działania, zabezpieczenia potrzeb, zapewnienia środków finansowych;
- 2) zasady wyposażania jednostek przewidzianych do militaryzacji i jednostek zmilitaryzowanych w środki transportowe, maszyny i urządzenia oraz w sprzęt wojskowy, z uwzględnieniem źródeł ich pochodzenia;
- 3) zasady i tryb przeprowadzania kontroli stanu przygotowania jednostek organizacyjnych przewidzianych do objęcia ich militaryzacją oraz organy właściwe w tych sprawach, z uwzględnieniem przedmiotu kontroli i podmiotów objętych kontrolą.

Art. 179. 1. Z dniem objęcia militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych jednostki te stają się jednostkami zmilitaryzowanymi, a osoby, którym nadano przydziały organizacyjno-mobilizacyjne do tych jednostek, są osobami pełniącymi służbę w jednostce zmilitaryzowanej.

2. Po objęciu militaryzacją ustalonych jednostek organizacyjnych do służby w tych jednostkach mogą być powoływane, w drodze nadania przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych, również inne osoby niż określone w ust. 1, jeżeli posiadają kwalifikacje przydatne do tej służby.

Art. 180. 1. Kierownik jednostki zmilitaryzowanej zwalnia ze służby w tej jednostce:

- 1) osoby, które osiągnęły wiek określony w odpowiednich przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym;
- 2) osoby, które utraciły zdolność do wykonywania zawodu.

2. Kierownik jednostki zmilitaryzowanej może zwolnić ze służby w tej jednostce inne osoby niż określone w ust. 1, jeżeli wykonują one czynności niezwiązane bezpośrednio z przedmiotem działania tej jednostki.

3. Osoby zwolnione ze służby w jednostce zmilitaryzowanej oraz osoby, które nie zostały powołane do tej służby, pozostają pracownikami jednostki zmilitaryzowanej.

Art. 181. 1. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej nie mogą rozwiązać stosunku pracy z tą jednostką.

2. Rozwiązanie stosunku pracy z osobą pełniącą służbę w jednostce zmilitaryzowanej może nastąpić tylko po uprzednim zwolnieniu tej osoby ze służby.

Art. 182. 1. Dotychczasowy stosunek pracy osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych ulega zawieszeniu z dniem powołania ich do tej służby; jednocześnie powstaje z mocy prawa stosunek służbowy militaryzacji, uregulowany przepisami niniejszego działu.

2. Do osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych stosuje się ogólnie obowiązujące przepisy prawa pracy oraz przepisy szczególne, jeżeli obowiązują w tych jednostkach, ze zmianami i uzupełnieniami wynikającymi z przepisów niniejszego działu.

2a. Kierownicy jednostek zmilitaryzowanych ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny służby osób pełniących służbę w tych jednostkach i są obowiązani zapewnić warunki ochrony ich życia i zdrowia przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

2b. Osobom pełniącym służbę w jednostkach zmilitaryzowanych w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny przysługują bezpłatne świadczenia zdrowotne. Koszty tych świadczeń pokrywa się z części budżetu państwa, której dysponentem jest organ, któremu podlega jednostka zmilitaryzowana.

3. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może określić szczegółowe zasady pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych, uwzględniając specyfikę służby

w jednostkach przydzielonych Siłom Zbrojnym oraz podlegających Ministrowi Obrony Narodowej, Ministrowi Sprawiedliwości, a także ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3a. W zakresie uprawnień osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych i członków ich rodzin stosuje się odpowiednio przepisy art. 118, 119 ust. 1, 2 i 4, art. 120, 122, 124–126, 130–132 oraz art. 136.

4. Stosunek służbowy militaryzacji, o którym mowa w ust. 1, oraz jego skutki prawne wygasają z mocy prawa z dniem zwolnienia ze służby w jednostce zmilitaryzowanej.

5. Okres pełnienia służby w jednostce zmilitaryzowanej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.

Art. 183. 1. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej są obowiązane do wykonywania poleceń przełożonych, wydanych w sprawach służbowych.

2. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej mogą być wyznaczane przez kierownika jednostki na inne stanowiska pracy, niż zajmowały w dniu powołania do tej służby.

3. Wyznaczenie na niższe stanowisko pracy może nastąpić tylko:

- 1) w razie naruszenia dyscypliny służby w jednostce zmilitaryzowanej;
- 2) ze względu na potrzeby organizacyjne jednostki zmilitaryzowanej;
- 3) na wniosek osoby zainteresowanej.

4. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej mogą być przenoszone do innej jednostki. Przeniesienie następuje w drodze nadania przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego.

5. Jeżeli przeniesienie, o którym mowa w ust. 4, miałoby nastąpić do jednostki zmilitaryzowanej mającej siedzibę w innej miejscowości, przepisu ust. 4 nie stosuje się do:

- 1) kobiet w ciąży i w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu;
- 2) (uchylony)
- 3) osób sprawujących opiekę nad:
  - a) dziećmi do lat szesnastu,
  - b) wspólnie z nimi zamieszkałymi osobami obłożnie chorymi lub osobami, wobec których orzeczono stałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, lub uznanymi za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, lub zaliczonymi do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innej osobie.

Art. 184. 1. Osoby pełniące służbę w jednostce zmilitaryzowanej otrzymują w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny, z zastrzeżeniem ust. 2, wynagrodzenie według zajmowanego stanowiska służbowego.

2. Wynagrodzenie osób pełniących służbę w jednostce zmilitaryzowanej nie może być niższe od otrzymywanego w dniu powołania do tej służby.

3. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, inne niż określone w ust. 1 stawki wynagrodzenia osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych, uwzględniając zakres zadań powierzonych na poszczególnych stanowiskach.

Art. 185. 1. Służba w jednostkach zmilitaryzowanych jest wykonywana w wymiarze i rozkładzie czasu określonym w ogólnie obowiązujących przepisach prawa pracy.

2. Minister (wojewoda), któremu podlega jednostka zmilitaryzowana, może ustalać inny niż określony w ust. 1 wymiar i rozkład czasu służby, z zachowaniem prawa do wypoczynku.

3. Czas służby ustalony przez właściwe organy na podstawie ust. 2 nie może naruszać ogólnie obowiązujących przepisów prawa pracy dotyczących ochrony pracy kobiet i zatrudnienia młodocianych, a także dotyczących czasu pracy pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia oraz pracowników uznanych za osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Art. 186. 1. Osoby odbywające ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji i pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych są obowiązane do noszenia w czasie ćwiczeń albo służby umundurowania i oznak, jeżeli umundurowanie i oznaki zostały ustanowione dla jednostki organizacyjnej, w której są odbywane ćwiczenia lub jest pełniona służba.

2. Osoby odbywające ćwiczenia w jednostkach przewidzianych do militaryzacji i pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych są obowiązane do noszenia, w czasie ćwiczeń albo służby, uzbrojenia i innego wyposażenia specjalnego

przewidzianego w odrębnych przepisach dla jednostek organizacyjnych, w których są odbywane ćwiczenia lub jest pełniona służba.

Art. 187. 1. Kierownikiem jednostki przewidzianej do militaryzacji jest kierownik jednostki organizacyjnej, którą przewiduje się objąć militaryzacją, albo kierownik jednostki organizacyjnej stanowiącej bazę formowania specjalnie tworzonej jednostki zmilitaryzowanej.

2. Kierownikiem jednostki zmilitaryzowanej jest kierownik jednostki organizacyjnej objętej militaryzacją.

3. Jednostki przewidziane do militaryzacji w sprawach przygotowania ich objęcia militaryzacją podlegają właściwym ministrom (wojewodom) zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami.

4. Jednostki zmilitaryzowane podlegają ministrom właściwym ze względu na przedmiot ich działania albo właściwym miejscowo wojewodom, zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami.

5. Jednostki zmilitaryzowane wykonują zadania ustalone przez organy, którym podlegają.

Art. 188. 1. Rada Ministrów może przydzielić jednostki zmilitaryzowane ministrom (wojewodom) innym niż określone w art. 187 ust. 3 i 4 albo organom obrony cywilnej.

2. Rada Ministrów może przydzielić jednostki zmilitaryzowane do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

3. W wypadkach, o których mowa w ust. 2, jednostka zmilitaryzowana podlega organowi wojskowemu określoneemu przez Ministra Obrony Narodowej.

4. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1–3, z uwzględnieniem w szczególności potrzeb organizacyjnych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz struktury dowodzenia tymi Siłami Zbrojnymi w czasie pokoju i na wypadek wojny.

DZIAŁ VI

(uchylony)

DZIAŁ VIA

Udzielanie zgody obywatelom polskim na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej

Art. 199a. 1. Obywatel polski może przyjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej za zgodą organu, o którym mowa w art. 199d.

2. Zgody nie udziela się w razie ogłoszenia mobilizacji, w czasie wojny oraz w razie wprowadzenia na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu wojennego lub stanu wyjątkowego.

3. Obywatele polscy, którzy przed ogłoszeniem, zaistnieniem lub wprowadzeniem stanów, o których mowa w ust. 2, uzyskali zgodę na przyjęcie służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, mogą pełnić tę służbę przez okres, na jaki zgoda została im udzielona, o ile rozpoczęli już pełnienie tej służby.

4. Obowiązek uzyskiwania zgody, o której mowa w ust. 1, nie dotyczy obywateli polskich będących jednocześnie obywatelami innego państwa, jeżeli stale zamieszkują na jego terytorium i zamierzają przyjąć służbę w siłach zbrojnych lub organizacji wojskowej tego państwa.

5. Zgody udziela się wyłącznie na pisemny wniosek obywatela polskiego, który zamierza przyjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, złożony do właściwego organu, o którym mowa w art. 199d.

6. Do wniosku, o którym mowa w ust. 5, dołącza się:

- 1) zaświadczenie o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego;
- 2) zaświadczenie naczelnika urzędu skarbowego o braku zaległości podatkowych;
- 3) zaświadczenie właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o braku zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia zdrowotne;
- 4) zaświadczenie z Krajowego Rejestru Sądowego o niefigurowaniu w rejestrze dłużników niewypłacalnych;

<5) oświadczenie osoby, o której mowa w ust. 5, że nie jest ujawniona w Centralnym Rejestrze Restrukturyzacji i Upadłości.>

Art. 199b. Obywatelowi polskiemu podlegającemu powszechnemu obowiązkowi obrony może być udzielona zgoda na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej tylko w przypadku, gdy ma uregulowany stosunek do służby wojskowej, nie jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej oraz nie posiada przydziału kryzysowego, przydziału mobilizacyjnego, pracowniczego przydziału

Dodany pkt 5 w ust. 6 w art. 199a wejdzie w życie z dn. 1.02.2019 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 398).

mobilizacyjnego lub przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego, a właściwy wojskowy komendant uzupełnień nie prowadzi postępowania w sprawie nadania temu obywatelowi któregokolwiek z tych przydziałów.

Art. 199c. 1. Zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej można udzielić, z zastrzeżeniem ust. 2, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) służba ta nie narusza interesów Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) służba nie jest zakazana przez prawo międzynarodowe;
- 3) służba nie wpłynie na zadania wykonywane przez Siły Zbrojne;
- 4) nie zachodzi przeszkoda, o której mowa w art. 199b.

2. Nie udziela się zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej pomimo spełnienia warunków określonych w ust. 1, jeżeli obywatel polski, ubiegający się o zgodę:

- 1) został przeniesiony do rezerwy wskutek uznania przez właściwą komisję lekarską za niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju (kategoria „D” zdolności do czynnej służby wojskowej);
- 2) nie spełnił choćby jednego z obowiązków określonych w art. 31a ust. 2, art. 32 ust. 1 i 4, art. 34, art. 40, art. 48 ust. 1, art. 52 ust. 1 oraz art. 53 ust. 1 i 3–6, jeżeli do ich spełnienia był zobowiązany;
- 3) nie został powołany i nie odbył zasadniczej służby wojskowej, przeszkolenia wojskowego, ćwiczeń wojskowych, ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji lub służby w obronie cywilnej, z przyczyn leżących po stronie obywatela;
- 4) został uznany przez właściwą komisję lekarską za trwale i całkowicie niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (kategoria „E” zdolności do czynnej służby wojskowej);
- 5) złożył wniosek o przeznaczenie go do służby zastępczej, został przeznaczony do służby zastępczej, został skierowany do odbycia służby zastępczej, odbywał służbę zastępczą, został przeniesiony do rezerwy po odbyciu służby zastępczej lub bez jej odbycia;
- 6) został skazany prawomocnym wyrokiem sądu na karę co najmniej jednego roku pozbawienia wolności, w tym także z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
- 7) odbywa karę pozbawienia wolności lub oczekuje na jej wykonanie;

- 8) znajduje się w okresie próby w wykonywaniu warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności;
- 9) odbywa karę ograniczenia wolności;
- 10) ma zaległości podatkowe lub zaległości z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne lub zdrowotne;

[11) jest wpisany do rejestru dłużników niewypłacalnych.]

<11) jest wpisany do rejestru dłużników niewypłacalnych Krajowego Rejestru Sądowego lub ujawniony w Centralnym Rejestrze Restrukturyzacji i Upadłości.>

3. Złożenie wniosku, o którym mowa w art. 199a ust. 5, nie powoduje obowiązku skierowania obywatela polskiego ubiegającego się o zgodę do właściwej wojskowej komisji lekarskiej w celu określenia zdolności do czynnej służby wojskowej.

Art. 199d. 1. Zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej udziela albo odmawia jej udzielenia, z zastrzeżeniem ust. 2, minister właściwy do spraw wewnętrznych, po zasięgnięciu opinii Ministra Obrony Narodowej i ministra właściwego do spraw zagranicznych lub organów przez nich upoważnionych.

2. Obywatelom polskim będącym byłymi żołnierzami zawodowymi zgody udziela albo odmawia jej udzielenia Minister Obrony Narodowej, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zagranicznych lub organu przez niego upoważnionego.

3. Obywatele polscy zamieszkujący lub przebywający czasowo powyżej trzech miesięcy za granicą składają wniosek o udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej do organu określonego w ust. 1 lub 2, za pośrednictwem polskiego urzędu konsularnego.

4. Udzielenie zgody i odmowa jej udzielenia następuje w drodze decyzji administracyjnej.

5. Osobom, którym została udzielona zgoda na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, nie nadaje się przydziałów wymienionych w art. 199b przez okres, na jaki zgoda ta została udzielona.

6. Organ udzielający zgody zawiadamia właściwego wojskowego komendanta uzupełnień o każdym przypadku udzielenia obywatelowi polskiemu zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej.

Nowe brzmienie pkt 11 w ust. 2 w art. 199c wejdzie w życie z dn. 1.02.2019 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 398).

Art. 199e. Udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej nie rodzi odpowiedzialności organów Rzeczypospolitej Polskiej za następstwa podjęcia tej służby.

Art. 199f. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb udzielania obywatelom polskim zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, mając na uwadze, że w udzielanej zgodzie należy podać nazwę obcego wojska lub obcej organizacji wojskowej, w której może być pełniona służba, okres, na jaki udziela się zgody, a także wymóg zawiadomienia polskiego urzędu konsularnego o terminie i miejscu rozpoczęcia służby oraz jej zakończenia;
- 2) wzór wniosku o udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej;
- 3) zakres informacji, o które występują do ministra właściwego do spraw zagranicznych lub organu przez niego upoważnionego organy udzielające zgody, jak również zakres informacji, o które występuje do Ministra Obrony Narodowej lub organu przez niego upoważnionego minister właściwy do spraw wewnętrznych, mając każdorazowo na uwadze obowiązek zabezpieczania interesów Rzeczypospolitej Polskiej oraz możliwości wykonywania zadań przez Siły Zbrojne.

DZIAŁ VII

Świadczenia na rzecz obrony

Rozdział 1

Świadczenia osobiste w czasie pokoju

Art. 200. 1. Na osoby posiadające obywatelstwo polskie, które ukończyły szesnaście, a nie przekroczyły sześćdziesięciu lat życia, może być nałożony obowiązek świadczeń osobistych, polegających na wykonywaniu różnego rodzaju prac doraźnych na rzecz przygotowania obrony państwa albo zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków.

2. Obowiązek świadczeń osobistych może obejmować również obowiązek użycia posiadanych narzędzi prostych, a w stosunku do osób wykonujących świadczenia polegające na doręczaniu dokumentów powołania do czynnej służby wojskowej oraz wezwań do wykonania świadczeń, zwanych dalej „kurierami” – także posiadanych środków transportowych.

3. Obowiązek świadczeń osobistych może być nałożony w związku z ćwiczeniami wojskowymi, ćwiczeniami w jednostkach przewidzianych do militaryzacji, ćwiczeniami w obronie cywilnej oraz ćwiczeniami praktycznymi w zakresie powszechnej samoobrony, a także w celu dostarczenia i obsługi przedmiotów świadczeń rzeczowych, z zastrzeżeniem ust. 4.

4. W stosunku do kurierów obowiązek świadczeń osobistych może być nałożony w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych oraz w przypadku powoływania w trybie natychmiastowego stawiennictwa żołnierzy rezerwy posiadających przydziały kryzysowe lub wezwania żołnierzy OT do stawienia się do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie.

Art. 201. 1. Czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo dwunastu godzin, a w stosunku do kurierów oraz osób dostarczających i obsługujących przedmioty świadczeń rzeczowych – czterdziestu ośmiu godzin.

2. Nałożenie obowiązku wykonania świadczenia osobistego może nastąpić najwyżej trzy razy w roku.

3. Do czasu wykonywania świadczeń osobistych, o których mowa w ust. 1, wlicza się:

- 1) czas dojazdu do miejsca wykonywania świadczenia osobistego i powrotu do miejsca pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące, nie więcej jednak niż łącznie dwie godziny;
- 2) czas przeznaczony na wypoczynek, nie więcej jednak niż osiem godzin, jeżeli świadczenie jest wykonywane dłużej niż dwanaście godzin.

Art. 202. 1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) nakłada, w drodze decyzji administracyjnej, obowiązek świadczeń osobistych na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień, kierownika jednostki organizacyjnej stanowiącej bazę formowania specjalnie tworzonej jednostki zmilitaryzowanej, kierownika jednostki organizacyjnej wykonującej zadania na potrzeby obrony państwa, o której mowa w art. 208 ust. 2, albo właściwego organu obrony cywilnej.

2. Decyzję o nałożeniu obowiązku wykonania świadczenia osobistego doręcza się osobie zobowiązanej i wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem, na czternaście dni przed terminem stawienia się do wykonania świadczenia.

3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie zobowiązanej i wnioskodawcy odwołanie do wojewody, w terminie 7 dni od dnia doręczenia

decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

4. Decyzji, o której mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w niej określonym.

5. Osoba, na którą nałożono obowiązek wykonania świadczenia osobistego, jest obowiązana stawić się do wykonania tego świadczenia w terminie i miejscu wskazanym w decyzji.

6. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.

7. Przepisów ust. 1–5 nie stosuje się do kurierów.

Art. 203. 1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) wydaje w czasie pokoju decyzję administracyjną o przeznaczeniu osoby do wykonania świadczeń osobistych, w tym planowanych do wykonania w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, na wniosek organów i jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 202 ust. 1.

2. Przeznaczenie osób do funkcji kuriera następuje z urzędu lub na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień.

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, doręcza się osobie przeznaczonej do wykonywania świadczeń osobistych oraz wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem.

4. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie przeznaczonej do wykonywania świadczeń osobistych i wnioskodawcy odwołanie do wojewody, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji.

5. Osoby, którym wydano ostateczne decyzje administracyjne o przeznaczeniu ich do wykonania świadczeń osobistych, mogą być z urzędu lub na wniosek organów i kierowników jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 202 ust. 1, wzywane przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do wykonania tych świadczeń.

6. Wezwanie osób przeznaczonych do funkcji kuriera do wykonania świadczenia osobistego polegającego na doręczeniu dokumentów, o których mowa w art. 200 ust. 2, może nastąpić z urzędu lub na wniosek wojskowego komendanta uzupełnień.

7. Wezwania, o których mowa w ust. 5 i 6, mogą zobowiązywać do wykonania świadczeń osobistych w trybie natychmiastowego stawiennictwa.

8. Od wezwań, o których mowa w ust. 5 i 6, odwołań nie przysługuje.

9. Osoby, o których mowa w ust. 5 i 6, są obowiązane stawić się do wykonania świadczenia osobistego w terminie i miejscu wskazanych w wezwaniu.

10. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.

Art. 204. 1. Za wykonanie świadczenia osobistego przysługuje ryczałt godzinowy w wysokości 1/178 kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, za każdą godzinę czasu, o którym mowa w art. 201 ust. 1 i 3, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Jeżeli świadczenie osobiste jest wykonywane przez pracownika w czasie pracy i pracodawca nie wypłacił wynagrodzenia za czas pracy opuszczony z powodu świadczenia osobistego, osobie wykonującej świadczenie przysługuje za opuszczony czas pracy należność pieniężna – zamiast ryczału, o którym mowa w ust. 1, w wysokości odpowiadającej utraconemu wynagrodzeniu za pracę. Należność tę wypłaca się na podstawie zaświadczenia pracodawcy.

3. Jeżeli świadczenie osobiste jest wykonywane przez pracownika w czasie urlopu wypoczynkowego, osobie wykonującej świadczenie przysługuje za czas wykonywania świadczenia, równy średniemu dziennemu wymiarowi czasu pracy, należność pieniężna, zamiast ryczału, o którym mowa w ust. 1, obliczona według zasad obowiązujących przy ustalaniu wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy. Należność tę wypłaca się na podstawie zaświadczenia pracodawcy.

4. Ryczałt i należność, o których mowa w ust. 1–3, wypłaca jednostka organizacyjna, na której rzecz jest wykonywane świadczenie osobiste.

5. Osobom wykonującym świadczenia osobiste przysługuje bezpłatne wyżywienie na zasadach określonych dla żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową lub ryczałt odpowiadający stawkom tego wyżywienia, o ile czas wykonywania świadczenia osobistego jest dłuższy niż osiem godzin. Do tego czasu nie wlicza się czasu, o którym mowa w art. 201 ust. 3 pkt 1.

6. Koszty przejazdu do miejsca wykonywania świadczenia osobistego i powrotu do miejsca pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące ponosi jednostka organizacyjna, na której rzecz jest wykonywane świadczenie.

Art. 205. 1. Pracodawca jest obowiązany zwolnić (usprawiedliwić nieobecność w pracy) pracownika na czas niezbędny do wykonywania świadczenia osobistego.

2. Czas zwolnienia od pracy (nieobecności w pracy) z powodu wykonywania świadczenia osobistego wlicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień pracowniczych.

Art. 206. 1. Osobom wykonującym świadczenia osobiste, które zachorowały lub doznały uszczerbku na zdrowiu podczas lub w związku z udzielaniem tych świadczeń

albo w bezpośredniej drodze do miejsca ich wykonywania lub w drodze powrotnej, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania ze świadczeń podmiotów leczniczych niebędących przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej.

2. (uchylony)

3. Osobom, które doznały uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku powstałego podczas lub w związku z wykonywaniem świadczeń osobistych albo w bezpośredniej drodze do miejsca wykonywania tych świadczeń lub w drodze powrotnej, oraz członkom rodzin osób zmarłych wskutek takiego wypadku przysługują świadczenia na zasadach i w trybie przewidzianym dla pracowników w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, z tym że prawo do świadczeń ustala i świadczenia wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 206a. 1. Obowiązkowi świadczeń osobistych nie podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2:

- 1) osoby wybrane do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej lub organów samorządu terytorialnego na czas pełnienia mandatu;
- 2) żołnierze pełniący czynną służbę wojskową oraz osoby, którym doręczono kartę powołania do tej służby, jeżeli termin stawienia się do służby koliduje z terminem wykonania świadczenia;
- 3) osoby odbywające zasadniczą służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą;
- 4) osoby, wobec których orzeczono stałą lub długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, osoby uznane za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolne do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jak również osoby zaliczone do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 5) sędziowie, asesory sądowi, prokuratorzy, funkcjonariusze Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Ochrony Kolei oraz pracownicy specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w jednostkach organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez

ministrów, kierowników urzędów centralnych, wojewodów, Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji;

- 6) kobiety w ciąży i w okresie sześciu miesięcy po odbyciu porodu oraz osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu;
- 7) osoby sprawujące opiekę nad wspólnie z nimi zamieszkałymi dziećmi od lat ośmiu do szesnastu, osobami, wobec których orzeczono stałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym lub uznanymi za całkowicie niezdolne do pracy oraz samodzielnej egzystencji albo zaliczonymi do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności na podstawie ustaw, o których mowa w pkt 4, a także osobami obłożnie chorymi, jeżeli opieki tej nie można powierzyć innym osobom;
- 8) osoby zatrudnione na stanowiskach kierowników podmiotów leczniczych niebędących przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej oraz na stanowiskach w opiece społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

2. Zwolnienie osób, o których mowa w ust. 1, od obowiązku świadczeń osobistych następuje na podstawie dokumentów potwierdzających przyczynę zwolnienia i przedstawionych wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) przez zainteresowane osoby.

Art. 207. 1. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb i zakres planowania i nakładania obowiązku świadczeń osobistych, przeznaczania do tych świadczeń i zwalniania z nich oraz ich wykonywania;
- 2) wzory planów i wykazów świadczeń osobistych prowadzonych przez wojewodę, terenowe organy administracji wojskowej, organy samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne, na rzecz których może być wykonywane świadczenie osobiste;
- 3) wzory decyzji administracyjnych, wniosków, wezwań i obwieszczeń oraz zaświadczeń wydawanych w sprawach świadczeń osobistych;
- 4) tryb wypłacania ryczałtu i należności pieniężnych za wykonanie świadczeń osobistych oraz dokumenty składane w celu ich wypłacenia.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, należy uwzględnić w szczególności priorytet zadań realizowanych przez Siły Zbrojne lub zadań realizowanych na ich rzecz, obowiązek informowania się tych organów oraz ich powiadamiania przez osoby przeznaczone lub zobowiązane do wykonania świadczeń osobistych o sytuacjach i okolicznościach mających wpływ na ich wykonanie, sposób i miejsce przechowywania dokumentów oraz zakres udostępniania lub doręczania

planów i wykazów świadczeń osobistych, bądź ich wyciągów, lub innych dokumentów sporządzanych w tych sprawach, możliwość wypłacania ryczałtu i należności pieniężnych nie wcześniej niż po wykonaniu świadczenia osobistego oraz obowiązek ich zwrotu w przypadku nienależnej wypłaty.

Art. 207a. Wojewoda koordynuje na obszarze województwa działalność organów samorządu terytorialnego w zakresie planowania i nakładania obowiązku świadczeń osobistych, w tym:

- 1) prowadzi zbiorczy wykaz świadczeń osobistych przewidzianych do realizacji na obszarze województwa;
- 2) planuje wydatki finansowe związane z nakładaniem obowiązku świadczeń osobistych na obszarze województwa;
- 3) nadzoruje zadania związane z planowaniem, typowaniem i nakładaniem świadczeń osobistych na obszarze województwa;
- 4) analizuje potrzeby i możliwości realizacji świadczeń osobistych przez organy gminy na obszarze województwa, a w razie potrzeby wskazuje wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), który może zrealizować zadania nałożenia tych świadczeń.

Rozdział 2

Świadczenia rzeczowe w czasie pokoju

Art. 208. 1. Na urzędy i instytucje państwowe oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także osoby fizyczne może być nałożony obowiązek świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu do używania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele przygotowania obrony Państwa.

2. Świadczenia rzeczowe mogą być wykonywane na rzecz Sił Zbrojnych, jednostek organizacyjnych stanowiących bazy formowania specjalnie tworzonych jednostek zmilitaryzowanych, jednostek organizacyjnych obrony cywilnej oraz jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby obrony państwa albo zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków.

2a. Jednostkami organizacyjnymi wykonującymi zadania na potrzeby obrony państwa są jednostki organizacyjne Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, jednostki organizacyjne podległe i nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej, nie

wchodzące w skład Sił Zbrojnych, a także państwowe jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 221 ust. 1 i 2.

3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do zakwaterowania przejściowego Sił Zbrojnych.

4. Przedmiotem świadczeń rzeczowych nie mogą być:

- 1) tereny, pomieszczenia, środki transportowe, maszyny i inny sprzęt, znajdujące się w posiadaniu:
  - a) jednostek organizacyjnych służących bezpośrednio działalności Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstw i urzędów wojewódzkich oraz Narodowego Banku Polskiego i banków, a także Państwowej Wytwórni Papierów Wartościowych i Mennicy Państwowej,
  - b) jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych odpowiednio przez Ministra Obrony Narodowej, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw informatyzacji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu oraz Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego,
  - c) przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych oraz innych przedstawicielstw i instytucji zrównanych z nimi w zakresie przywilejów i immunitetów na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, jak również członków tych przedstawicielstw, urzędów i instytucji oraz członków ich rodzin, a także innych osób zrównanych z nimi w zakresie przywilejów i immunitetów, jeżeli nie posiadają obywatelstwa polskiego;
- 2) biblioteki, muzea, archiwa i zabytki uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomniki historii oraz dobra kulturalne, o których mowa w art. 218 ustawy, oraz obiekty wpisane na „listę dziedzictwa światowego” na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. poz. 190 i 191);
- 3) zbiory naukowe i artystyczne mające charakter publiczny;
- 4) świątynie, domy modlitwy oraz pomieszczenia kościołów i innych związków wyznaniowych mających osobowość prawną, wraz ze znajdującymi się w nich przedmiotami przeznaczonymi do wykonywania kultu religijnego;

- 5) przedmioty wyłączone spod egzekucji stosownie do przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2017 r. poz. 1201, z późn. zm.⁶⁾), z wyjątkiem narzędzi prostych oraz środków transportowych;
- 6) parki narodowe i rezerwy przyrody;
- 7) przedszkola, domy dziecka, zakłady opiekuńczo-wychowawcze, szkoły specjalne i internaty tych szkół, specjalne ośrodki wychowawcze i szkolno-wychowawcze oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- 8) urządzenia i sieci telekomunikacyjne:
  - a) ujęte w planach działania, o których mowa w art. 176a ust. 2 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1907 i 2201 oraz z 2018 r. poz. 106, 138, 650 i 1118), przewidziane do użycia na potrzeby jednostek organizacyjnych, o których mowa w ust. 2,
  - b) niezbędne do wykonania decyzji nałożonych na przedsiębiorców telekomunikacyjnych przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej w trybie określonym w art. 178 ust. 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne;
- 9) pojazdy samochodowe niedopuszczone do ruchu po drogach publicznych oraz używane wyłącznie do przewozu wewnątrz zakładu, po przedstawieniu przez posiadacza odpowiednich dokumentów.

5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, dla wykonania niezbędnych świadczeń rzeczowych:

- 1) rodzaj i liczbę nieruchomości, które mogą być w tym celu w użytkowaniu w danym roku kalendarzowym,
- 2) rodzaj i liczbę rzeczy ruchomych, które w danym roku kalendarzowym mogą być w tym celu pobrane,

uwzględniając w szczególności potrzeby związane z prowadzeniem kwalifikacji wojskowej, przeprowadzaniem ćwiczeń wojskowych, w tym organizowanych z zastosowaniem natychmiastowego stawiennictwa żołnierzy rezerwy i sprawdzaniem gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych.

Art. 209. 1. Czas wykonywania świadczeń rzeczowych nie może przekraczać jednorazowo w przypadku pobrania przedmiotu świadczenia:

---

⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1475, 1954 i 2491 oraz z 2018 r. poz. 138, 398, 1000, 1009 i 1104.

- 1) w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych – czterdziestu ośmiu godzin;
- 2) w związku z ćwiczeniami wojskowymi lub ćwiczeniami w jednostkach przewidzianych do militaryzacji – siedmiu dni;
- 3) w związku z ćwiczeniami w obronie cywilnej lub ćwiczeniami praktycznymi w zakresie powszechnej samoobrony – dwudziestu czterech godzin.

2. Nałożenie obowiązku świadczenia rzeczowego może nastąpić najwyżej trzy razy w roku, z tym że w wymiarze określonym w ust. 1 pkt 2 – tylko jeden raz.

3. Do czasu wykonywania świadczeń rzeczowych, o którym mowa w ust. 1, wlicza się czas niezbędny do dostarczenia przedmiotu świadczenia do wskazanego miejsca oraz jego powrotu do miejsca postoju (przechowywania), nie więcej jednak niż dwie godziny.

4. Ograniczenie, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy używania nieruchomości udostępnianych na czas przeprowadzenia rejestracji oraz kwalifikacji wojskowej.

5. Ograniczeń, o których mowa w ust. 1 i 2 oraz w art. 210 i 211, nie stosuje się do używania nieruchomości i rzeczy ruchomych udostępnionych w celu zwalczania klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków.

Art. 210. 1. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) wydaje decyzję administracyjną o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych, w tym planowanych do wykonania w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, na wniosek organów i kierowników jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 202 ust. 1.

1a. Wniosek o wydanie decyzji, o której mowa w ust. 1, o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń w związku z użyciem ich w czasie kwalifikacji wojskowej składa odpowiednio do zadań wojewoda lub starosta.

2. Decyzję, o której mowa w ust. 1, doręcza się posiadaczowi nieruchomości lub rzeczy ruchomej oraz wnioskodawcy na piśmie wraz z uzasadnieniem.

3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje posiadaczowi nieruchomości lub rzeczy ruchomej oraz wnioskodawcy odwołanie do wojewody, w terminie czternastu dni od dnia doręczenia decyzji. Decyzja ta może być zmieniona przez wojewodę również z urzędu, jeżeli została wydana z naruszeniem przepisów prawa.

4. W decyzji, o której mowa w ust. 1, można zobowiązać posiadaczy nieruchomości lub rzeczy ruchomych do wykonania tych świadczeń bez odrębnego wezwania.

Art. 211. 1. Posiadacz nieruchomości lub rzeczy ruchomej, wobec którego wydano ostateczną decyzję administracyjną o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych, może być, na wniosek organów i kierowników jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 202 ust. 1, wezwany przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) do wykonania tego świadczenia.

2. Wezwanie, o którym mowa w ust. 1, doręcza się na czternaście dni przed terminem wykonania świadczenia, z wyjątkiem przypadków, w których wykonanie świadczenia następuje w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej Sił Zbrojnych.

3. Od wezwania, o którym mowa w ust. 1, odwołanie nie przysługuje.

4. Wezwaniu, o którym mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w nim określonym.

5. Posiadacz, o którym mowa w ust. 1, jest obowiązany oddać do używania przedmiot świadczenia w terminie i miejscu wskazanym w wezwaniu.

6. Przepisy art. 60 i 61 stosuje się odpowiednio.

Art. 212. 1. Posiadacze nieruchomości i rzeczy ruchomych, wobec których wydano ostateczną decyzję o przeznaczeniu tych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele świadczeń rzeczowych, są obowiązani informować wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) o rozporządzeniu tą nieruchomością lub rzeczą ruchomą.

2. Organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy są obowiązani, na żądanie wojskowych komendantów uzupełnień oraz właściwych organów obrony cywilnej, do udzielania informacji, według posiadanych ewidencji, o stanie nieruchomości i rzeczy ruchomych mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych.

Art. 213. 1. Posiadacz przedmiotu świadczenia wezwany do wykonania świadczenia jest obowiązany oddać go do używania w stanie przydatnym do użytku wraz z dotyczącymi go dokumentami.

2. Biorący przedmiot świadczenia jest obowiązany używać go w sposób odpowiadający jego właściwościom i przeznaczeniu. Biorący ponosi zwykłe koszty i inne ciężary związane z utrzymaniem przedmiotu świadczenia, a poczynione przez niego wydatki lub nakłady na przedmiot świadczenia nie podlegają zwrotowi.

3. Biorący przedmiot świadczenia jest odpowiedzialny za jego utratę lub uszkodzenia oraz za szkody wynikłe z używania go w sposób sprzeczny z jego właściwościami lub przeznaczeniem.

4. Biorący jest obowiązany zwrócić posiadaczowi przedmiot świadczenia w stanie niepogorszonym. Biorący nie ponosi odpowiedzialności za zużycie przedmiotu świadczenia będące następstwem prawidłowego używania.

5. Biorący przedmiot świadczenia jest odpowiedzialny za szkody wynikłe z niezwrócenia go w terminie oraz z tytułu napraw wykonywanych po tym terminie wskutek uszkodzeń powstałych w czasie używania go przez biorącego.

6. Roszczenia posiadacza przeciwko biorącemu, o których mowa w ust. 3–5, przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu przedmiotu świadczenia.

Art. 214. 1. Za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego przysługuje jego posiadaczowi ryczałt w wysokości odpowiadającej szkodzie poniesionej wskutek jego dostarczenia oraz stawce jego amortyzacji.

2. Ryczałt za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego wypłaca jednostka organizacyjna, na której rzecz świadczenie zostało wykonane.

Art. 215. 1. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb i zakres planowania i nakładania obowiązku świadczeń rzeczowych, przeznaczania do tych świadczeń i zwalniania z nich oraz ich wykonywania;
- 2) rodzaje planów, zestawień i wykazów świadczeń rzeczowych prowadzonych przez wojewodę, terenowe organy administracji wojskowej, organy samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne, na rzecz których może być wykonywane świadczenie rzeczowe;
- 3) wzory decyzji administracyjnych, wniosków, wezwań w sprawach świadczeń rzeczowych;
- 4) tryb i zakres żądania oraz przekazywania informacji, o których mowa w art. 212;
- 5) tryb oddania, przyjęcia i zwrotu przedmiotu świadczeń rzeczowych oraz tryb dochodzenia roszczeń, o których mowa w art. 213;
- 6) wykaz dobowych stawek ryczałtu za używanie poszczególnych przedmiotów świadczeń rzeczowych, o których mowa w art. 214.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, należy uwzględnić w szczególności priorytet zadań realizowanych przez Siły Zbrojne lub zadań realizowanych na ich rzecz; obowiązek informowania się organów i jednostek organizacyjnych właściwych w sprawach świadczeń rzeczowych oraz ich powiadamiania przez osoby zobowiązane do wykonywania tych świadczeń o sytuacjach i okolicznościach mających wpływ na ich wykonanie; sposób i miejsce przechowywania dokumentów oraz zakres udostępniania lub doręczania planów,

zestawień i wykazów świadczeń rzeczowych, bądź ich wyciągów, lub innych dokumentów sporządzanych w tych sprawach; możliwość przechowywania i doręczania wezwań w sprawach świadczeń rzeczowych przez organy lub jednostki organizacyjne, na rzecz których będzie wykonywane świadczenie rzeczowe; możliwość dokonywania oględzin nieruchomości i rzeczy ruchomych, które mogą być lub są przedmiotem świadczeń rzeczowych; dopuszczenie drogi postępowania sądowego w dochodzeniu roszczeń, o których mowa w art. 213, a także fakt, że ryczałt za używanie poszczególnych przedmiotów świadczeń rzeczowych podlega corocznej waloryzacji.

Art. 215a. Wojewoda koordynuje na obszarze województwa działalność organów samorządu terytorialnego w zakresie planowania i nakładania obowiązku świadczeń rzeczowych, w tym:

- 1) prowadzi zbiorczy wykaz świadczeń rzeczowych przewidzianych do realizacji na obszarze województwa;
- 2) planuje wydatki finansowe związane z nakładaniem obowiązku świadczeń rzeczowych na obszarze województwa;
- 3) nadzoruje zadania związane z planowaniem, typowaniem i nakładaniem świadczeń rzeczowych na obszarze województwa;
- 4) analizuje potrzeby i możliwości realizacji świadczeń rzeczowych przez organy gminy na obszarze województwa, a w razie potrzeby wskazuje wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), który może zrealizować zadania nałożenia tych świadczeń.
- 5) (uchylony)

Rozdział 3

Świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny

Art. 216. 1. Osoby podlegające obowiązkowi świadczeń osobistych mogą być w każdym czasie w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny powołane do wykonania różnego rodzaju prac doraźnych na rzecz Sił Zbrojnych, obrony cywilnej lub jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby obrony państwa.

2. Czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo siedmiu dni.

Art. 217. 1. Organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne, organizacje społeczne oraz osoby fizyczne mogą być w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny zobowiązane do

wykonania świadczeń rzeczowych, polegających na oddaniu posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do używania przez Siły Zbrojne, jednostki organizacyjne obrony cywilnej lub jednostki organizacyjne wykonujące zadania na potrzeby obrony państwa.

2. Przedmioty świadczeń rzeczowych podlegają zwrotowi po ustaniu potrzeby ich używania.

Art. 218. Dobra kultury objęte ochroną specjalną w rozumieniu Konwencji haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (Dz. U. z 1957 r. poz. 212) lub ochroną wzmocnioną w rozumieniu Drugiego Protokołu do tej Konwencji z dnia 26 marca 1999 r. nie mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych. Dobra kultury podlegające w rozumieniu tej Konwencji ochronie ogólnej mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych jedynie za zgodą wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 219. 1. Obowiązek świadczeń osobistych i rzeczowych nakłada wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na podstawie doraźnie zgłoszonych wniosków przez organy i kierowników jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 202 ust. 1, a także dowódców jednostek wojskowych.

2. Decyzji o nałożeniu obowiązku świadczenia nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności w terminie w niej określonym.

3. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) w szczególnych sytuacjach, może nakładać obowiązek świadczeń osobistych lub rzeczowych również w drodze obwieszczeń lub w inny sposób.

4. Obowiązki świadczeń osobistych nie podlegają osoby reklamowane od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej.

5. Do świadczeń osobistych wykonywanych w czasie mobilizacji i wojny stosuje się odpowiednio przepisy art. 200 ust. 1 i 2, art. 201 ust. 3, art. 204–206a i art. 207a.

6. Do świadczeń rzeczowych wykonywanych w czasie mobilizacji i wojny stosuje się odpowiednio przepisy art. 208 ust. 4, art. 209 ust. 3, art. 211–214 i art. 215a.

7. Osoby przeznaczone w czasie pokoju do wykonania świadczeń osobistych lub rzeczowych są obowiązane do ich wykonania w terminie i miejscu określonym w decyzji o przeznaczeniu lub w wezwaniu do wykonania tych świadczeń.

8. Rada Ministrów określi w drodze rozporządzenia:

1) tryb i zakres nakładania obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych;

- 2) wzory decyzji administracyjnych, wniosków i obwieszczeń oraz zaświadczeń wydawanych w sprawach świadczeń osobistych i rzeczowych;
- 3) szczegółowe zasady i tryb odpłatności za używanie przedmiotów świadczeń rzeczowych;
- 4) tryb i sposób ustalania i wypłacania odszkodowań za szkody w nich powstałe;
- 5) tryb wypłacania ryczałtu i należności pieniężnych za wykonanie świadczeń osobistych, a także dokumenty składane w celu ich wypłacania.

9. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 8, należy uwzględnić w szczególności priorytet zadań realizowanych przez Siły Zbrojne lub zadań realizowanych na ich rzecz; obowiązek informowania się tych organów oraz ich powiadamiania przez osoby zobowiązane do wykonywania świadczeń o sytuacjach i okolicznościach mających wpływ na ich wykonanie; możliwość dokonania odpłatności za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego lub wypłacenia ryczałtu i należności pieniężnych za wykonanie świadczenia osobistego nie wcześniej niż po wykonaniu tego świadczenia oraz obowiązek ich zwrotu w przypadku nienależnej wypłaty.

Art. 220. Osobom obowiązanych do wykonywania świadczeń osobistych i członkom ich rodzin przysługują uprawnienia określone w art. 206.

Rozdział 4

Świadczenia szczególne

Art. 221. 1. Terenowe organy administracji rządowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne mogą być zobowiązane do odpłatnego:

- 1) dostosowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony Państwa, w sposób niezmienny ich właściwości i przeznaczenia;
- 2) przystosowania budowanych (przebudowywanych i rozbudowywanych) obiektów budowlanych oraz wytwarzanych rzeczy ruchomych do potrzeb obrony Państwa, w sposób niezmienny ich właściwości i przeznaczenia;
- 3) gromadzenia, przechowywania i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonania czynności, o których mowa w pkt 1 i 2.

2. Terenowe organy administracji rządowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne mogą być zobowiązane do odpłatnego wykonania zadań mobilizacyjnych na rzecz Sił Zbrojnych.

3. Obowiązki i zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, są finansowane z budżetu państwa.

Art. 222. 1. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa organy właściwe do nakładania obowiązków i zadań, o których mowa w art. 221 ust. 1 i 2.

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

3. Wykonanie obowiązku lub zadania następuje na podstawie umowy zawartej z wykonawcą przez właściwy organ.

Art. 223. 1. (uchylony)

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb nakładania i wykonywania obowiązków i zadań, o których mowa w art. 221 ust. 1 i 2, zasady odpłatności za ich wykonanie oraz zasady przeprowadzania przez właściwe organy kontroli ich wykonywania.

Rozdział 5

Ewidencja świadczeń

Art. 223a. 1. Wojskowi komendanci uzupełnień prowadzą z upoważnienia Ministra Obrony Narodowej ewidencję wojskową osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej podlegających obowiązkowi świadczeń na rzecz obrony oraz rzeczy ruchomych i nieruchomości będących lub mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych, których świadczeniobiorcą są lub mogą być Siły Zbrojne.

2. Ewidencję wojskową, o której mowa w ust. 1, w zakresie osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej przeznaczonych do wykonania świadczeń na rzecz obrony wykonywanych na rzecz jednostek wojskowych oraz rzeczy ruchomych i nieruchomości będących przedmiotem świadczeń rzeczowych w jednostkach wojskowych prowadzą również dowódcy tych jednostek.

3. Wojskowi komendanci uzupełnień udostępniają dowódcom jednostek wojskowych dane z ewidencji wojskowej, o której mowa w ust. 1, w tym ewidencję osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej przeznaczonych do wykonania świadczeń na rzecz obrony wykonywanych na rzecz tych jednostek oraz rzeczy ruchomych i nieruchomości będących przedmiotem świadczeń rzeczowych w tych jednostkach.

4. Ewidencję wojskową, o której mowa w ust. 1, na szczeblu centralnym prowadzi w systemie informatycznym szef komórki organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej właściwy w sprawach zarządzania zasobami osobowymi.

5. Organy administracji publicznej i przedsiębiorcy obowiązani są do bezpłatnego udostępniania niezbędnych danych w celu ich przetwarzania w ewidencji wojskowej, o której mowa w ust. 1.

6. Do ewidencji wojskowej prowadzonej na szczeblu centralnym, w ramach udostępniania danych, niezbędnych do jej prowadzenia, przekazuje się na informatycznym nośniku danych lub w drodze teletransmisji dane z centralnej ewidencji pojazdów i gromadzi się dane określone w art. 80b ust. 1 pkt 1 lit. b, pkt 2 lit. a, b, d i e, pkt 3 lit. a, b, d i e, pkt 4 lit. a, b, d i e, pkt 10 – w zakresie terminu badania technicznego i odczytu liczników przebiegu pojazdu w momencie badania technicznego wraz z jednostką miary, pkt 13 – w zakresie marki, kategorii, typu, modelu, wariantu, wersji, rodzaju i roku produkcji pojazdu, pkt 14 – w zakresie daty kradzieży i daty odnalezienia pojazdu oraz pkt 18 – w zakresie numeru świadectwa homologacji typu WE pojazdu, świadectwa homologacji typu pojazdu, dopuszczenia jednostkowego pojazdu albo dopuszczenia indywidualnego WE pojazdu – ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym.

7. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje rzeczy ruchomych i nieruchomości podlegających ewidencji wojskowej, zakres i sposób prowadzenia ewidencji, z uwzględnieniem w szczególności danych osobowych osób podlegających obowiązkowi świadczeń na rzecz obrony, w tym właścicieli, posiadaczy lub użytkowników rzeczy ruchomych i nieruchomości objętych ewidencją, sposób zbierania, utrwalania i przechowywania danych, a także tryb i zakres ich udostępniania.

DZIAŁ VIII

Przepisy karne, przejściowe i końcowe

Rozdział 1

Przepisy karne

Art. 224. Kto wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:

- 1) nie stawia się do kwalifikacji wojskowej przed wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta), przed właściwą komisją lekarską lub przed wojskowym komendantem uzupełnień w określonym terminie i miejscu, nie stawia się do

wojskowej pracowni psychologicznej albo nie przedstawia dokumentów, których przedstawienie zostało nakazane,

- 2) nie zgłasza się w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony,
- 3) nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony oraz odmawia poddania się badaniom lekarskim,
- 3a) nie zawiadamia wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące pracownika o jego zatrudnieniu i zwolnieniu oraz o kwalifikacjach i zajmowanym stanowisku,
- 3b) nie zawiadamia wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego (zamieszkania) lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące studenta (ucznia) o przyjęciu go do szkoły, skreśleniu z listy studentów (uczniów), wydaleniu, udzieleniu mu urlopu w nauce oraz o ukończeniu przez niego studiów (nauki),
- 4) nie dopełnia obowiązku zgłoszenia zmian, o którym mowa w art. 53 ust. 1,
- 5) zmienia miejsce pobytu bez uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej,
- 6) opuszcza terytorium Państwa lub przebywa za granicą bez zezwolenia organów wojskowych,

podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Art. 225. 1. Kto bez usprawiedliwionej przyczyny:

- 1) będąc żołnierzem rezerwy nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na ćwiczenia wojskowe trwające do dwudziestu czterech godzin,
- 2) będąc przeznaczony do szkolenia lub ćwiczeń w obronie cywilnej nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu do tej służby,
- 3) posiadając przydział organizacyjno-mobilizacyjny do jednostki przewidzianej do militaryzacji nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu do odbycia ćwiczeń w tej jednostce,

podlega karze aresztu do 30 dni albo karze grzywny.

2. Tej samej karze podlega, kto:

- 1) uporczywie uchyla się od wykonywania poleceń służbowych w czasie odbywania szkolenia lub ćwiczeń w obronie cywilnej albo w czasie odbywania ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji;

- 2) w czasie odbywania ćwiczeń w jednostce przewidzianej do militaryzacji samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce przebywania.

Art. 226. Kto uporczywie uchyla się od wykonania obowiązków w zakresie powszechnej samoobrony ludności,
podlega karze grzywny.

Art. 227. 1. Kto wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:

- 1) uchyla się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego,
- 2) nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych,

podlega karze aresztu do 30 dni albo karze grzywny.

2. Tej samej karze podlega, kto umyślnie utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego.

Art. 228. Kto w celu trwałego uchylecia się od obowiązku służby wojskowej albo innej służby przewidzianej w ustawie dopuszcza się czynu określonego w art. 224,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 229–235. (utraciły moc)

Art. 236. Kto będąc przeznaczony do szkolenia lub ćwiczeń w obronie cywilnej uchyla się od ich odbywania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 237. (utracił moc)

Art. 238. (utracił moc)

Art. 239. Obywatel polski, który – w celu uchylecia się od obowiązku służby wojskowej lub innej służby przewidzianej w ustawie – w czasie mobilizacji lub wojny przebywając czasowo za granicą nie zgłasza niezwłocznie swego adresu w najbliższym polskim urzędzie konsularnym (przedstawicielstwie dyplomatycznym) lub nie spełnia wydanych przez ten urząd (przedstawicielstwo) nakazów dotyczących wykonania obowiązku służby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240. Kto w czasie mobilizacji lub wojny będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2.

Art. 241. 1. Kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylenia się od obowiązku służby wojskowej:

- 1) nie zgłasza się do rejestracji będąc zobowiązanym do tego zgłoszenia lub nie stawia się do kwalifikacji wojskowej w określonym terminie i miejscu albo nie przedstawia dokumentów, których przedstawienie zostało nakazane,
- 2) nie zgłasza się w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony,
- 3) nie zgłasza się w określonym terminie i miejscu na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących powszechnego obowiązku obrony,
- 4) nie dopełnia obowiązku zgłoszenia zmian, o którym mowa w art. 53 ust. 1,
- 5) zmienia miejsce pobytu bez uzyskania zezwolenia dowódcy jednostki wojskowej,
- 6) opuszcza terytorium Państwa lub przebywa za granicą bez zezwolenia organów wojskowych,
- 7) powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia,
- 8) wprowadza w błąd właściwy organ,
- 9) będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

2. Tej samej karze podlega, kto w czasie mobilizacji lub wojny powoduje u innej osoby uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia albo wprowadza w błąd właściwy organ w celu uzyskania dla niej zwolnienia od obowiązku służby wojskowej lub odroczenia tej służby.

Art. 242. 1. Kto, w czasie mobilizacji lub wojny, wbrew obowiązkom wynikającym z ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie:

- 1) uchyła się od wykonania obowiązku świadczenia osobistego lub rzeczowego,
- 2) nie zawiadamia właściwego organu o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto w czasie mobilizacji lub wojny utrudnia lub uniemożliwia wykonanie świadczenia osobistego lub rzeczowego.

Art. 243. 1. W sprawach o czyny określone w art. 224–242, jeżeli czyn polega na nieuczynieniu zadość obowiązkowi stawienia się do służby lub zgłoszenia do właściwego organu, przedawnienie ścigania i wyrokowania biegnie od chwili uczynienia zadość temu obowiązkowi lub od chwili, w której na sprawcy obowiązek przestał ciążyć.

2. Przedawnienie ścigania i wyrokowania w sprawach o czyny określone w art. 228 i 239–241 nie biegnie w czasie samowolnego przebywania sprawcy za granicą.

Art. 244. 1. W czasie mobilizacji lub wojny osoby pełniące służbę w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych albo do niej powołane ponoszą odpowiedzialność karną za przestępstwa popełnione w związku z tą służbą, według przepisów odnoszących się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej.

2. Sprawy o przestępstwa określone w ust. 1 należą do właściwości sądów wojskowych.

3. W rozumieniu przepisów karnych w czasie mobilizacji lub wojny:

- 1) niezgłoszenie się do służby w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych w określonym terminie i miejscu jest równoznaczne z niezgłoszeniem się do pełnienia służby wojskowej;
- 2) obowiązek służby w obronie cywilnej i w jednostkach zmilitaryzowanych jest równoznaczny z obowiązkiem służby wojskowej;
- 3) służba w obronie cywilnej i w jednostkach zmilitaryzowanych jest równoznaczna z czynną służbą wojskową;
- 4) niewykonanie lub odmowa wykonania polecenia przełożonego, wydanego w sprawach służbowych osobie pełniącej służbę w obronie cywilnej lub w jednostce zmilitaryzowanej, jest równoznaczna z niewykonaniem lub odmową wykonania rozkazu.

Art. 245. Sprawy o przestępstwa określone w art. 239–241 należą do właściwości sądów wojskowych.

Rozdział 2

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 246. Przewidzianym w ustawie obowiązkom służby wojskowej, służby w obronie cywilnej i służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz świadczeń osobistych nie podlegają osoby pełniące służbę wojskową z mocy szczególnego obowiązku określonego w przepisach o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Art. 247. 1. W czasie obowiązywania stanu wojennego stosuje się w zakresie obowiązku służby wojskowej, służby w obronie cywilnej i służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz świadczeń na rzecz obrony przepisy obowiązujące w czasie wojny, jeżeli Prezydent wprowadzając stan wojenny nie postanowi inaczej.

2. W czasie obowiązywania stanu wyjątkowego stosuje się w zakresie obowiązku służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz w zakresie świadczeń na rzecz obrony przepisy obowiązujące w czasie wojny, jeżeli organ wprowadzający stan wyjątkowy nie postanowi inaczej.

Art. 248. (uchylony)

Art. 249. 1. Tracą moc wszelkie dotychczasowe przepisy dotyczące przedmiotów unormowanych w ustawie.

2. W szczególności tracą moc:

- 1) ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. z 1963 r. poz. 108);
- 2) ustawa z dnia 26 lutego 1951 r. o terenowej obronie przeciwlotniczej (Dz. U. poz. 109);
- 3) dekret z dnia 24 czerwca 1953 r. o dostarczaniu środków transportowych dla potrzeb obrony Państwa (Dz. U. z 1953 r. poz. 142 oraz z 1956 r. poz. 270);
- 4) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o świadczeniach osobistych (Dz. U. z 1939 r. poz. 354);
- 5) ustawa z dnia 30 marca 1939 r. o komunikacjach w służbie obrony Państwa (Dz. U. poz. 195, z późniejszymi zmianami);
- 6) ustawa z dnia 30 marca 1939 r. o powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych (Dz. U. poz. 200).